

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ТЕРНОПІЛЬСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
КАФЕДРА ТЕОРІЇ ТА ІСТОРІЇ ДЕРЖАВИ І ПРАВА

Грубінко А.В., Кравчук В.М.

Юридична деонтологія і професійна етика та логіка для юристів

**Навчально-методичний практикум для студентів
денної та заочної форм навчання**

**Тернопіль
2019**

Навчально-методичне видання
кафедри теорії та історії держави і права

Юридична деонтологія і професійна етика та логіка для юристів: навчально-методичний практикум для студентів денної та заочної форм навчання спеціальностей «Право» і «Міжнародне право». Тернопіль, 2019. 116 с.

Рекомендовано до друку кафедрою теорії та історії держави і права
Тернопільського національного економічного університету.
Протокол № 11 від 14 травня 2019 р.

Рекомендовано до друку рішенням Групи забезпечення спеціальності
«Право». Протокол № 4 від 16 травня 2019 р.

Рекомендовано до друку рішенням Групи забезпечення спеціальності
«Міжнародне право». Протокол № 5 від 20 травня 2019 р.

Рекомендовано до друку рішенням Вченої ради юридичного факультету
Тернопільського національного економічного університету.
Протокол № 5 від 22 травня 2019 р.

Рецензенти:

Попов Георгій Володимирович, доктор юридичних наук, директор Науково-дослідного інституту Національної академії прокуратури України;

Морська Наталія Львівна, кандидат філософських наук, доцент кафедри філософії та суспільних наук Тернопільського національного педагогічного університету ім. В. Гнатюка.

ЗМІСТ

Структура робочої програми навчальної дисципліни «Юридична деонтологія і професійна етика та логіка для юристів»	
Опис дисципліни.....	4
Мета і завдання дисципліни.....	5
Структура залікового кредиту дисципліни.....	8
Зміст дисципліни «Юридична деонтологія і професійна етика та логіка для юристів»	
Змістовий модуль 1. Юридична деонтологія і професійна етика....	10
Змістовий модуль 2. Логіка для юристів	16
Тематика семінарських (практичних) занять з дисципліни «Юридична деонтологія і професійна етика та логіка для юристів», методичні рекомендації та вимоги до їх підготовки	20
Змістовий модуль 1. Юридична деонтологія і професійна етика....	21
Самостійна робота до змістового модуля № 1	37
Змістовий модуль 2. Логіка для юристів	57
Самостійна робота до змістового модуля № 2	74
КПЗ з дисципліни «Юридична деонтологія і професійна етика та логіка для юристів»	83
Варіанти завдань КПЗ та методичні поради щодо їх виконання	
Частина 1. Юридична деонтологія і професійна етика.....	85
Частина 2. Логіка для юристів	91
Тематика самостійної роботи з дисципліни «Юридична деонтологія і професійна етика та логіка для юристів»	101
Перелік тем контрольних робіт	105
Перелік питань на екзамен	102
Рекомендована література з дисципліни «Юридична деонтологія і професійна етика та логіка для юристів»	
До змістового модуля 1. Юридична деонтологія і професійна етика	110
До змістового модуля 2. Логіка для юристів	112
Інтернет-ресурси	116
Методи оцінювання	111

СТРУКТУРА РОБОЧОЇ ПРОГРАМИ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

«Юридична деонтологія і професійна етика та логіка для юристів»

Опис дисципліни

Дисципліна – «Юридична деонтологія і професійна етика та логіка для юристів»	Напрямок підготовки, спеціальність, освітньо- кваліфікаційний рівень	Характеристика навчальної дисципліни
Кількість кредитів ECTS – 5	Галузь знань – право 08	Статус дисципліни: обов'язкова. Мова навчання: українська
Кількість залікових модулів – 4	Спеціальність – право 081 міжнародне право 293	Рік підготовки: Денна – 1 Заочна – 1 Семестр: Денна – 2 Заочна – 1,2
Кількість змістових модулів – 2	Освітньо-кваліфікаційний рівень – бакалавр	Лекції: Денна – 45 год. Заочна – 14 год. Практичні заняття: Денна – 45 год. Заочна – 6 год.
Загальна кількість годин – 150		Самостійна робота : Денна – 51 год. Заочна – 130 год. Індивідуальна робота: Денна — 5 год.
Тижневих годин – 10, з них аудиторних – 6 годин.		Вид підсумкового контролю – іспит

Мета і завдання дисципліни

Мета вивчення дисципліни

В умовах розбудови незалежної Української держави постала нагальна потреба у висококваліфікованих фахівцях у сфері права, які б на високому рівні відстоювали права, гідність і честь людини, були носіями правди та справедливості, гуманізму та милосердя, служили еталоном виконання свого професійного обов'язку правника. Метою вивчення даного курсу є вироблення цих якостей в юристів нової генерації. Дисципліна «Юридична деонтологія і професійна етика та логіка для юристів» вивчає зміст правових форм або права як особливої форми самоорганізації – правові норми, правові акти, правовідносини, правопорядок, аналізує поряд з моральними, психологічні, політичні, професійні, етичні, естетичні вимоги, які регламентують ставлення спеціаліста до об'єктивної праці, основи логічного міркування в професійній діяльності юристів.

«Юридична деонтологія і професійна етика та логіка для юристів» вивчає систему загальних знань про кодекс професійної поведінки, професійний етикет, застосування норм моралі, моральні нормативи, співпрацю з колегами, взаємостосунки з громадянами, мудрість спілкування, відомості про юридичну науку та юридичну практику, вимоги до професійних та особистих якостей юриста, про систему формування цих якостей, основи логічного міркування в професійній діяльності юристів.

«Юридична деонтологія і професійна етика та логіка для юристів» – навчальна дисципліна, котра являє собою узагальнену систему знань про види юридичних професій, характер юридичної практики в контексті її взаємовідносин з наукою і освітою, і кодексу професійної поведінки юриста.

Метою вивчення дисципліни «Юридична деонтологія і професійна етика та логіка для юристів» є впровадження та розвиток таких морально-етичних засад суб'єктно-об'єктних відносин у юридичній діяльності, які дозволили б як збагатити, так і якісно наповнити правосвідомість студентів концептуальним розумінням значення деонтологічних норм у правозастосуванні, забезпечило б розуміння пріоритетного значення моральної складової у створенні і функціонуванні права як суспільного феномену; розкрити його специфіку як духовно-культурного явища; визначити методи і засоби вирішення конкретних практичних проблем у юриспруденції, правильного сприйняття суб'єктивно складних ситуацій на зразок наявного конфлікту інтересів. Принципово важливим є формування в студентів деонтологічних якостей, які реалізовуватимуться в різних сферах майбутньої юридичної діяльності; надбання загальнокультурних і професійних компетенцій, необхідних для успішного виконання завдань юристами.

Отже, навчальною метою є отримання необхідних універсальних і професійних якостей для успішної роботи в обраній сфері діяльності. Навчальна дисципліна «Юридична деонтологія і професійна етика та логіка для юристів» передбачає вивчення системи деонтологічних норм поведінки юристів в їх професійній діяльності.

Завдання вивчення дисципліни

Як навчальна дисципліна «Юридична деонтологія і професійна етика та логіка для юристів» має на меті дати майбутньому юристу уявлення про

реальний сенс і зміст обраної професії, представити цілісну картину юридичної діяльності і місце в ній юриста-професіонала, культура поведінки якого відповідає вимогам, котрі пред'являє до нього суспільство і держава в умовах сьогодення. Цю мету можна сформулювати через єдність трьох складових:

1) ознайомити з видами професій юриста і розкрити характер юридичної практичної діяльності;

2) визначити стандарти, котрим повинен відповідати кожен випускник юридичного навчального закладу, а в подальшому – юрист-практик;

3) виробити основні установки на якісне вивчення юридичних дисциплін, на розвиток професійних умінь і навиків.

Виходячи із мети, завданнями «Юридичної деонтології і професійної етики та логіки для юристів» є:

1) визначити нормативи культури поведінки юриста, необхідні для його ефективної професійної діяльності;

2) навчити правильно розуміти професійний обов'язок, розкрити основні етапи його морально-психологічного і професійно-правового осмислення;

3) сприяти гуманізації юридичної діяльності, виключити формальне прикладення знань при наданні професійно-правових послуг;

4) навчити своєчасно виявляти і усувати деформації в юридичній практиці;

5) розкрити ступінь залучення юриста в політичну і інші сфери соціального життя країни, орієнтувати на можливі обмеження в степені і формах участі юриста у політиці;

6) виявити значення міжнародних норм професійної діяльності юриста для вітчизняної юридичної практики;

7) визначити шляхи підвищення престижу юридичної професії;

8) стимулювати юриста до активності в підвищенні рівня правової культури.

Найменування та опис компетентностей, формування котрих забезпечує вивчення дисципліни «Юридична деонтологія і професійна етика та логіка для юристів».

В результаті вивчення дисципліни «Юридична деонтологія і професійна етика та логіка для юристів» студенти повинні:

володіти такими загальнокультурними компетенціями (ЗК):

- здатністю виконувати професійні завдання відповідно до норм моралі, професійної етики та службового етикету;

володіти такими професійними компетенціями (ПК):

- здатність здійснювати свою професійну діяльність у взаємодії з представниками органів державної влади та місцевого самоврядування, громадських об'єднань, громадянами, із засобами масової інформації;

- здатність здійснювати правове інформування та виховання.

Завдання лекційних завдань

Мета проведення лекцій полягає у тому, щоб ознайомити студентів із головними питаннями юридичної науки і практики, зокрема:

- поняття, принципи та функції юридичної деонтології;

- основні риси юридичної діяльності;
- особливості різновидів юридичної практичної діяльності;
- характерні аспекти професійної культури юриста;
- значимість моральної та психологічної культури при виконанні своїх посадових функцій і здійсненні юридичної практики;
- визначальні ознаки юридичної професії;
- теоретичні та практичні аспекти логічного мислення.

Завдання семінарських занять

Мета проведення семінарських занять полягає у тому, щоб виробити у студентів вміння:

- правильно застосовувати знання в юридичній практиці;
- ефективно відстоювати права, честь і гідність людини;
- вести на належному рівні дискусію з правової тематики;
- використовувати логічні прийоми в практичній юридичній діяльності.

Практичне заняття зобов'язує до переосмислення узагальнення і оцінки вивченого матеріалу, а також стимулює студента до накопичення емпіричного матеріалу, розвиває вміння логічно побудувати свою відповідь.

Юридична деонтологія і професійна етика та логіка для юристів:

1) є ввідною дисципліною та містить відомості, що необхідні для поглибленого розуміння закономірностей юридичної діяльності слідчого, прокурора, судді, нотаріуса, адвоката і інших професій; в цьому сенсі її можна назвати загально підготовчою наукою, введенням у юридичну практику;

2) створює теоретичні основи для прикладних юридичних наук і навчальних дисциплін: судової психології, судової етики, юридичної конфліктології тощо; в цьому сенсі її можна вважати своєрідною узагальнюючою теоретичною наукою, загальною частиною прикладних юридичних наук;

3) поповнює багаж юридичної науки і практики завдяки самостійному предмету дослідження, розвиває нові підходи, поставляє нову інформацію, почерпнуту з досягнень соціальних наук, і тим самим збагачує всю юриспруденцію – як прикладну, так і теоретичну.

У цьому сенсі її можна вважати самостійною теоретико-юридичною наукою, що утворилася на стику юриспруденції та інших суспільних наук.

Структура залікового кредиту дисципліни

«Юридична деонтологія і професійна етика та логіка для юристів»

Денна форма навчання

№ п/п	Теми	Кількість годин				
		Лекції	Семінар. заняття	Сам. робота	Інд. робота	Контр. заходи
Змістовий модуль 1. Юридична деонтологія і професійна етика						
1	Науково-методологічні засади курсу “Юридична деонтологія і професійна етика та логіка для юристів”	2	2	2		
2	Поняття та ознаки юридичної діяльності	2	2	2		
3	Юридична наукова та навчальна діяльність	2		2		
4	Юридична практична діяльність: поняття, ознаки, принципи, функції та завдання	2	2	2		
5-6	Види юридичної практичної діяльності. Суддівська діяльність. Прокурорська діяльність. Слідча діяльність. Адвокатська діяльність. Нотаріальна діяльність. Юридична консультативна діяльність. Юридична виконавча діяльність	3	2	3	1	
7	Психологічні аспекти професійної діяльності юриста	2	2	3		
8	Конфлікти в праві та роль юристів у їх вирішенні	2	2	3		
9	Культура юриста.	2	2	3		
10	Професійно-правова культура юриста	2		2		
11	Юридична (правова) етика як вид професійної етики	2	2	3		
12	Професійна етика слідчої діяльності. Судова етика	2	4	3		
13	Професійна етика прокурорського працівника. Адвокатська етика	2	3	3	1	2
Змістовий модуль 2. Логіка для юристів						
14	Предмет, завдання, методи логіки. Міркування і його структура	2	2	2		
15	Поняття як форма мислення. Логічний аналіз понять. Логічні операції над поняттями	4	4	3		
16	Судження як форма мислення. Види суджень	2	4	3		
17	Основні закони логіки. Умовивід як форма мислення	2	-	3	1	
18	Дедуктивні умовиводи	4	4	3		
19	Правдоподібні (індуктивні) умовиводи. Аналогія	2	2	3		
20	Доведення і спростування. Гіпотеза	4	4	3	1	2
	Всього	45	45	51	5	іспит

(заочна форма навчання)

№ п/п	Теми	Кількість годин			
		Лекції	Практ. заняття	Сам. робота	Контр. заходи
1	Науково-методологічні засади курсу “Юридична деонтологія і професійна етика та логіка для юристів”	2	2	6	
2	Поняття та ознаки юридичної діяльності			6	
3	Юридична наукова та навчальна діяльність	2		6	
4	Юридична практична діяльність: поняття, ознаки, принципи, функції та завдання			6	
5-6	Види юридичної практичної діяльності. Суддівська діяльність. Прокурорська діяльність. Слідча діяльність. Адвокатська діяльність. Нотаріальна діяльність. Юридична консультативна діяльність. Юридична виконавча діяльність			8	
7	Психологічні аспекти професійної діяльності юриста	2	2	6	
8	Конфлікти в праві та роль юристів у їх вирішенні			6	
9	Культура юриста.	2		6	
10	Професійно-правова культура юриста			6	
11	Юридична (правова) етика як вид професійної етики			6	
12	Професійна етика слідчої діяльності. Судова етика			8	
13	Професійна етика прокурорського працівника. Адвокатська етика			8	
14	Предмет, завдання, методи логіки. Міркування і його структура	2	2	7	
15	Поняття як форма мислення. Логічний аналіз понять та логічні операції над поняттями			7	
16	Судження як форма мислення. Види суджень	2		7	
17	Основні закони логіки. Умовивід як форма мислення			7	
18	Дедуктивні умовиводи			7	
19	Правдоподібні (індуктивні) умовиводи. Аналогія	2		7	
20	Доведення і спростування. Гіпотеза			10	
	Всього	14	6	130	іспит

ЗМІСТ ДИСЦИПЛІНИ

«Юридична деонтологія і професійна етика та логіка для юристів»

Змістовий модуль 1. Юридична деонтологія і професійна етика

Тема 1. Науково-методологічні засади курсу “Юридична деонтологія і професійна етика та логіка для юристів”

Становлення системи деонтологічних знань: історичний аспект. І. Бентам і його основні праці «Принципи моралі і законодавства» (1789); «Нариси нової системи логіки» (1827); «Деонтологія або наука про мораль» (1834).

Головне призначення та суть юридичної деонтології (ця галузь знань узагальнює в собі інформацію про мистецтво спілкування і мудрість прийняття правильного рішення).

Юридична етика як наука та навчальна дисципліна. Характерні ознаки науки «Юридична деонтологія».

Предмет та структура курсу «Юридична деонтологія і професійна етика та логіка для юристів». Зміст юридичної деонтології.

Методи, принципи, функції, мета та завдання юридичної деонтології та професійної етики.

Нормативність, законність, самостійність, індивідуальність, неповторність, нестандартність, несподіваність, моментальність, всепередбачливість, своєчасність, практичність, конкретність, гуманність, справедливість, істинність, плюралізм як принципи юридичної деонтології.

Роль деонтологічних знань у професійній підготовці фахівців-юристів. Сучасні дидактичні підходи до викладання курсу.

Документи про стандарти юридичної професії.

Професіограма як оформлений результат професіографії, яка представляє собою опис та класифікацію існуючих професій за різними критеріями. Особлива увага приділяється медичним і психологічним показниками. Професіограма юриста.

Пізнавальна, конструктивна, організаторська, комунікативна, посвідчувальна, виховна та інша діяльність як функціональні аспекти юридичної діяльності.

Тема 2. Поняття та ознаки юридичної діяльності

Соціальна діяльність як єдність теоретичного і матеріально-практичного процесів, які здійснюються соціальними суб'єктами з метою цілеспрямованого використання та зміни навколишнього середовища в інтересах людей. Ознаки соціальної діяльності.

Юридична діяльність як вид соціальної діяльності, який здійснюють юристи з використанням юридичних засобів, дотримуючись в установлених законом випадках юридичної форми з метою розв'язання різних юридичних проблем. Методологічні підходи, основні риси юридичної діяльності.

Функції юридичної діяльності як відносно відокремлені, однорідні дії, спрямовані на певні сфери суспільного життя.

Структурна характеристика та класифікація юридичної діяльності за різноманітними критеріями.

Система юридичної діяльності як єдність двох складових: змісту і форми. Зміст юридичної діяльності (суб'єкти; учасники; об'єкти; юридичні дії та операції; засоби і способи їх здійснення; результати юридичних дій). Внутрішня і зовнішня форми юридичної діяльності.

Актуальні тенденції розвитку юридичної діяльності в умовах реформування суспільства.

Тема 3. Юридична наукова та навчальна діяльність

Юридична наука: поняття, зміст, структурно-функціональна характеристика. Юридична наукова дисципліна як система наукових знань, вид наукової діяльності, особливості яких визначаються предметом і методологією проведених досліджень, а також головним призначенням і формами використання отриманих наукових результатів. Перелік юридичних наукових спеціальностей, за якими провадиться підготовка науково-педагогічних кадрів.

Вища освіта як сукупність систематизованих знань, умінь і практичних навичок, способів мислення, професійних, світоглядних і громадянських якостей, морально-етичних цінностей, інших компетентностей, здобутих у ВНЗ (науковій установі) у відповідній галузі знань за певною кваліфікацією на рівнях вищої освіти, що за складністю є вищими, ніж рівень повної загальної середньої освіти. Закон України «Про вищу освіту» від 01.07.2014 № 1556-VII в редакції від 01.01.2019.

Вищий навчальний заклад як окремих вид установи, яка є юридичною особою приватного або публічного права, діє згідно з виданою ліцензією на провадження освітньої діяльності на певних рівнях вищої освіти, проводить наукову, науково-технічну, інноваційну та/або методичну діяльність, забезпечує організацію освітнього процесу і здобуття особами вищої освіти, післядипломної освіти з урахуванням їхніх покликань, інтересів і здібностей. Університет, академія, інститут, коледж. Завдання вищого закладу юридичної освіти.

Основні засади освіти в Україні.

Юридична освіта в Україні: система, суб'єкти та учасники. Основні характеристики структури юридичної освіти (вища юридична освіта, післядипломна юридична освіта, аспірантура, докторантура, професійна юридична самоосвіта). Ступені вищої освіти: молодший бакалавр; бакалавр; магістр; доктор філософії; доктор наук.

Актуальні проблеми та пріоритети розвитку юридичної освіти.

Стратегія реформування вищої освіти в Україні до 2020 року (проект).

Концепція розвитку вищої юридичної освіти в Україні. Проекту Закону «Про юридичну (правничу) освіту і загальний доступ до правничої професії».

Тема 4. Юридична практична діяльність: поняття, ознаки, принципи, функції та завдання

Поняття та загальна характеристика юридичної практичної діяльності.

Ознаки юридичної практичної діяльності. Професіоналізм юридичної практичної діяльності. Незалежність юридичної практичної діяльності. Компетентність юридичної практичної діяльності. Повага та не порушення прав, свобод та законних інтересів інших суб'єктів. Конфліктність юридичної практичної діяльності. Інформативність юридичної практичної діяльності. Гласність юридичної практичної діяльності. Конфіденційність юридичної практичної діяльності (професійна таємниця). Чесність, порядність та щирість у веденні юридичної справи.

Характеристика змісту, засобів та форм практичної діяльності юристів.

Принципи юридичної практичної діяльності (гуманізму, рівності громадян перед законом, демократизму, правності (законності), взаємної відповідальності держави і особи). Незалежність юриста при веденні юридичної справи від власних інтересів та зовнішнього тиску; неупередженість; обґрунтованість рішень; професіоналізм (компетентність); справедливість; поєднання гласності та конфіденційності. Принципи окремих видів юридичної практичної діяльності у відповідних законах та інших нормативно-правових актах.

Завдання, функції юридичної практичної діяльності. Мета юридичної практичної діяльності (захист прав, свобод і законних інтересів суб'єктів права, сприяння визнанню й домінуванню загальнолюдських цінностей та права у суспільстві, забезпечення правності діянь суб'єктів права та охорона правопорядку). Соціальні функції юридичної практичної діяльності: ідеологічна,

економічна, політична, управлінська, виховна та ін. Спеціально-правові функції юридичної практичної діяльності як напрями її власне правового впливу на суспільні відносини - регулятивного й охоронного.

Процедури, умови, прийоми та засоби здійснення юридичної практичної діяльності.

Тема 5-6. Види юридичної практичної діяльності. Суддівська діяльність. Прокурорська діяльність. Слідча діяльність. Адвокатська діяльність. Нотаріальна діяльність. Юридична консультативна діяльність. Юридична виконавча діяльність

Професіограма судді. Професія судді як одна з найбільш складних юридичних професій. Суддівська діяльність: поняття та функціональні аспекти. Основні види робіт, що виконує суддя в ході здійснення своїх повноважень. Порядок призначення на посаду судді вперше, порядок обрання на посаду судді безстроково. Зміст суддівської діяльності та контроль за нею.

Професіограма прокурора. Прокуратура України як єдина система, яка в порядку, передбаченому Законом, здійснює встановлені Конституцією України функції з метою захисту прав і свобод людини, загальних інтересів суспільства та держави. Принципи, функції, засади організації та організаційні основи діяльності прокуратури. Вимоги до кандидатів на посаду прокурора та порядок зайняття такої посади. Повноваження, права та обов'язки прокурора. Дисциплінарна відповідальність прокурора та звільнення з посади прокурора. Прокурорське самоврядування та контроль за прокурорською діяльністю.

Професіограма слідчого. Поняття слідчої діяльності та завдання досудового розслідування. Слідчий як службова особа Національної поліції України, органу безпеки, органу, що здійснює контроль за додержанням податкового законодавства, органу державного бюро розслідувань, уповноважена в межах компетенції, передбаченої Кримінальним процесуальним кодексом України (далі – КПК України), здійснювати досудове розслідування кримінальних правопорушень. Повноваження слідчого. Функціональні аспекти діяльності слідчого та контроль за слідчою діяльністю.

Професіограма адвоката. Поняття, принципи та засади діяльності адвокатури. Адвокатська діяльність: набуття права, організаційні форми, види. Адвокат як фізична особа, яка здійснює адвокатську діяльність на підставах та в порядку, що передбачені Законом «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» від 05.07.2012 р. Вимоги до адвоката. Права та обов'язки адвоката. Дисциплінарна відповідальність адвоката. Зупинення та припинення права на заняття адвокатською діяльністю. Адвокатське самоврядування та контроль за адвокатською діяльністю.

Професіограма нотаріуса. Поняття та принципи нотаріальної діяльності. Державне регулювання нотаріальної діяльності. Нотаріат в Україні як система органів і посадових осіб, на які покладено обов'язок посвідчувати права, а також факти, що мають юридичне значення, та вчиняти інші нотаріальні дії, передбачені цим Законом, з метою надання їм юридичної вірогідності. Вимоги, права та обов'язки нотаріуса. Нотаріальні дії, що можуть вчинятися нотаріусами та іншими особами. Контроль за діяльністю нотаріуса.

Професіограма співробітника юридичної служби, юрисконсульта. Поняття юридичної служби та консультативної діяльності. Юридична консультативна діяльність як професійна діяльність юристів - фахівців з різних галузей права, основною функцією яких є правове забезпечення різноманітних форм та методів діяльності тієї організаційної структури, яка користується правовими послугами юрисконсульта. Вимоги до претендентів на посаду, права та обов'язки. Основні вимоги до роботи юрисконсульта. Внутрішні локальні нормативні акти, які регламентують порядок роботи і взаємодію з іншими службами й підрозділами підприємства (Положення про юридичну службу (юридичний відділ, бюро, сектор тощо) і/або посадові інструкції юрисконсульта). Діяльність з організації

договірної роботи. Зміст організації і ведення претензійної роботи. Процес позовної роботи. Контроль за діяльністю юридичної служби та юрисконсульта.

Тема 7. Психологічні аспекти професійної діяльності юриста

Психологія як загальна (вивчає загальні закономірності і механізми психічної діяльності людини, її душевного життя) і прикладна (вивчає закономірності і механізми психічної діяльності людини в конкретних умовах практичної діяльності) галузь знань.

Психологічна культура юриста як система психологічних властивостей, що формуються в процесі раціонального взаємозв'язку особи юриста і вимог, що висуваються професією. Значення психологічних знань у професійній діяльності юристів. Поняття психологічних чинників у діяльності юриста.

Психіка за своїм змістом включає психічні особливості особи (темперамент, характер, нахили, переконання і т. ін.); психічні стани (настрій та ін.); психічні процеси (елементарні психічні явища діяльності). Основні активнотинамічні і стабільні психічні властивості особи. Психічний склад особи (інтелект (розум), почуття (емоції), воля).

Темперамент (сукупність типологічних особливостей людини, що проявляється в динаміці, тонусі, ступені врівноваженості її психічної діяльності), типи темпераментів і роль Гіппократа у їх класифікації. Рекомендована діяльність для осіб з різними типами темпераменту. Здатності і характер особи. Риси характеру.

Поняття психологічної сумісності і її значення для успішної професійної діяльності юриста.

Психологічні прийоми професійного спілкування юристів з громадянами. Психологічна діагностика в юридичній практиці. Тестування.

Тема 8. Конфлікти в праві та роль юристів у їх вирішенні

Конфлікт як соціальне явище: поняття, види, основні параметри. Конструктивні і деструктивні спори. Причини конфлікту. Предмет конфлікту. Гострота конфлікту. Ескалація конфлікту як небезпечна і небажана версія його розвитку. Тривалість конфлікту. Наслідки конфлікту.

Поняття, види юридичного конфлікту. Суб'єкти та учасники юридичного конфлікту. Стадії його розвитку та причини виникнення.

Вирішення конфлікту. Основні стилі вирішення конфлікту (конкуренції, відхилення, пристосування, компромісу, співробітництва). Форми розв'язання юридичних конфліктів. Юридичні засоби розв'язання конфліктів (конституційні процедури, судовий розгляд справ, адміністративні процедури).

Конфлікти у правовому житті. Конфлікт як правова колізія: а) конфлікт породжений суперечностями між двома або декількома нормативними актами; б) конфлікт, спричинений суперечностями між нормою права і право застосовною практикою; в) конфлікт, який виникає внаслідок суперечності між двома або декількома право застосовними актами; г) юридичний конфлікт може виникнути і у зв'язку з одним актом права в разі взаємовиключного його розуміння, тлумачення, застосування або виконання тими чи іншими суб'єктами права.

Конфлікт інтересів як суперечність між особистими інтересами особи та її службовими повноваженнями, наявність якої може вплинути на об'єктивність або неупередженість прийняття рішень, а також на вчинення чи не вчинення дій під час виконання наданих їй службових повноважень.

Моральний конфлікт як специфічна ситуація вибору між рівними для людини, але взаємовиключними моральними цінностями. Моральний конфлікт - зіткнення моральних норм в індивідуальній та суспільній свідомості, що пов'язане з боротьбою мотивів та вимагає морального вибору.

Методи запобігання конфліктам, роль юристів у їх вирішенні та попередженні. Мистецтво вирішення конфліктів як мистецтво спілкування, мистецтво ведення переговорів. Правила збереження плідності спору.

Тема 9. Культура юриста

Культура як досягнення суспільства. Культура як філософська категорія. Культура як історичне явище, що означає сукупність матеріальних і духовних цінностей, створених і створюваних людством, а також сукупність усіх видів перетворювальної діяльності, за допомогою якої формуються ці цінності. Загальнолюдські і національні цінності. Поняття і зміст культури юриста.

Духовна культура юриста як ступінь засвоєння ним норм духовного права, оволодіння сукупністю духовних надбань людства у галузі науки, освіти, мистецтва та практичну реалізацію цих цінностей у правових нормах. Принципи духовної культури юриста: державність, моральність, інтелектуальність, людяність, глибинність, синтез, безмежність, пріоритет духовного над матеріальним.

Політична культура юриста як система політичних уявлень, поглядів, норм, традицій, переконань, пов'язаних з участю людей у суспільно-політичному житті, діяльності державних органів. Політична культура як суспільно сформовані цінності, що визначають відношення до держави, державної влади, управління державою, функціонування державної влади. Структура політичної культури юриста, принципи. Ставлення юриста до влади. Принцип політичного нейтралітету. Політична участь. Політичне функціонування.

Інформаційна культура юриста як обумовлена рівнем розвитку інформаційного суспільства система знань, умінь і навичок юриста в галузі інформаційних та інформаційно-правових стосунків, використовуваних для забезпечення його практичної діяльності і надання різноманітних правових послуг в суспільстві.

Інші складові культури юриста: національна, економічна, педагогічна моральна культура юриста тощо.

Тема 10. Професійно-правова культура юриста

Професійна культура юриста як різновид культури особи, що вбирає в себе внутрішні і зовнішні професійні аспекти практично усіх видів культур. Професійна майстерність юриста як вміння застосовувати у процесі реалізації правових норм результати існуючих видів культур (субкультур), здійснювати правове виховання громадян. Етапи формування професійної культури юриста. Фактори формування професійної свідомості та культури юриста.

Правова культура як система правових цінностей, що відповідають рівню досягнутого суспільством правового процесу і визначають в правовій формі стан свободи особи, інші найважливіші соціальні цінності. Професійно-правова культура юристів як особливий різновид правової культури.

Професійна деформація працівників юридичної сфери: поняття, зовнішні і внутрішні причини, шляхи подолання. Моральна відповідальність юриста.

Естетична культура юриста як система естетичних почуттів, знань, умінь і навичок, що виражають ступінь оволодіння прекрасним і виявляються в поведінці юриста під час виконання своїх професійних повноважень. Естетична культура юриста – розуміння правником системи вимог та правил зовнішньої гармонії професійної юридичної діяльності та реалізація їх у своїй практичній діяльності для ефективного, оптимально дієвого вирішення юридичних справ та виконання професійних (службових) обов'язків, що охоплює культуру мови; культуру зовнішнього вигляду; культуру організації робочого місця; культуру підготовки юридичних документів.

Тема 11. Юридична (правова) етика як вид професійної етики

Співвідношення етики і моралі. Етика як вчення про мораль, яке досліджує закономірності та принципи її розвитку, роль і призначення моралі у житті окремої особи та суспільства. Категорії етики. Професійно важливі якості представників юридичних професій.

Професійна етика юриста: загальнотеоретичний дискурс. Становлення

української юридичної етики як науки: історико-правовий дискурс. Проблеми професійної етики юриста в умовах підвищення ролі та авторитету юридичної професії на нинішньому етапі формування засад правової, демократичної державності в Україні. Єдність та відмінність моралі і права у регулюванні життєдіяльності суспільства і людини, соціальне призначення та моральний сенс юридичної професії.

Юридична (правова) етика: структура, види, норми. Офіційна етика, корпоративна етика, традиційна етика. Джерела юридичної етики: міжнародний рівень, європейський рівень, національний рівень, регіональний рівень. Юридична етика на міжнародно-правовому рівні.

Загальні правила етичної поведінки державних службовців та посадових осіб місцевого самоврядування, затверджені Наказом Національного агентства України з питань державної служби 05.08.2016 № 158.

Тема 12. Професійна етика слідчої діяльності. Судова етика

Слідча діяльність як специфічний вид соціальної (юридичної) практики, який полягає в пізнанні подій протиправного характеру за допомогою відповідних закону прийомів та засобів, включаючи їх примусову реалізацію у випадках вчинення протидії розслідуванню злочинів. Етико-психологічні особливості професії слідчого.

Морально-правова основа слідчої діяльності. Єдність законності та моралі в роботі слідчого. Етичні основи діяльності слідчого як система загальноприйнятих моральних цінностей (життя, свобода, честь, гідність людини), принципів (гуманізм, справедливість) та заснованих на них моральних норм, моральних установок слідчого, які у своїй сукупності разом із нормами кримінального процесуального права регулюють його діяльність щодо розслідування кримінальної справи.

Правила етичної поведінки поліцейських, затверджені Наказом Міністерства внутрішніх справ України 09.11.2016 № 1179, які є узагальненим зібранням професійно-етичних вимог щодо правил поведінки поліцейських та спрямовані на забезпечення служіння поліції суспільству шляхом забезпечення охорони прав і свобод людини, протидії злочинності, підтримання публічної безпеки і порядку на засадах етики та загальнолюдських цінностей. Дотримання вимог цих Правил є обов'язком для кожного поліцейського незалежно від займаної посади, спеціального звання та місцеперебування.

Судова етика як вчення про застосування загальних норм моралі у специфічних умовах діяльності суддів, про дотримання моральних принципів і вимог у розслідуванні й вирішенні справ, підвідомчих суду. Моральні аспекти судочинства. Поєднання бездоганного знання букви закону і внутрішньої моральної настанови, тобто комплексу моральних принципів, яких суддя дотримується. Співвідношення судової етики та суддівської етики. Етика судового процесу, судової риторики та судового рішення. Судовий етикет.

Закон України «Про судоустрій і статус суддів», Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод, за якою кожен має право на незалежний і справедливий суд, Міжнародний пакт про громадянські та політичні права, Основні принципи щодо незалежності судових органів, схвалені резолюціями Генеральної Асамблеї ООН від 29 листопада та 13 грудня 1985 р., Рекомендації щодо ефективного впровадження Основних принципів незалежності судових органів, схвалені резолюцією Генеральної Асамблеї ООН від 15 грудня 1989 р., Бангалорські принципи поведінки суддів, схвалені резолюцією Економічної та Соціальної Ради ООН від 27 липня 2006 р., Європейська хартія про закон щодо статусу суддів, Рекомендація CM/Res (2010)12 Комітету Міністрів Ради Європи державам - членам відносно суддів: незалежність, ефективність та обов'язки.

Кодекс суддівської етики від 22.02.2013: основні положення, значення. Морально-психологічні вимоги до судді. Коментар до Кодексу суддівської етики, затверджений рішенням Ради суддів України від 04 лютого 2016 р. № 1.

Тема 13. Професійна етика прокурорського працівника. Адвокатська етика

Особливості етики прокурорського працівника. Особливості прокурорської діяльності вимагають від працівника виявляти мобільність, швидкість і гнучкість мислення, здібність конструктивно думати і приймати рішення у незвичайних, екстремальних умовах без сторонньої допомоги, осмислено діяти і вирішувати задачі у мінімальний час.

Конституція України, Закони України «Про прокуратуру», «Про захист суспільної моралі», «Про запобігання корупції», «Про засади запобігання та протидії дискримінації в Україні» та інше законодавство, що стосується діяльності органів прокуратури.

Кодекс професійної етики та поведінки прокурорів від 27.04.2017, який визначає основні принципи, моральні норми та правила прокурорської етики, якими повинні керуватися прокурори при виконанні своїх службових обов'язків та поза службою.

Правові та етичні основи адвокатської діяльності в Україні. Правила адвокатської етики, затверджені Звітно-виборним з'їздом адвокатів України 09.06.2017. Правила слугують обов'язковою для використання адвокатами системою орієнтирів при збалансуванні, практичному узгодженні своїх багатоманітних, іноді суперечливих професійних прав та обов'язків відповідно до статусу, основних завдань адвокатури і принципів її діяльності, визначених Конституцією України, Законом України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» та іншими законодавчими актами, а також закріплюють єдину систему критеріїв оцінки етичних аспектів поведінки адвоката.

Основні принципи адвокатської етики. Незалежність і свобода. Дотримання законності. Пріоритет інтересу клієнта. Неприпустимість конфлікту інтересів. Конфіденційність. Компетентність та добросовісність. Повага до адвокатської професії. Вимоги до рекламування адвокатської діяльності.

Відносини адвоката з клієнтами, з судом та іншими учасниками судового провадження, з органами досудового розслідування та адміністративної юрисдикції, іншими державними органами та органами місцевого самоврядування. Загальні етичні засади взаємин між адвокатами. Дотримання норм адвокатської етики в громадській, науковій та публіцистичній діяльності адвоката. Принципи поведінки адвокатів у соціальних мережах.

Правила професійної етики нотаріусів України, розроблені відповідно до Закону України «Про нотаріат», що визначають принципи професійної етики нотаріуса, якими нотаріус має керуватися у відносинах з державними органами, фізичними та юридичними особами, іншими нотаріусами, затверджені Наказом Міністерства юстиції України 04.10.2013 № 2104/5.

Змістовий модуль 2. Логіка для юристів

Тема 14. Предмет, завдання, методи логіки. Міркування і його структура

Визначення логіки як науки. Предмет логіки для юристів.

Історичні етапи розвитку логічного знання. Традиційна логіка. Логічне вчення Арістотеля. Вчення про силогізм. Особливості логіки стоїків. Схоластична логіка. Новаторські ідеї логіки Ф. Бекона. Сучасна логіка. Період розробки логіки як теорії обґрунтування математики. Період розробки металогіки, логічної семантики, некласичної логіки. Праці Р. Декарта, Г. Лейбніца. Формальна, діалектична і математична логіка. Сучасні напрями розвитку логіки.

Міркування (мислення) і його структура. Ступені пізнання об'єктивної дійсності. Рациональне мислення. Мислення і мова. Поняття форми і закони міркування. Правильні та неправильні міркування. Поняття про логічну помилку в міркуванні. Паралогізи, софізми. Істинність і правильність мислення. Логічна форма міркування. Визначення логічної форми. Метод формалізації в логіці. Основні компоненти логічної форми міркувань.

Значення логіки для юристів. Функції логіки для юристів: методологічна, пізнавальна, інформаційна, освітньо-виховна, практично-прикладна. Логічна грамотність. Значення логіки для судового пізнання.

Тема 15. Поняття як форма мислення. Логічний аналіз понять та логічні операції над поняттями

Загальна характеристика поняття. Поняття і слово. Термін. Структура поняття. Логічний аналіз структури юридичних понять. Зміст і обсяг поняття. Елементи обсягу. Логічний клас. Індивіди та елементи класу. Відмітні і невідмітні ознаки. Суттєві і несуттєві ознаки. Родові і видові суттєві ознаки. Закон оберненого відношення між змістом і обсягом поняття. Зміст поняття і склад злочину. Логічна сутність кримінально-правової кваліфікації злочину.

Види понять за обсягом: одиничні, загальні, прості (нульові), збірні, незбірні, реєструючі, нереєструючі поняття. Вид понять за змістом: конкретні, абстрактні, позитивні, негативні, співвідносні і безспіввідносні поняття. Логічний аналіз структури понять.

Відношення між поняттями. Використання відношень між поняттями в юридичній практиці.

Операції над поняттями. Узагальнення і обмеження понять. Категорії. Сутність визначення. Дефінієнс і дефінієндум. Загальна характеристика визначення. Види дефініцій. Реальні і номінальні визначення та їх види. Явні визначення. Визначення через рід і видову відмінність. Атрибутивно-реляційні визначення. Генетичні визначення. Визначення через вказівку на протилежність. Операційні визначення. Визначення через перелічення предметів або явищ, до яких застосовне дане поняття. Остенсивні та контекстуальні визначення. Прийоми, подібні до визначень. Опис. Характеристика. Порівняння. Розрізнення. Правила визначення і помилки при визначенні. Тавтологія.

Поділ понять. Структура поділу поняття: поділюване; члени поділу; основа поділу. Правила поділу понять. Види поділу понять. Простий поділ понять (поділ за видозміною ознаки). Дихотомічний поділ понять. Класифікація та її види. Типові помилки при поділі понять. Поділ і класифікація юридичних понять.

Тема 16. Судження як форма мислення. Види суджень

Загальна характеристика судження як форми мислення. Структура судження. Терміни судження. Предмет думки у судженні або логічний підмет судження, або суб'єкт судження. Ознака предмета думки, логічний присудок

судження або предикат судження. Логічна зв'язка в судженні. Судження і речення. Про роль запитання в судовому пізнанні.

Просте судження, види і структура. Судження про належність (атрибутивне). Судження з відношенням (релятивне). Судження існування (екзистенційне). Категоричні судження і їх види. Види категоричних суджень за якістю: ствердні і заперечні. Види категоричних суджень за кількістю: одиничні, загальні і часткові (означені і неозначені) судження. Виділяючі і виключаючі судження. Загальностверджувальні (А), частковостверджувальні (І), загальнозаперечувальні (Е), частковозаперечувальні (О) судження. Розподіленість термінів в судженнях. Логічні змінні і логічні постійні. Розподілені і нерозподілені терміни судження.

Логічні відношення між категоричними судженнями. Порівнюванні і непорівнюванні судження. Сумісні і несумісні судження. Логічний квадрат та його значення в логіці. Відношення між сумісними судженнями: еквівалентність (повна сумісність), часткова сумісність (субконтрарність), підпорядкування. Відношення між несумісними судженнями: протилежність (контрарність), суперечність (контрадикторність). Таблиці істинності суджень.

Розподіленість термінів в судженні. Розподілене судження. Розподілений предикат. Нерозподіленість термінів судження. Правила розподіленості термінів в судженнях.

Загальна характеристика складних суджень. Види складних суджень. Складні судження за типом логічних сполучників. З'єднувальні і роз'єднувальні судження. Умовне (імплікативне) судження. Підстава і наслідок. Сполучники в складному судженні. Виділяючі та невиділяючі умовні судження. Істинність виділяючих умовних суджень. Єднальні (кон'юнктивні) судження. Сполучники в єднальних судженнях. Розподільні (диз'юнктивні) судження, їх види і структура. Сполучники в розподільних судженнях. Розподільно-виключаючі судження (строга диз'юнкція). Єднально-розподільні судження (слабка диз'юнкція). Співвідношення між складними судженнями. Таблиці істинності складних суджень.

Особливості застосування суджень в юридичній практиці. Логічна структура суджень і тлумачення норм права.

Тема 17. Основні закони логіки. Умовивід як форма мислення

Загальна характеристика законів логіки. Визначення закону логіки. Формально-логічні закони. Об'єктивність законів логіки. Софізми. Паралогізми. Закон тотожності. Формула закону тотожності. Об'єктивна основа закону тотожності. Вимоги до закону тотожності. Закон суперечності. Поширення закону протилежності на всі протилежні судження. Випадки незастосування закону суперечності. Закон виключеного третього. Формула закону виключеного третього. Сфера дії закону виключеного третього. Закон достатньої підстави. Логічна підстава, логічний наслідок. Зв'язок законів логіки з людською практикою. Загальнолюдський характер логічних законів. Значення законів логіки для практичної юридичної діяльності.

Загальна характеристика умовиводів. Засновки, висновки. Правила засновків і висновків. Безпосередні умовиводи. Опосередковані умовиводи. Висновки у безпосередніх умовиводах. Способи побудови безпосередніх умовиводів: перетворення, обернення, протиставлення. Процес перетворення ствердних суджень в заперечні. Просте або чисте обернення. Обернення з обмеженням. Загальноствердні судження. Загальнозаперечні судження. Неозначені частковоствердні судження. Означені частковоствердні судження. Обернення умовних суджень. Контрпозиція і конверсія. Протиставлення предикату. Суб'єкт висновкового судження. Предикат вихідного судження. Поняття, що суперечать предикату.

Застосування загальних правил побудови умовиводів та способів їх побудови в практичній юридичній діяльності.

Тема 18. Дедуктивні умовиводи

Загальна характеристика дедуктивних умовиводів. Рух думки від загального до окремого. Механізм дедуктивного умовиводу. Дедуктивний висновок. Категоричний силіогізм, його визначення і склад. Терміни категоричного силіогізму. Аксиома силіогізму. Загальні правила категоричного силіогізму. Розподіленість середнього терміна в категоричному силіогізмі. Розподіленість термінів у засновку і висновку. Фігури і модуси категоричного силіогізму. Правила фігур категоричного силіогізму. Категоричні силіогізми із виділяючими засновками. Категоричні силіогізми, в яких більшим засновком є судження визначення. Категоричні силіогізми, побудовані із судження можливості. Категоричні силіогізми із імовірними засновками. Логічні помилки в категоричних силіогізмах.

Види дедуктивних умовиводів (силіогізмів). Прямі дедуктивні умовиводи. Суто умовні умовиводи. Умовно-категоричні умовиводи. Розділово-категоричні умовиводи. Умовно-розділові умовиводи. Дилема. Роль умовних умовиводів в аналізі і оцінці судових доказів. Скорочені силіогізми. Складні і складноскорочені силіогізми. Полісиліогізми. Непрямі дедуктивні умовиводи. Умовиводи із судженням з відношенням.

Дедуктивні умовиводи в правовій діяльності.

Тема 19. Правдоподібні (індуктивні) умовиводи. Аналогія

Поняття про недедуктивні (правдоподібні) умовиводи. Загальна характеристика правдоподібних умовиводів. Засновки і висновки в індуктивних умовиводах. Сутність індукції та її особливості. Вихідний пункт індукції. Індукція в судовому пізнанні. Спостереження та експеримент. Види правдоподібних умовиводів. Повна індукція. Неповна індукція. Індукція через простий перелік. Найненадійніший висновок індуктивних умовиводів. Індукція через простий перелік у судовому дослідженні. Індукція через відбір фактів, які виключають випадкові узагальнення у правовій діяльності. Наукова індукція. Методи встановлення причинних зв'язків. Причинний зв'язок явищ. Метод єдиної схожості. Метод єдиної різниці. Сполучений метод схожості і різниці. Метод супутніх змін. Метод остач. Умови правомірності індуктивних умовиводів. Типові помилки. Індуктивні умовиводи в правовій діяльності. Зв'язок індукції і дедукції.

Поняття і структура умовиводів за аналогією. Схема, за якою відбувається умовивід за аналогією. Рух думки від окремого до окремого, від часткового до часткового. Висновки при аналогії. Ступінь ймовірності висновків в умовиводах за аналогією. Кількість ознак в порівнюваних предметах. Зв'язок порівнюваних ознак. Роль аналогії в науковому дослідженні. Аналогія предметів і аналогія відносин. Точна і проста аналогія. Оригінал. Модель. Поняття про умовиводи за аналогією. Умови правомірності умовиводів за аналогією.

Умовиводи за аналогією в правовій діяльності. Аналогія в судовому пізнанні. Найпоширеніші способи логічної обробки фактичного матеріалу і висування версій. Аналогія під час розслідування кримінальних проваджень. Аналогія під час планування слідства. Аналогія права. Аналогія закону.

Тема 20. Доведення і спростування. Гіпотеза

Поняття доведення. Значення термінів доведення. Логічне доведення і судовий доказ. Побудова доведення. Теза доказу. Аргументи. Факт у судовому пізнанні. Доказ у судовій справі. Важливі види аргументів. Закони науки. Юридичні закони. Аксиоми. Істинність аксіом. Презумпція. Визначення понять. Раніше доведені наукові положення, теорії, принципи. Демонстрація. Види доведення. Прямі і непрямі докази. Антитези. Доказ від супротивного. Розподіл доведень на прямі і непрямі у логіці та кримінальному процесі. Спростування. Спростування тези. Спростування аргументів. Спростування зв'язку тези з

аргументом. Правила доведення і спростування. Помилки, які трапляються в доведеннях. Правила і помилки в доведенні, пов'язаному з демонстрацією. Значення та особливості застосування механізмів доведення і спростування в юридичній діяльності.

Поняття гіпотези і її структура. Структура гіпотези. Склад гіпотези. Стадії процесу мислення. Висування гіпотези. Припущення. Доведення гіпотези. Критерій істинності гіпотези. Види гіпотез. Загальна гіпотеза. Часткова гіпотеза. Наукова гіпотеза. Робоча гіпотеза.

Версія в судовому дослідженні. Логічна структура версій. Логічна структура гіпотези. Предмет версії. Побудова версії. Обґрунтування версії. Висування версій. Наявність фактів, пов'язаних зі злочином. Загальні і часткові версії. Логічні засоби висування версій. Перевірка версій. Структура перевірки версій. Дедуктивне виведення наслідків із висунутої версії. Співставлення наслідків із дійсністю. Логічне доведення істинності або хибності версії. Спростування версії. Непряме доведення версії.

Тематика семінарських занять

Методичні рекомендації та вимоги до їх підготовки

Семінарське заняття – це форма навчального заняття, за якої викладач організовує дискусію навколо попередньо визначених питань (тем), до котрих студенти готують тези виступів на базі індивідуально виконаних завдань.

Основними завданнями семінарського заняття є:

- ✓ закріплення, розширення та поглиблення знань, здобутих раніше;
- ✓ формування і розвиток навичок самостійної роботи студентів;
- ✓ реалізація диференційованого підходу до навчання з урахуванням індивідуальних особливостей студентів;
- ✓ створення умов для формування і розвитку їхніх пошуково-творчих знань та навичок;
- ✓ навчання студентів застосування знань, набутих на практиці, для аналізу різних процесів.

Для цього на семінарі використовують різні форми навчання. За характером семінарські заняття поділяються на: навчальні та узагальнюючі (підсумкові).

Пропонуємо студентам ряд методичних порад, які б допомогли результативно підготуватися як до семінарських занять, так і до тем, що винесені на самостійне опрацювання. Отже:

- студент повинен актуалізувати інформацію, отриману на лекційних заняттях, ознайомитись з методичними матеріалами до теми семінару;
- вдумливо опрацювати рекомендовану літературу (підручники, посібники), а також інші джерела, конспектуючи найважливіші дефініції, факти, положення, тези, формуючи розширений план відповіді на теоретичне запитання;
- послуговуватися словниками та довідниками, щоб не залишити поза увагою незнайомі поняття, термінологію, старанно працювати з примітками, коментарями, таблицями;
- приділяти значну увагу ґрунтовному осмисленню опрацьованих джерел і літератури стосовно виділених у плані питань, співставленню позицій і поглядів різних авторів;
- сумлінно виконувати методичні, практичні завдання, розв'язувати запропоновані тести і задачі;
- формулювати обґрунтовані висновки і узагальнення, запитання своїм колегам; виробляти вміння доводити та відстоювати свою позицію.

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 1.

ЮРИДИЧНА ДЕОНТОЛОГІЯ І ПРОФЕСІЙНА ЕТИКА

СЕМІНАР 1. Юридична деонтологія і професійна етика: загальна характеристика (2 год.)

Мета: засвоїти поняття, принципи та функції юридичної деонтології.

Питання для обговорення:

1. Формування та генезис системи деонтологічних знань.
2. Мета, завдання, предмет і методи юридичної деонтології.
3. Принципи та функції юридичної деонтології.
4. Професійна етика як наука та навчальна дисципліна.
5. Роль деонтологічних знань у професійній підготовці правників.
6. Документи про стандарти юридичної професії.
7. Професіограма юриста.

Термінологічне завдання: деонтологія, юридична деонтологія, професійна етика, функції юридичної деонтології, методи юридичної деонтології, принципи юридичної деонтології, професія, професіограма юриста, професійна придатність.

Методичне завдання:

- ✓ накреслити схему функцій юридичної деонтології;
- ✓ визначити співвідношення понять «професійна етика» та «юридична етика»;
- ✓ сформувати перелік документів, розроблених міжнародним співтовариством юристів, в яких закріплено загальні стандарти професійної діяльності юриста.

Практичне завдання: проаналізувати та пояснити зміст висловів:

- ✓ Вольтер «Свобода полягає у тому, щоб залежати тільки від законів»,
- ✓ Цицерон «Правосуддя – основа держави»,
- ✓ Ф. Бекон «Закони – якорі держави»,
- ✓ Г. Лакордер «Порядний той, хто своє право вимірює своїм обов'язком».

Теми рефератів (доповідей) для презентації на семінарі:

1. Принципи моралі як світоглядні орієнтири професійної свідомості юристів.
2. Історія виникнення та розвитку юридичної деонтології.
3. Змістова характеристика принципів юридичної деонтології.
4. Основні і загальні риси професії юриста.

Література для поглибленого вивчення окремих питань:

1. Васильєва М.П. Теорія педагогічної деонтології. Харків, 2003. 216 с.
2. Гусарев С.Д. Тези до питання про предмет юридичної деонтології. *Наук. вісн. Юрид. акад. МВС України*. 2004. №2. С.63-69.
3. Есатова Е.Р. Історичні передумови зародження та розвитку деонтології
URL: VchdpuP_2013_1_108_48.pdf

4. Конституція України та проблеми професійної етики юриста: Тези доповідей і наукових повідомлень обласної науково–практичної конференції. Х.: Спілка юристів України, 1998. 69с.

5. Певцова Е. А. Проблемы формирования правового сознания, правового воспитания и правовой культуры в современной отечественной юриспруденции. *Право и политика*. 2004. № 9. С. 112-119.

6. Професія юриста в Україні. URL: http://dnipr.gov.ua/index.php?option=com_content&view=article&id=584&Itemid=2937&lang=ua

7. Руколяньська Н. В. Формування професійної культури та правничої етики майбутніх юристів. *Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах*. 2015. Вип. 41 (94). С. 279-286.

8. Сливка С. Правнича деонтологія: проблеми, пошуки. *Право України*. 2000. № 11. С. 121.

9. Темченко В. Етика та право: теоретичні аспекти співвідношення. *Право України*. 2002. № 9. С. 24.

10. Тофтул М. Г. Юридична етика. *Сучасний словник з етики*. Житомир: Вид-во ЖДУ ім.І. Франка, 2014. 416с.

СЕМІНАР 2. Юридична діяльність. Юридична наукова та навчальна діяльність (2 год.)

Мета: засвоїти основні риси та види юридичної діяльності.

Питання для обговорення

1. Юридична діяльність як вид соціальної діяльності.
2. Юридична діяльність: поняття, функції та класифікація.
3. Система юридичної діяльності.
4. Юридична наука: поняття, зміст, структурно-функціональна характеристика.
5. Юридична освіта в Україні: система, суб'єкти та учасники.
6. Актуальні проблеми та пріоритети розвитку юридичної освіти.

Термінологічне завдання: соціальна діяльність, юридична діяльність, функції юридичної діяльності, юридична справа, юридичні дії, способи юридичної діяльності, засоби юридичної діяльності, форма юридичної діяльності, юридична наука, юридична освіта, вища освіта, вищий навчальний заклад.

Методичне завдання:

- ✓ накреслити схему системи юридичної діяльності;
- ✓ виписати із законодавства права та обов'язки осіб, які навчаються у ВНЗ;
- ✓ занотувати у зошиті завдання ВНЗ.

Практичне завдання: поміркувати та пояснити чим відрізняються поняття «правова освіта» та «правова просвіта».

Теми рефератів (доповідей) для презентації на семінарі:

1. Актуальні тенденції розвитку юридичної діяльності в умовах реформування суспільства.

2. Стратегія реформування вищої освіти в Україні до 2020 року.
3. Основні шляхи удосконалення вищої юридичної освіти в Україні.

Література для поглибленого вивчення окремих питань:

1. Про вищу освіту: Закон України від 01.07.2014 № 1556-VII в редакції від 01.01.2019.
2. Про юридичну (правничу) освіту і загальний доступ до правничої професії: Проекту Закону України від 28.09.2017. № 7147.
3. Андрейцев В.І, Андрейцев В.В. Правнича освіта в Україні: проблеми теорії та практики. Навчально-практичний посібник. К., 2000.
4. Андрейцев В.І. Юридична освіта: консервативність і прогресивність. Український юрист. 2003. № 3.
5. Бігун В.С. Юридична професія та освіта. Досвід США у порівняльній перспективі. К.: «Юстініан», 2006. 272 с.
6. Вишинський П. М. Філософська антропологія як теоретико-методологічна основа професійної підготовки юриста: автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.12 / Вишинський Петро Мар'янович; Львів. держ. ун-т внутр. справ. Л., 2011. 16 с.
7. Войтюк І. Аналіз досвіду регулювання та стану юридичної освіти та науки в окремих європейських країнах. Проект «Справедливе правосуддя». 2012. URL: http://www.fair.org.ua/content/library_doc/FAIR_Report_Legal_Education_in_Europe_UKR1.pdf
8. Гусарев С.Д. Теоретичні проблеми визначення поняття «юридична діяльність». *Підприємництво, господарство і право*. 2006. № 2. С. 45-48.
9. Давидова Н. Юридична наука в США та Україні. *Право України*. 2013. № 1-2. С. 379-387.
10. Задояний М. Оксьом І. Сучасні підходи щодо модернізації юридичної освіти в Україні. *Публічне право*. 2012. № 4. С. 276-284.
11. Комаров В. Сучасні аспекти модернізації вищої юридичної освіти. *Право України*. 2009. № 1. С. 9–15.
12. Масальський В. І., Скородумов Д.С. Юридична освіта у вищих навчальних закладах України у 1991-2002 рр.: історико-соціологічний аналіз. «Гілея: науковий вісник»: Збірник наукових праць. К., 2012. Вип. 59. С. 177–183.
13. Оборотов Ю. Професійна орієнтація студентів юристів. *Юридический вестник*. 1999. № 1. С. 49–50.
14. Опришко В. Особливості підготовки юристів у непрофільних вищих навчальних закладах України: сучасний стан і шляхи подальшого розвитку. *Правове регулювання економіки*. 2013. № 13. С. 6-27.
15. Орлова О. О. Юридична освіта та юридична клініка: форми правового виховання чи правової освіти? *Юриспруденція XXI століття* : наук. конф. 14 листопада 2007 р.: зб. тез. Д., 2008. С. 192–194.
16. Силантьєв Д., Іншин М. Вища освіта в умовах сьогодення: проблеми та перспективи. *Голос України*. 2 жовтня 2018. URL: <http://www.golos.com.ua/article/308165>
17. Стан юридичної освіти в Україні. Аналітичне дослідження за результатами освітніх вимірювань. К.: Ваїте, 2018. 168 с.

18. Сущенко В.М. Проблемні питання реформування правничої освіти в Україні в контексті Болонського процесу. *Вища школа*. № 5. 2005. К.: Вища школа. С. 21-25.

19. Чижикова О. Сучасні підходи до навчання студентів-правознавців у закладах вищої освіти. *Освітологічний дискурс*. № 1-2 (24-25), 2019. С.161-175.

20. Шевчук Р.М., Носенко О.В. Актіотерапія вищої юридичної освіти в Україні. *Філософські та методологічні проблеми права*. № 1-2(15-16), 2018. С. 56-65.

СЕМІНАР 3. Поняття, ознаки, принципи, функції та завдання юридичної практичної діяльності (2 год.)

Мета: вивчити загальні закономірності юридичної практичної діяльності.

Питання для обговорення

1. Юридична практична діяльність: поняття та загальна характеристика.
2. Ознаки юридичної практичної діяльності (професіоналізм; незалежність; компетентність; конфліктність; гласність та ін.).
3. Характеристика принципів юридичної практичної діяльності.
4. Завдання юридичної практичної діяльності.
5. Функції юридичної практичної діяльності.
6. Зміст практичної діяльності юриста.

Термінологічне завдання: юридична практична діяльність, мета юридичної практичної діяльності, функції юридичної практичної діяльності, компетентність, професіоналізм, транспарентність, правова кваліфікація, представництво, ведення юридичної справи, консультування, тлумачення, юридична термінологія.

Методичне завдання:

- ✓ накреслити схему умов здійснення юридичної практичної діяльності;
- ✓ занотувати основні дії, здійснювані у процесі ведення юридичної справи;
- ✓ згрупувати різноманітні прийоми і засоби юридичної практичної діяльності.

Практичне завдання: 1) поміркувати та пояснити зміст поняття «професійна юридична техніка»; 2) враховуючи специфіку своєї майбутньої професії (судді, адвоката, нотаріуса, прокурора тощо) спробувати змодельовати вимоги до кандидата на відповідну посаду.

Теми рефератів (доповідей) для презентації на семінарі:

1. Особливості тлумачення правових текстів.
2. Представництво юристом інтересів клієнта.
3. Ведення юридичної справи.
4. Конфіденційність юридичної практичної діяльності (або професійна таємниця).
5. Спеціалізація юридичної роботи як невід'ємна риса підвищення її ефективності.

Література для поглибленого вивчення окремих питань:

1. Гусарев С. Нормативні принципи юридичної практичної діяльності. *Право України*. 2005. № 9. С.22.
2. Гусарев С.Д. Юридична діяльність: методологічні та теоретичні аспекти. К.: Знання, 2005. 375 с.
3. Гусарев С.Д. Характеристика поняття та основних принципів юридичної практичної діяльності. *Наук. записки Нац. ун-ту «Києво-Могилянська академія»*. 2005. Т. 38. С. 23-27.
4. Кизима И. Нестандартність правового мислення в роботі юриста. URL: <http://new.sud.ua/blog/2012/08/06/41351-nestandartnstpravovogo-mislennya-v-robot-yurista>.
5. Терехина В.А. Место юридической профессии среди других профессий. Харьков, 1993. 96 с.

СЕМІНАР 4. Види юридичної практичної діяльності (2 год.)

Мета: вивчити особливості різновидів юридичної практичної діяльності.

Питання для обговорення

1. Суб'єкти юридичної практичної діяльності. Загальні права та обов'язки юристів.
2. Суддівська діяльність: поняття, зміст, функціональні аспекти.
3. Порядок призначення на посаду судді вперше. Порядок обрання судді. Вимоги до суддів.
4. Діяльність прокуратури: поняття, засади організації.
5. Вимоги до кандидатів на посаду прокурора та порядок зайняття такої посади. Права і обов'язки прокурора.
6. Поняття слідчої діяльності. Функціональні аспекти діяльності слідчого.

Термінологічне завдання: суб'єкти юридичної практичної діяльності, суддівська діяльність, суддя, прокурорська діяльність, прокурор, слідча діяльність, слідчий, детектив.

Методичне завдання:

- ✓ занотувати основні дії, що характеризують суддівську діяльність за змістом;
- ✓ накреслити поетапну схему добору кандидатів та їх призначення на посаду прокурора.

Практичне завдання: обміркувати плюси та мінуси приватної детективної практики в Україні.

Теми рефератів (доповідей) для презентації на семінарі:

1. Контроль за суддівською діяльністю.
2. Заохочення та дисциплінарна відповідальність прокурорських працівників.
3. Професійні та особисті якості слідчого.
4. Проблемні питання правового забезпечення приватної детективної діяльності.

Література для поглибленого вивчення окремих питань:

1. Кримінальний процесуальний кодекс України: Закон України від 13.04.2012 р. № 4651-VI. Редакція від 11.01.2019.
2. Про Національну поліцію: Закон України від 02.07.2015 р. № 580-VIII. Редакція від 01.01.2019.
3. Про оперативно-розшукову діяльність: Закон України від 18.02.1992 р. № 2135-XII. Редакція від 22.05.2019.
4. Про прокуратуру: Закон України від 14.10.2014 № 1697-VII. Редакція від 28.08.2018.
5. Про судоустрій і статус суддів: Закон України від 2 червня 2016 року № 1402-VIII. Редакція від 05.08.2018.
6. Про організацію діяльності органів досудового розслідування Національної поліції України: Наказ, Положення, Міністерство внутрішніх справ України 06.07.2017 № 570.
7. Рекомендація № (94) 12 «Незалежність, дієвість та роль суддів» ухвалена Комітетом Міністрів Ради Європи на 518 засіданні заступників міністрів 13 жовтня 1994 р.
8. Гусарев С. До питання про види юридичної практичної діяльності. *Часопис Київського університету права*. 2005. №4. С. 36-40.
9. Кравчук В. М. Громадськість у функціонуванні судової влади. *Юридична наука та практика: виклики сучасності: збірник матеріалів Міжнародної юридичної науково-практичної конференції «Актуальна юриспруденція»*, м. Київ, 17 вересня 2015 року. Тези наукових доповідей. К., 2015. С. 34-41.
10. Курко С. М. Поняття та ознаки прокурорської діяльності в Україні. *Форум права*. 2014. №3. С. 166-171.
11. Мотуз М. Тенденції розвитку приватної детективної діяльності в Україні. URL: http://law.univ.kiev.ua/images/abook_file/conf2011_kpp_motuz.pdf
12. Проневич О. С. Деонтологічні стандарти професійної діяльності працівників прокуратури: нормативно-ціннісна основа та правова. *Право і безпека*. 2014. №3. С. 167-173.

СЕМІНАР 5. Види юридичної практичної діяльності (продовження) (2 год.)

Мета: вивчити особливості різновидів юридичної практичної діяльності.

Питання для обговорення

1. Поняття та правове регулювання діяльності адвокатури. Адвокат: поняття, вимоги, права та обов'язки.
2. Адвокатська діяльність: організаційні форми, види, зупинення і припинення права на заняття адвокатською діяльністю.
3. Дисциплінарна відповідальність адвоката.
4. Нотаріальна діяльність: поняття та принципи, правове регулювання.
5. Нотаріус: поняття, вимоги, права та обов'язки нотаріуса.
6. Поняття юридичної служби та консультативної діяльності. Вимоги до претендентів на посаду, права та обов'язки.

Термінологічне завдання: адвокатська діяльність, адвокат, адвокатура, нотаріальна діяльність, нотаріус, юридична консультативна діяльність, юрисконсульт, юридична служба.

Методичне завдання:

- ✓ скласти порівняльну таблицю вимог до адвокатів та нотаріусів;
- ✓ виписати із законодавства підстави анулювання свідоцтва про право на зайняття нотаріальною діяльністю.

Практичне завдання: обміркувати та пояснити чим відрізняється адвокатська діяльність від роботи юрисконсульта.

Теми рефератів (доповідей) для презентації на семінарі:

1. Оплата праці адвоката, його правовий та соціальний захист.
2. Історія адвокатури.
3. Діяльність юрисконсульта (юридичної служби) з організації та ведення претензійної та позовної роботи.
4. Консультування з правових питань: поняття, ознаки та закономірності роботи.

Література для поглибленого вивчення окремих питань:

1. Про адвокатуру та адвокатську діяльність: Закон України від 5.07.2012 р. № 5076-VI. Редакція від 05.01.2017.
2. Про нотаріат: Закон України від 02.09.1993 р. № 3425-XII. Редакція від 04.02.2019.
3. Про затвердження Загального положення про юридичну службу міністерства, іншого органу виконавчої влади, державного підприємства, установи та організації, [...]: Постанова від 26.11.2008 № 1040. В редакції від 05.12.2018.
4. Бісік С. Г. Організація юридичної служби на підприємстві. Суми, 2006. С. 7-12, 18-24.
5. Вільям Д. Мейєр. Приватна юридична практика. CEELI/ABA. 1999.
6. Волошина Я. Функції юридичної консультативної діяльності. *Науковий часопис Національної академії прокуратури України*. 2014. №4. С. 32–38.
7. Головань І. В. До питання про поняття адвокатської діяльності. *Адвокат*. 2011. № 12(135). С. 12-15.
8. Головань І. В. Юридична практика і адвокатська діяльність в Україні. *Адвокат*. 2005. № 8(59). С. 3-11.
9. Кравчук В. М. Адвокатура як особливий вид громадських об'єднань. *Формування правової держави в Україні: проблеми і перспективи*. Збірник тез доповідей на науково-практичній конференції. Т., 2008. С.46-50.
10. Титаренко В. Юрисконсульт на підприємстві. *Право України*. 2004. № 12. С. 105-108.
11. Практичне забезпечення організації роботи юрисконсульта. – Кременчук, 2013. 20 с.
12. Фріс І.П. До поняття нотаріальної діяльності. *Адміністративно-правове регулювання відносин у сфері електроенергетики*: Збірник наукових статей. URL: apvchzu_2013_33_8.pdf.

СЕМІНАР 6. Психологічні аспекти професійної діяльності юриста (2 год.)

Мета: зрозуміти значення психологічних знань у професійній діяльності; засвоїти основні правила професійного спілкування юристів.

Питання для обговорення

1. Психологічна культура юриста і її значення у професійній діяльності юристів.
2. Психічні особливості особи, психічні стани, психічні процеси.
3. Вплив темпераменту на виконання юристом своїх професійних обов'язків.
4. Вольові якості, здатності і характер особи.

Термінологічне завдання: психологія, юридична психологія, психологічна культура юриста, психіка, інтелект, почуття, настрої, стрес, афект, фрустрація, страх, воля, характер, темперамент.

Методичне завдання:

- ✓ накреслити схему психічного складу особи;
- ✓ визначити свій тип темпераменту і занотувати які види діяльності рекомендовані для даного типу.

Практичне завдання: обміркувати та пояснити які риси характеру та вольові якості є найбільш важливими для юриста.

Теми рефератів (доповідей) для презентації на семінарі:

1. Поняття психологічної сумісності і її значення для успішної професійної діяльності юриста.
2. Інтерв'ювання як безпосереднє спілкування з клієнтом.
3. Психологічні прийоми професійного спілкування юристів з громадянами.

Література для поглибленого вивчення окремих питань:

1. Андросюк В.Г., Корнєв О.М., Кудерміна О.І. та ін. Психологія слідчої діяльності: навч. посібник (для студ. ВНЗ). К.: Правова єдність, 2009. 200 с.
2. Бандурка А. М., Бочарова С. П., Землянская Е. В. Юридическая психология: Учебник.. Харьков: Изд-во Нац. ун-та внутр.дел, 2001. 640 с.
3. Васильев И.Л. Юридическая психология. Л., 1994.
4. Головаха Е.И., Панина Н.В. Психология человеческого взаимопонимания. К., 1989.
5. Карнеги Д. Как приобретать друзей и оказывать влияние на людей. К.: Наукова думка, 1989.
6. Коновалова В.Е. Правовая психология. Харьков, 1990.
7. Кононенко С.В. Психологічний аналіз професійної діяльності фахівців юридичного профілю. *Вісник психології і соціальної педагогіки*. Збірник наук. Праць. Випуск 6. 2011. URL: <https://www.psyh.kiev.ua/>
8. Кравчук В. М. Воля як детермінанта правового простору. Конституційні засади правового життя: світові традиції та національні реалії: Збірник матеріалів Міжнародної юридичної науково-практичної Інтернет-конференції «Актуальна юриспруденція». К., 2013. С. 24-27.
9. Лебедева Н.Г. Этика и психология в работе юриста. Учебное пособие и практикум. Алчевск: ДГМИ, 1998. 127 с.

10. Луцький М.І. Психологічні аспекти формування культури юристів в Україні. Часопис Київського університету права. 2007. № 4. С. 68-71.

СЕМІНАР 7. Конфлікти в праві та роль юристів у їх вирішенні (2 год.)

Мета: усвідомити роль юриста у вирішенні та попередженні юридичних конфліктів; навчитися ефективно відстоювати права, честь і гідність людини; вести на належному рівні дискусію з правової тематики.

Питання для обговорення

1. Конфлікт як соціальне явище: поняття, види, основні параметри, стадії.
2. Поняття і види юридичного конфлікту. Суб'єкти та учасники юридичного конфлікту.
3. Причини виникнення та стадії розвитку юридичного конфлікту.
4. Стилi вирішення конфлікту.
5. Юридичні засоби розв'язання конфлікту.
6. Інші конфлікти у правовому житті: конфлікт як правова колізія, конфлікт інтересів, моральний конфлікт.

Термінологічне завдання: конфліктологія, конфлікт, юридичний конфлікт, предмет конфлікту, гострота конфлікту, ескалація конфлікту, компроміс, конфліктологія, правова колізія, конфлікт інтересів, моральний конфлікт.

Методичне завдання:

- ✓ накреслити схематично класифікацію конфліктів;
- ✓ визначити і занотувати основні правила конструктивного спору.

Практичне завдання: 1) поміркувати та виявити деструктивні та конструктивні наслідки конфліктів, оформити відповідну таблицю; 2) пояснити особливості реального, потенційного та уявного конфліктів інтересів.

Теми рефератів (доповідей) для презентації на семінарі:

1. Поняття міжособистісних конфліктів та основні особливості таких конфліктів.
2. Психологія конфлікту і шляхи його вирішення.
3. Роль юристів у вирішенні та попередженні юридичних конфліктів.
4. Конфліктологія та теорія переговорів: загальна характеристика.

Література для поглибленого вивчення окремих питань:

1. Алексеев А.П. Аргументація. Познание. Общение. М.: Омега, 2001. 267 с.
2. Бобровник С. В. Компромiс i конфлікт у праві: антрополого-комунікативний підхід до аналізу: [монографія]. К.: Вид-во «Юридична думка», 2011. 384 с.
3. Губаева Т.В. Язык и право. Искусство владения словом в профессиональной юридической деятельности. М., 2003.
4. Ковалев А.Н. Азбука дипломатии. М.: «Международные отношения», 1977.
5. Ложкін Г.В., Пов'якель Н.І. Психологія конфлікту: теорія і сучасна практика: Навчальний посібник. К.: ВД «Професіонал», 2007. 416 с.

6. Лозовой В.А., Уманец О.В., Цепко М.Б. Культура межличностных отношений. Практическое пособие для деловых людей. Х., 2003. 109 с.

7. Луць Л. Компроміс і конфлікт у праві: сучасні підходи до вирішення загальнотеоретичних правових проблем. *Право України*. 2013. № 1-2. С.494-497.

8. Основы конфликтологии: Учеб. пособие / А.В. Дмитриев, Ю.Г. Запрудский, В.П. Казимирчук, Н.В. Кудрявцев /Под ред. В.Н. Кудрявцева. М.: Юрист, 1997.

9. Свиридчук Н. П., Минченко О. В. Конфлікт як фактор здійснення юридичної діяльності. *Юридичний вісник*. № 3(24). 2012. С. 42-47.

10. Яхно Т.П., Куревіна І.О. Конфліктологія та теорія переговорів Навчальний посібник. К.: Центр учбової літератури, 2012. 168 с.

СЕМІНАР 8. Культура юриста (2 год.)

Мета: осягнути значимість моральної, професійно-правової культури юриста при виконанні своїх посадових функцій і здійсненні юридичної практики

Питання для обговорення

1. Поняття і значення культури юриста.
2. Формування професійної свідомості та культури юриста.
3. Поняття правової культури юриста.
4. Духовна культура юриста: формування, принципи та функції.
5. Інформаційна культура юриста.
6. Політична культура юриста як елемент професійної культури.
7. Моральна культура юриста: зміст, структура, форми прояву.
8. Етична, естетична культура юриста.
9. Професійна деформація працівників юридичної сфери: поняття, причини, шляхи подолання.

Термінологічне завдання: культура, культура юриста, професійна культура, професійна свідомість, професійна мораль, професійна майстерність, професіоналізм, нігілізм, правова культура юриста, духовна культура юриста, політична культура юриста, інформаційна культура юриста, моральна культура юриста, етична культура юриста, естетична культура юриста, естетика, діловий стиль, ергономіка, правовий документ, професійна деформація юриста, моральна відповідальність юриста.

Методичне завдання:

- ✓ визначити і занотувати етапи формування професійної культури юриста;
- ✓ накреслити схематично структуру інформаційної культури юриста;
- ✓ виписати в таблицю зовнішні та внутрішні причини моральної деформації юристів.

Практичне завдання: поміркувати та пояснити чи можна вважати національне вбрання діловим стилем одягу.

Навести приклади позитивної і негативної практики особистої поведінки юриста (у побуті).

Теми рефератів (доповідей) для презентації на семінарі:

1. Особиста культура юриста, поведінка у побуті, особистому та

- сімейному житті.
2. Національна культура юриста: поняття, принципи, функції, складові.
  3. Педагогічна культура юриста.
  4. Економічна культура юриста.
  5. Вимоги до одягу і зовнішнього вигляду юриста.
  6. Культура підготовки юридичних документів.
  7. Культура робочого місця юриста.

Література для поглибленого вивчення окремих питань:

1. Про затвердження Загальних правил етичної поведінки державних службовців та посадових осіб місцевого самоврядування, Правила від 05.08.2016 р. № 158.
2. Белкін Л. Генеза правового нігілізму в контексті теорій бюрократизму. *Право України*. 2012. № 1-2. С.313-321.
3. Ганьба Б. Причини існування та засоби подолання правового елітарного нігілізму в умовах в сучасних суспільств перехідного типу. *Юридична Україна*. 2011. № 5. С.4-16.
4. Денищик О. І. Формування моральної культури майбутніх юристів у процесі професійної підготовки : наук.-метод. посіб.; за ред. д-ра пед. наук, доц. О.М. Галуса ; Хмельниц. гуманіт.-пед. акад. Хмельницький, 2010. 159 с.
5. Занік Ю.М. Інтелектуальна культура юриста: філософсько-психологічне обґрунтування. Львів: БаК, 2002. 100 с.
6. Кацавець Р.С. Риторична культура юристів. *Dictum factum*. № 2. 2018. С.65-71.
7. Колесникова О.В. Естетична культура у професійному становленні юриста. К., 1993.
8. Кравчук В., Дмитрусь О. Вплив ЗМІ на формування громадянської свідомості. *Юридичний науковий електронний журнал*. Видання ЮФ ДВНЗ «Запорізький національний університет». № 6. 2015. С. 16-19.
9. Лозовой В.А. Нравственная культура личности: содержание и пути формирования: Учебное пособие. Х., 2001. 44 с.
10. Лясковець О.В. Окремі напрями формування морально-правової культури юриста. *Науковий вісник Херсонського державного університету*. Випуск 3-2. Том 1. 2015. С. 88-91.
11. Мілова Т. Конституційні принципи регулювання духовно-етичних та ідеологічних відносин в Україні. *Підприємництво, господарство і право*. 2013. № 1. С. 72-76.
12. Осика І. Правовий нігілізм та правова культура. *Право України*. 2001. № 7. С. 98.
13. Професійна комунікативна підготовка майбутніх юристів: теорія і практика [Текст]: монографія / О. М. Семенов, Л. А. Насіленко / Інститут педагогічної освіти і освіти дорослих НАПН України. Суми, 2015. 324 с.
14. Сливка С.С., Ануфрієнко О.А. Професійно-політична культура юриста як філософсько-правова категорія. Луганськ: Ельтон–2, 2008. 196 с.
15. Сущенко В.М. Правнична наука й практика: взаємозв'язок та вплив на професійну культуру юриста. *Наукові записки НаУКМА*. Спеціальний випуск. Т. 9. Ч. II. К.: ВД «Академія», 1999. С. 227-230.

16. Ткачук А. Роль правосвідомості та правової культури у формуванні правової держави. *Право України*. 2012. № 1-2. С. 421-426.
17. Токарська А.С. Культура фахового мовлення правника: [навч. посіб.] / А.С. Токарська, І.М. Кочан. Львів: Світ, 2013. 312 с.
18. Тригубенко П. Термін «нігілізм»: історія та сучасність. *Право України*. 2002. № 9. С. 129.
19. Фролова Е.А. Правосознание (теоретико-философский аспект). *Государство и право*. 2011. №7.С.14-22.
20. Чупринський Б. Правова культура як основний складник професійної культури юриста. *Науковий вісник Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки*. Розділ II. Вип. 27. 2013. С. 110-114.

СЕМІНАР 9. Юридична етика як вид професійної етики (2 год.)

Мета: засвоїти основні категорії етики.

Питання для обговорення

1. Етика і мораль. Основні категорії етики.
2. Професійна етика юриста: теоретико-правовий аспект.
3. Структура, види, норми юридичної (правової) етики.
4. Національні джерела юридичної етики.
5. Юридична етика на міжнародно-правовому рівні.

Термінологічне завдання: етика, професійна етика, юридична (правова) етика, мораль, моральність, офіційна етика, корпоративна етика, традиційна етика, етична норма, обов'язок, моральний імператив, совість, честь і гідність, рівність і справедливість, відповідальність.

Методичне завдання:

- ✓ накреслити схему джерел професійної етики юриста;
- ✓ схематично зафіксувати у зошиті структуру юридичної етики (загальну і особливу частини).

Практичне завдання: поміркувати та пояснити співвідношення етики і моралі, етичної та правової норми.

Теми рефератів (доповідей) для презентації на семінарі:

1. Правове регулювання професійної етики юриста.
2. Добро і зло як вихідні категорії етики.
3. Проблема морального вибору у діяльності юристів.
4. Юристи у соціальних мережах.
5. Етика поведінки юриста на керівній посаді.

Література для поглибленого вивчення окремих питань:

1. Бенедик М., Гнатів І., Огірко О. Християнська етика: метод. посіб. Л., 1997.
2. Бродецький О.Є. Етика: навч. посібник/ Чернівецький національний університет ім. Юрія Федьковича. Чернівці: ЧНУ, 2009. 120 с.
3. Кондратьєв Р. Моральний імператив у правозастосуванні. *Право України*. 2010. № 5. С.85-89.
4. Лозовой В.А. Нравственная культура личности: содержание и пути

формирования: Учебное пособие. Х., 2001. 44 с.

5. Лозовой В. О. Еволюція етосу юриста в Україні (історичний та соціальнопсихологічний нарис) / В.О. Лозовой, В.О. Румянцев, Л. В. Анучин та ін. Х. : Право, 2011. 264 с.

6. Луцький І. Християнська мораль як визначальне світоглядне джерело українського права. *Юридична Україна*. 2011. №5. С. 16-20.

7. Малахов В.А. Етика. Курс лекцій, навчальний посібник. К., 1996.

8. Марущак Н. Основні підходи до поняття «гідність» у філософсько-правовій думці. *Підприємництво, господарство і право*. 2013. № 2. С. 12-17.

9. Миронова Г. Етичні засади права людини на життя. *Право України*. 2005. № 9. С.19.

10. Мітцель О. Шляхи підвищення рівня професійної етики суддів, адвокатів і співробітників правоохоронних органів. *Вісник прокуратури*. 2010. № 2. 128 с.

11. Основи професійної етики та естетичної культури: навч. пос./ За заг. ред. Г.М. Петрової, Т.А. Кумеди. К.: КНТ, 2012. 192 с.

12. Основні засади професійної етики юристів України URL: <http://www.lawclinic.narod.ru/gazeta/gazeta9/3.htm>

13. Прибутько П.С., Дубчак Л.М. Етика: посіб. для підготов. до іспитів. Вид. 2-е, стер. К.: Видавець Паливода А.В., 2008. 180 с.

14. Токарчик Р. Юридична етика: [монографія]: пер. з пол. Вид. 3-те, випр. К.: Таксон, 2009. 355 с.

15. Тофтул М.Г. Етика: підручник. Житомир : Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2010. 448 с.

СЕМІНАР 10. Слідча та судова етика (4 год.)

Мета: осягнути значимість етичних норм при виконанні посадових функцій і здійсненні юридичної практики слідчими і суддями.

Питання для обговорення

1. Професія слідчого: етико-психологічні особливості.
2. Етичні основи діяльності слідчого.
3. Моральні аспекти судочинства.
4. Етика судового процесу, судової риторики та судового рішення.
5. Кодекс суддівської етики: основні положення.

Термінологічне завдання: слідча діяльність, слідчий, слідча етика, етичні основи діяльності слідчого, поліцейська етика, судова етика, суддівська етика, етика судового процесу, судова риторика, судовий етикет.

Методичне завдання:

- ✓ накреслити схему загальних засад кримінального провадження;
- ✓ занотувати загальні моральні вимоги до діяльності слідчого, судді.

Практичне завдання: поміркувати та пояснити чи є відмінність між поняттями судова етика і суддівська етика.

Теми рефератів (доповідей) для презентації на семінарі:

1. Єдність законності та моралі в роботі слідчого.
2. Професійна етика поліцейського.
3. Загальна характеристика європейських стандартів поведінки суддів.

4. Правова суть присяги судді та проблеми, пов'язані із відповідальністю судді за її порушення.

Література для поглибленого вивчення окремих питань:

1. Бангалорські принципи поведінки суддів від 19 травня 2006 року. Схвалено Резолюцією Економічної та Соціальної Ради ООН 27 липня 2006 року № 2006/23.
2. Кодекс поведения должностных лиц по поддержанию правопорядка. Резолюция 34/169 Генеральной Ассамблеи ООН 17 декабря 1979 г. Организация Объединенных Наций. Генеральная Ассамблея. Официальные отчеты. Тридцать четвертая сессия. Дополнение № 46 (A/34/46). С. 238-240.
3. Про затвердження Правил етичної поведінки поліцейських: МВС України; Наказ, Правила від 09.11.2016 № 1179 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1576-16>
4. Кодекс суддівської етики, затверджений XI черговим з'їздом суддів України 22 лютого 2013 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/n0001415-13>
5. Коментар до Кодексу суддівської етики, затверджений рішенням Ради суддів України від 04 лютого 2016 року № 1. URL: <http://rsu.gov.ua/ua/events/komentar-do-kodeksu-suddivskoi-etiki>
6. Бандурка ОМ. Професійна етика працівників органів внутрішніх справ: Підручник. Х.: Вид-во НУВС, 2001. 220 с.
7. Вербенко Ю. Яким повинен бути суддя. *Право України*. 2007. № 8. С. 145.
8. Гончаренко В.Г., Гончаренко С.В. Захист. Аксіологічний аспект. *Адвокат*. 2013. № 5. С. 3.
9. Закомлистов А. Судебная этика. С.–П. Юридический Центр Пресс. 2002.
10. Кононенко О. Правосвідомість судді і перспективи впровадження міжнародних норм у сфері прав людини в практику судового захисту. *Право України*. 2001. № 2. С. 60.
11. Кравчук В. М., Каблак П. І. Значення громадянського суспільства та демократії у становленні взаємодії судової влади і громадськості. *Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія «Юридичні науки»*. Випуск 2. Том 3. 2015. С. 161 – 166.
12. Маляренко А. В. Про присягу судді та відповідальність за її порушення. *Вісник ВСУ*. №2(138). 2012. С. 26-31.
13. Мартиненко О. Система підготовки польської поліції (за матеріалами МВС України). URL: <http://police-reform.org/articles/sistema-podgotovki-polskoi-policii>
14. Мінченко С. Правова культура як чинник забезпечення прав людини в оперативно-розшуковій діяльності. *Право України*. 2012. № 1-2. С. 321-329.
15. Подкопаєв В. Етика суддів: міжнародний досвід та проблеми регулювання в Україні. *Право України*. 2005. № 6. С. 103.
16. Прилуцький О. Присяга судді: стара категорія – новий правовий зміст. *Право України*. 2010. № 6. С. 102 – 105.
17. Професійна етика та культура поведінки працівника органів внутрішніх справ України: метод. посіб. для працівників ОВС /

Ортинський В.Л., Бліхар В.С., Гетьманчук М.П., Ряшко В.І., Штангерт М.Й. /Львівський держ. ун-т внутрішніх справ. Л.: ЛьвДУВС, 2009. 128 с.

18. Тизах В. Судова етика. Як вона діє в США. *Юридичний вісник України*. 2000. 23 – 29 листопада (№ 47). С. 7.

19. Чорноус Ю. Морально-етична характеристика слідчих дій. *Право України*. 2005. № 2. С. 55–58.

20. Шевченко А. В. Дисциплінарна відповідальність суддів України: монографія / за ред. проф. М.А. Погорєцького. К. : ВД «Дакор», 2014. 260 с.

СЕМІНАР 11. Етика прокурора. Адвокатська етика. Етика нотаріуса (3 год.)

Мета: осягнути значимість етичних норм при виконанні посадових функцій і здійсненні юридичної практики прокурором, адвокатом, нотаріусом.

Питання для обговорення

1. Характерні риси етики прокурорського працівника.
2. Кодекс професійної етики та поведінки працівників прокуратури: основні положення та принципи.
3. Правові та етичні основи адвокатської діяльності в Україні.
4. Зміст правил адвокатської етики.
5. Правила професійної етики нотаріусів України: основні положення і принципи.

Термінологічне завдання: етичні основи діяльності прокурора, прокурорська етика, етичні основи діяльності адвоката, адвокатська етика, етичні основи діяльності нотаріуса, етика нотаріуса, етичні основи діяльності юрисконсульта.

Методичне завдання:

- ✓ накреслити схему основних принципів, на яких ґрунтується професійна діяльність працівників прокуратури;
- ✓ занотувати основні принципи адвокатської етики;
- ✓ виписати у зошит морально-етичні зобов'язання нотаріуса.

Практичне завдання: 1) обміркувати та розкрити зміст принципів незалежності, конфіденційності, компетентності та добросовісності адвокатської діяльності; 2) встановити які дії підривають професійну гідність нотаріуса.

Теми рефератів (доповідей) для презентації на семінарі:

1. Основні вимоги до позаслужбової поведінки працівника прокуратури.
2. Порівняльний аналіз Правил адвокатської етики в редакціях 2013 та 2017 рр.
3. Вимоги до реклами професійної діяльності адвоката та нотаріуса.
4. Дисциплінарна відповідальність адвоката.

Література для поглибленого вивчення окремих питань:

1. Загальний кодекс правил для адвокатів країн Європейського Співтовариства від 1 жовтня 1988 р. *Бюлетень законодавства і юридичної практики України: Адвокатура в Україні*. 2000. № 1.

2. Кодекс професійної етики та поведінки прокурорів, затверджений 27.04.2017 Всеукраїнською конференцією прокурорів. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/n0001900-17>
3. Правила адвокатської етики, затверджені Звітно-виборним з'їздом адвокатів України 09.06.2017. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/n0001891-17>
4. Про затвердження Правил професійної етики нотаріусів України. Мін'юст України; Наказ, Правила від 04.10.2013 № 2104/5 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0424-13>
5. Барщевский М.Ю. Адвокатская этика. М., 2000.
6. Білоус К. Сутність адвокатської етики як необхідної умови здійснення адвокатом своєї діяльності. *Юридичний журнал «Юстиніан»*. 2010. №7. URL: <http://www.justinian.com.ua/article.php?id=3587>
7. Волошина Я. Особливості професійної культури юрисконсульта. *Юридичний часопис Національної академії внутрішніх справ*. № 1 (11), 2016. С. 193-204.
8. Желіховська Ю.В. Етика нотаріуса у сфері професійної діяльності. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія ПРАВО*. 2013. Випуск 21. Частина II. Том 1. С.194-198.
9. Засади адвокатської етики в Польщі. *Адвокат*. 1998. № 2.
10. Компанейцев С. Особистість адвоката: деонтологічний підхід. *Підприємництво, господарство і право*. 2013. № 3. С. 135-138.
11. Маляренко С.М. Про етику приватних нотаріусів та відповідальність за її порушення. *Наука і правоохорона*. 2013. № 2(20). С. 40-46.
12. Молло М. Правила адвокатской профессии во Франции. Традиции адвокатской этики. СПб: Юридический Центр Пресс, 2004.
13. Нелін О. Становлення і розвиток інституту нотаріату в Україні (історико-правовий аспект). *Юридична Україна*. 2012. №7. С.11.
14. Нелін О. Теоретичні і практичні аспекти співвідношення права і закону в діяльності нотаріату в Україні. *Юридична Україна*. 2012. №12. С.4.
15. Череватюк В. Б., Рогатюк А. В. Адвокатська етика і практика: невідповідності та шляхи їх подолання. *Юрид. вісник. Повітряне і космічне право*. 2013. № 4. С. 36-40.

САМОСТІЙНА РОБОТА ДО ЗМІСТОВОГО МОДУЛЯ № 1

Тести-тренінги

1. Система загальних знань про юридичну науку та юридичну практику, вимоги до професійних та особистих якостей юриста, про систему формування цих якостей – це:

- а) юридична деонтологія;
- б) предмет юридичної деонтології;
- в) етична культура юриста;
- г) професійна культура юриста.

2. Юридична деонтологія це наука:

- а) про правове;
- б) про належне;
- в) про вигідне;
- г) про благородне.

3. Мета юридичної деонтології:

- а) дати основні установки на вивчення юридичних наук;
- б) сформуванати світогляд;
- в) дати уявлення про професію юриста;
- г) профілактика злочинів.

4. Функціями юридичної деонтології є:

- а) констатуюча;
- б) пошукова;
- в) ідеологічна;
- г) діалектична.

5. Аксиологічна (аксіологія - наука про цінності) функція юридичної деонтології полягає:

- а) в оцінці поведінки юриста-професіонала, його вчинків, намірів, мотивів, особистісних якостей з точки зору уявлення про те, що таке добро і зло, справедливе і несправедливе;
- б) в заглибленому пізнанні юридичної практики і розкритті нових закономірностей професійної поведінки юриста, постійного удосконалення моделі (стандарту) юридичної професії, нормативів культури юриста;
- в) в розробці перспектив розвитку практичної юридичної діяльності;
- г) у вихованні і самовихованні юриста відповідно до нормативів професійної культури, стандартів юридичної професії.

6. Методами юридичної деонтології є:

- а) абстрактний;
- б) ідеалізований;
- в) соціологічний;
- г) інтерпретаційний.

7. Методами юридичної деонтології є:

- а) деонтологічний;
- б) судово-експертний;
- в) етичний;
- г) статистичний.

8. Хто вперше ввів у науковий обіг термін деонтологія?

- а) І. Бентам;
- б) М. Вебер;
- в) М. Падуанський;
- г) Г. Гегель.

9. Наука «юридична деонтологія» виникла:

- а) у 70-х роках ХХ ст.;
в) у 30-х роках ХVІІІ ст.;

- б) у 50-х роках ХІХ ст.;
г) у середньовіччі.

10. Юридична етика, як наука – це:

- а) вчення про систему випереджувальних принципів поведінки юриста, які відображають фактичні знання, поняття про людину, правові явища і суспільні закони з подальшим втіленням їх у правові інтереси;
б) суспільна наука, яка вивчає право як особливу систему соціальних норм, правові форми організації і діяльності держави та політичної системи суспільства в цілому;
в) визначений у звичаях обов'язок вчинити примусове позбавлення правопорушника певних цінностей, що йому належали;
г) етика юриста.

11. Вид соціальної діяльності, який здійснюють юристи з використанням юридичних засобів, дотримуючись в установлених законом випадках юридичної форми з метою розв'язання різних юридичних проблем – це:

- а) культурна діяльність;
в) цілеспрямована практика;
- б) юридична діяльність;
г) професійний обов'язок.

12. Визначте, що згідно з грецькою міфологією є основним символом правової діяльності та судочинства:

- а) богиня Феміда;
в) богиня Афродіта;
- б) богиня Юнона;
г) богиня Венера.

13. Життєвий випадок, який існує у вигляді окремої самотійної ситуації (наприклад, правопорушення, суперечка), яка потребує розгляду і вирішення відповідно до норм права компетентним органом – це:

- а) юридична дія;
в) юридична подія;
- б) юридичний інцидент;
г) юридична справа.

14. За суб'єктами юридичну діяльність класифікують:

- а) адвокатська, слідча, прокурорська, судова, нотаріальна тощо;
б) консультування, тлумачення, виступи в юридичних установах, ведення юридичної справи тощо;
в) попередження правопорушень, припинення правопорушення, розкриття правопорушень, розслідування правопорушень, визначення судом чи іншими компетентними органами покарання правопорушника, виконання покарання;
г) пізнавально-пошукова, організаційна, реконструктивна, реєстраційна, комунікативна.

15. За інтелектуальним змістом юридична діяльність поділяється на:

- а) адвокатська, слідча, прокурорська, судова, нотаріальна тощо;
б) консультування, тлумачення, виступи в юридичних установах, ведення юридичної справи тощо;
в) попередження правопорушень, припинення правопорушення, розкриття правопорушень, розслідування правопорушень, визначення судом чи іншими компетентними органами покарання правопорушника, виконання покарання;

г) пізнавально-пошукова, організаційна, реконструктивна, реєстраційна, комунікативна.

16. Вид юридичної діяльності, який складає окрему та самостійну гілку влади, - це:

- а) прокурорська;
- б) слідча;
- в) суддівська;
- г) контрольна.

17. За інтелектуальним змістом юридична діяльність може бути:

- а) комунікативна;
- б) організаторська;
- в) пізнавально-пошукова;
- г) конструкційна.

18. Транспарентність – це:

- а) гласність, відкритість;
- б) терпимість, толерантність;
- в) професіоналізм, компетентність;
- г) конфіденційність.

19. Наявність правових та інших спеціальних знань, навичок та вмінь, професійного досвіду, які набуваються внаслідок професійної підготовки та здійснення професійної діяльності – це:

- а) відкритість;
- б) толерантність;
- в) компетентність;
- г) конфіденційність.

20. В Україні діють вищі навчальні заклади таких типів:

- а) лекторій;
- б) академія;
- в) комбінат;
- г) ліцей.

21. Особа має право здобувати ступінь магістра за умови наявності в неї ступеня:

- а) бакалавра;
- б) молодшого бакалавра;
- в) спеціаліста;
- г) молодшого спеціаліста.

22. Основним завданням системи професійної підготовки юристів є:

- а) здійснення широкомасштабних наукових досліджень;
- б) забезпечення потреб практичних органів кваліфікаційними кадрами, поширення правових знань, ствердження ідеалів справедливості та гуманізму;
- в) здійснення виховного процесу,
- г) розробка концепції розвитку законодавчої системи України.

23. Визначення «навчання, що здійснюється працівником з метою одержання нової спеціальності або в разі його переміщення на іншу (споріднену) роботу, виконання якої потребує нових знань, вмінь та навичок» відповідає поняттю:

- а) перепідготовка;
- б) стажування;
- в) підвищення кваліфікації;
- г) практика.

24. Спеціалізація юридичної роботи обумовлюється:

- а) політичною обстановкою в країні;
- б) рівнем юридичної техніки та правової культури громадян;
- в) потребами юридичної практики;
- г) наявністю широкої системи спеціалізованих юридичних навчальних закладів.

25. Специфічний вид юридичної практичної діяльності, який полягає в пізнанні подій протиправного характеру за допомогою відповідних закону прийомів та засобів, включаючи їх примусову реалізацію у випадках вчинення протидії розслідуванню злочинів – це:

- а) слідча діяльність;
- б) суддівська діяльність;
- в) адвокатська діяльність;
- г) прокурорська діяльність.

26. Мета юридичної практичної діяльності:

- а) захист прав, свобод і законних інтересів суб'єктів права,
- б) сприяння визнанню й домінуванню загальнолюдських цінностей та права у суспільстві,
- в) забезпечення правності діянь суб'єктів права та охорона правопорядку;
- г) все вищеназване.

27. Надання послуг у сферах: забезпечення публічної безпеки і порядку; охорони прав і свобод людини, а також інтересів суспільства і держави; протидії злочинності; надання в межах, визначених законом, послуг з допомоги особам, які з особистих, економічних, соціальних причин або внаслідок надзвичайних ситуацій потребують такої допомоги – це завдання:

- а) прокуратури;
- б) адвокатури;
- в) поліції;
- г) суду.

28. Основні вимоги, що ставляться до кандидатів на посаду судді:

- а) віросповідання;
- б) національність;
- в) грамотність;
- г) вища юридична освіта і стаж.

29. Суддя може займатися у вільний від роботи час:

- а) підприємницькою діяльністю;
- б) консультативною діяльністю;
- в) викладацькою діяльністю;
- г) політичною діяльністю.

30. Суддя не може займатися у вільний від роботи час:

- а) науковою діяльністю;
- б) консультативною діяльністю;
- в) викладацькою діяльністю;
- г) творчою діяльністю.

31. Суддя має дотримуватися Кодексу суддівської етики, затвердженого XI черговим з'їздом суддів України :

- а) 22 лютого 2013 року;
- б) 22 лютого 2010 року;
- в) 22 лютого 2007 року;
- г) 22 лютого 2015 року.

32. Прокурором місцевої прокуратури може бути призначений громадянин України, який має вищу юридичну освіту, володіє державною мовою, має стаж роботи в галузі права не менше:

- а) одного року;
- б) двох років;
- в) трьох років;
- г) шести років.

33. Прокурором регіональної прокуратури може бути призначений громадянин України, який має вищу юридичну освіту, володіє державною мовою, має стаж роботи в галузі права не менше:

- а) одного року;
- б) двох років;
- в) трьох років;
- г) шести років.

34. Кандидат на посаду прокурора повинен пройти спеціальну підготовку в Національній академії прокуратури України протягом:

- а) одного року;
- б) двох років;
- в) одного місяця;
- г) шести місяців.

35. Кодекс професійної етики та поведінки прокурорів затверджено на Всеукраїнській конференції прокурорів:

- а) 28.11.2012;
- б) 25.12.2015;
- в) 08.10.2010;
- г) 27.04.2017.

36. Закон України «Про Національну поліцію» прийнято

- а) 19.12.1991;
- б) 25.03.1992;
- в) 14.10.2014;
- г) 02.07.2015.

37. Особою, яка на стадії досудового розслідування безпосередньо здійснює кримінальне провадження є:

- а) прокурор;
- б) слідчий суддя;
- в) суддя;
- г) слідчий.

38. Посвідчення правочинів, вживання заходів до охорони спадкового майна, видання свідоцтв про право на спадщину, засвідчення вірності копій документів і виписок з них – це дії:

- а) адвоката;
- б) нотаріуса;
- в) юрисконсульта;
- г) судді.

39. Нотаріусом може бути громадянин України, який має повну вищу юридичну освіту, володіє державною мовою, має стаж роботи у сфері права не менш як :

- а) шість місяців;
- б) один рік;
- в) два роки;
- г) шість років.

40. Свідоцтво про право на заняття нотаріальною діяльністю видається:

- а) Вищою кваліфікаційною комісією нотаріату;
- б) головним управлінням юстиції в областях, містах Києві та Севастополі;
- в) Міністерством юстиції України;
- г) Нотаріальною палатою України.

41. Нотаріус зобов'язаний дотримуватися Правил професійної етики нотаріусів України, затверджених Наказом Міністерства юстиції України:

- а) 04.10.2015
- б) 04.10.2013
- в) 04.10.2011
- г) 04.10.2009

42. Основні вимоги до роботи юрисконсульта на підприємствах визначаються:

- а) Цивільним процесуальним кодексом України;
- б) внутрішніми локальними нормативними актами;
- в) Кодексом законів про працю;
- г) трудовим договором.

43. Адвокатом може бути фізична особа, яка має повну вищу юридичну освіту, володіє державною мовою, має стаж роботи в галузі права не менше

- а) одного року;
- б) двох років;
- в) трьох років;
- г) шести років.

44. Адвокат повинен дотримуватися правил адвокатської етики, що були затверджені Звітно-виборним з'їздом адвокатів України:

- а) 2017 року;
- б) 1999 року;
- в) 2012 року;
- г) 2014 року.

45. Чи може адвокат займати у справі позицію всупереч волі клієнта

- а) так;
- б) ні;
- в) ні, крім випадків, якщо адвокат впевнений у самообмові клієнта;
- г) жодної правильної відповіді.

46. Загальний кодекс правил для адвокатів країн Європейського Співтовариства прийнято делегацією дванадцяти країн-учасниць на пленарному засіданні у Страсбурзі в жовтні:

- а) 1966;
- б) 1977;
- в) 1988;
- г) 1999.

47. Рекламні матеріали про адвокатську діяльність можуть містити:

- а) ім'я адвоката чи назву адвокатського об'єднання;
- б) заяву про вірогідність успішного виконання доручень;
- в) фотографії адвоката;
- г) інформацію про діяльність адвоката чи адвокатського об'єднання.

48. Несумісною з діяльністю адвоката є:

- а) творча діяльність;
- б) наукова діяльність;
- в) викладацька діяльність;
- г) судово-експертна діяльність.

49. Специфіка дисциплінарної відповідальності адвокатів полягає в тому, що:

- а) настає за порушення дисципліни;
- б) має відмінні граничні терміни застосування;
- в) її застосовує орган, з яким адвокат не перебуває у трудових відносинах;
- г) застосування дисциплінарного стягнення адвокат не може оскаржити.

50. Розголошення адвокатом адвокатської таємниці або вчинення дій, що призвели до її розголошення є підставою для притягнення його до

- а) адміністративної відповідальності;
- б) дисциплінарної відповідальності;
- в) матеріальної відповідальності;
- г) кримінальної відповідальності.

51. Дисциплінарне стягнення до адвоката застосовується не пізніше:

- а) одного тижня з дня вчинення дисциплінарного проступку;
- б) одного місяця з дня вчинення дисциплінарного проступку;
- в) шести місяців з дня вчинення дисциплінарного проступку;
- г) року з дня вчинення дисциплінарного проступку.

52. Сукупність духовних і матеріальних цінностей, створених і створюваних людством, а також сукупність усіх видів перетворювальної діяльності, за допомогою якої формуються ці цінності – це:

- а) культура;
- б) правова культура юриста;
- в) етична культура;
- г) естетична культура.

53. Змістом культури є:

- а) професійні повноваження;
- б) суб'єктивні права та обов'язки;
- в) соціальний, комунікативний та організаційний аспекти;
- г) загальнолюдські і національні цінності.

54. Службовий обов'язок юриста це -

- а) передбачена нормативно-правовими актами необхідність виконувати певні дії, зумовлені його службовим становищем у державних, громадських або приватних організаціях;
- б) необхідність та готовність юриста відстоювати суспільні інтереси;
- в) необхідність та готовність юриста охороняти та захищати інтереси держави у своїй юридичній діяльності;
- г) це потреба та готовність працювати у судових та правоохоронних органах, захищати законні права громадян.

55. Все робити вчасно, в тому числі з'являтися на наради, прийоми та зустрічі – це:

- а) відповідальність;
- б) ініціативність;
- в) пунктуальність;
- г) дисциплінованість.

56. Працювати творчо, застосовувати в своїй роботі все нове та прогресивне – це:

- а) ініціативність;
- б) організованість;
- в) відданість роботі;
- г) відповідальність.

57. Ділова якість юриста, яка полягає в тому, щоб не допускати конфліктів, а якщо вони виникають, то швидко їх розв'язувати, та стояти тільки на боці закону – це:

- а) організованість;
- б) дипломатичність;
- в) професійна майстерність;
- г) ініціативність.

58. Толерантність – це:

- а) гласність, відкритість;
- б) терпимість, поблажливість;
- в) професіоналізм, компетентність;
- г) конфіденційність.

59. Взаємодія двох і більше людей, що полягає в обміні інформацією – це:

- а) юридичний конфлікт;
- б) юридична справа;
- в) соціальна діяльність;
- г) спілкування.

60. В залежності від засобів спілкування, воно буває:

- а) безпосереднє та опосередковане;
- б) усне та письмове;
- в) вербальне та невербальне;
- г) приємне та неприємне.

61. Вербальне спілкування - це...

- а) спілкування за допомогою жестів;
- б) спілкування за допомогою мови;
- в) спілкування за допомогою погляду;
- г) спілкування за допомогою технічних засобів.

62. Правова культура особи – це:

- а) система правових знань, умінь і навичок особи, що визначають ступінь її прогресивно-правового розвитку та забезпечують її правомірну поведінку;
- б) ставлення до своїх прав і обов'язків;
- в) розвиток власної духовної сутності збагачення гуманістичним світоглядом;
- г) оволодіння сукупністю духовних надбань людства у галузі науки, освіти, мистецтва та практичну реалізацію цих цінностей у правових нормах.

63. Правова інформація – це:

- а) сукупність документованих відомостей про право та його систему;
- б) сукупність оголошених відомостей про правопорушення та боротьбу з ними та їх профілактику;
- в) сукупність документованих або оголошених відомостей про право, його систему, джерела, реалізацію, юридичні факти, правовідносини, правопорушення, боротьбу з ними та їх профілактику;
- г) сукупність знань, що ними володіють правники.

64. Під національною культурою юриста розуміють:

- а) це духовна концентрація самосвідомості, розуміння народом сутності свого буття, існування та призначення у державотворенні;
- б) розділ етики, предметом якого є дослідження закономірностей нормативної регуляції поведінки, проблем кодифікації й систематизації норм і правил моралі, яка вивчає зміст понять добра і зла, честі й гідності тощо;
- в) його вміння використовувати і впроваджувати культурно-правові здобутки і загальнолюдські цінності, усвідомлювати політико-правову мету нації у сучасному державотворенні в Україні;
- г) звеличення власної нації.

65. Під професіоналізмом юриста слід розуміти:

- а) рівень отриманої юристом-фахівцем шкільної та вищої освіти у навчальних закладах та спеціалізованих школах;
- б) ступінь знання права, практику юридичної діяльності, навички застосування правових норм, мистецтво спілкування, що знаходять вияв у повсякденній діяльності;
- в) сукупність професійних обов'язків юриста;

г) навик роботи з юридичними документами, уміння спілкуватися з людьми.

66. Єдність психологічної освіченості та виховання в собі відповідних професійно-психологічних якостей, які допоможуть в розв'язанні правових ситуацій – це:

- а) психологічна культура юриста;
- б) політична культура юриста;
- в) етична культура юриста;
- г) естетична культура юриста.

67. Наука, що вивчає закономірності та механізми психіки людей, включених у сферу правових відносин – це:

- а) соціальна психологія;
- б) юридична психологія;
- в) психологічна культура;
- г) юридична деонтологія.

68. Свідома регуляція власної поведінки, спрямована на досягнення результату, що передбачається як необхідність і можливість – це:

- а) емоція;
- б) воля;
- в) інтуїція;
- г) почуття.

69. Ситуативне переваження певної емоції або почуття, що посилює або послабляє психічну діяльність протягом більш-менш тривалого періоду – це:

- а) воля;
- б) характер;
- в) настрій;
- г) темперамент.

70. Відносно стійка структура розумових здібностей індивіду – це:

- а) воля;
- б) інтелект;
- в) характер;
- г) фрустрація.

71. Стійкий і глибокий негативний емоційний стан, викликаний крахом надій на близьке досягнення значимої цілі, зрив стратегічних планів особи – це:

- а) фрустрація;
- б) афект;
- в) депресія;
- г) переживання.

72. Раптове надмірне нервово-психічне перезбудження в гострій конфліктній ситуації, що виявляється в тимчасовій дезорганізації свідомості й в крайній активізації імпульсивних дій, емоційний вибух –

- а) фрустрація;
- б) афект;
- в) страх;
- г) почуття.

73. Знайдіть правильне визначення категорії «воля»:

- а) це індивідуальне поєднання суттєвих властивостей особистості, що показують ставлення людини до навколишнього середовища і виражаються в її поведінці, вчинках;
- б) це складний психологічний процес свідомого керування діяльністю, поведінкою, направлений на подолання труднощів на шляху до поставленої мети;
- в) це індивідуальні особливості людини, які визначають динаміку його психологічної діяльності і поведінки;
- г) це вміння ставити перед собою мету та її досягнути.

74. Назви темпераментів вперше ввів у науковий обіг:

- а) лікар та хімік Т. Парацельс;
- б) давньогрецький лікар Гіппократ;
- в) англійський філософ і юрист Ієреміам Бентам;
- г) австрійський психолог, психіатр и невролог Зигмунд Фрейд.

75. Оберіть правильно названий тип темпераменту:

- а) сангвін;
- б) фаталіст;
- в) риторик;
- г) флегматик.

76. Принципом етичної культури є:

- а) гуманність;
- б) інтелігентність;
- в) демократизм;
- г) освіченість.

77. Елементом національної культури є:

- а) правова культура;
- б) державна українська мова;
- в) національне мислення;
- г) моральна культура.

78. До принципів духовної культури не відносять:

- а) державність;
- б) професіоналізм;
- в) інтелектуальність;
- г) моральність.

79. Ступінь засвоєння юристом норм духовного права, оволодіння сукупністю духовних надбань людства у галузі науки, освіти, мистецтва та практичну реалізацію цих цінностей у правових нормах називають -

- а) політичною культурою юриста;
- б) професійною культурою юриста;
- в) духовною культурою юриста;
- г) правовою культурою юриста.

80. Суспільно сформовані цінності, що визначають відношення до держави, державної влади, управління державою, функціонування державної влади – це:

- а) політична культура;
- б) професійна культура;
- в) духовна культура;
- г) правова культура.

81. Принцип політичного нейтралітету означає:

- а) невтручання у діяльність політичних партій та громадських об'єднань;
- б) позапартійність, обмеження політичних прав і свобод працівників судових і правоохоронних органів;
- в) усунення від розробки і реалізації політико-управлінських рішень в країні,
- г) заборона оцінювати владу, соціальні явища і процеси, політичну ситуацію тощо.

82. Моральними почуттями, які виявляються в юридичній діяльності, є:

- а) астенічні почуття;
- б) почуття сорому;
- в) почуття гумору;
- г) почуття патріотизму.

83. До внутрішніх причин моральної деформації юристів-практиків належить:

- а) корумпованість вищих посадових осіб у системі влади і управління;

- б) незадоволеність матеріальною винагородою за роботу і просуванням по службі;
- в) правовий і моральний нігілізм у суспільстві;
- г) недосконалість законодавства.

84. Зіткнення протилежних, несумісних один з одним тенденцій у свідомості окремо взятого індивіда, у міжособистісних взаємодіях або міжособистісних відносинах індивідів чи груп людей, пов'язане з негативними емоціями, переживаннями - це...

- а) конфлікт;
- б) суперечка;
- в) дискусія;
- г) змагання.

85. Суперечність між особистими інтересами особи та її службовими повноваженнями, наявність якої може вплинути на об'єктивність або неупередженість прийняття рішень, а також на вчинення чи не вчинення дій під час виконання наданих їй службових повноважень називається:

- а) моральний конфлікт;
- б) правова колізія;
- в) конкуренція інтересів;
- г) конфлікт інтересів.

86. Розуміння юристом правил зовнішньої гармонії своєї професійної діяльності та реалізація їх на практиці для ефективного розв'язання юридичних задач – це:

- а) культура мови;
- б) культура підготовки юридичних документів;
- в) етична культура;
- г) естетична культура.

87. Ергономіка вивчає:

- а) відносини з колегами по роботі;
- б) правила підготовки документів;
- в) питання інформаційної культури;
- г) питання оптимізації умов праці.

88. Правник, особливо під час виконання службових обов'язків, має дотримуватися ділового стилю одягу, який характеризується:

- а) офіційністю,
- б) стриманістю,
- в) акуратністю,
- г) все вищевказане вірно.

89. Представники яких із перелічених видів юридичної професії носять формений одяг:

- а) нотаріус;
- б) суддя;
- в) юрисконсульт;
- г) адвокат.

90. Юристу, що носить формений одяг, не забороняється, але і не рекомендується:

- а) носити предмети форменого одягу і знаки розрізнення змінених або невстановлених зразків;
- б) носити одночасно предмети різних форм одягу, а також предмети форменого одягу з цивільним одягом;
- в) носити формений одяг поза межами службової діяльності;
- г) носити не випрасувані сорочки, з деформованими та забрудненими погонами.

91. Чи допускається використання юристом анекдотів у професійному спілкуванні:

- а) ні, категорично не допускається;
- б) не рекомендується, адже це не сприятиме діловому спілкуванню;
- в) допускається, але тільки у неформальній обстановці;
- г) не забороняється.

92. Дисциплінарне стягнення до юриста застосовується не пізніше:

- а) одного тижня після виявлення проступку;
- б) одного місяця після виявлення проступку;
- в) шести місяців після виявлення проступку;
- г) дванадцяти місяців після виявлення проступку.

93. Особи, які беруть участь у справі, передають документи та інші матеріали головуючому через:

- а) секретаря судді;
- б) свого представника;
- в) судового розпорядника;
- г) помічника судді.

94. Єдиним припустимим звертанням до судді є:

- а) по імені і по-батькові;
- б) пане суддя;
- в) Ваша честь;
- г) по прізвищу.

95. Вид соціальної діяльності, який здійснюють юристи з використанням юридичних засобів, дотримуючись в установлених законом випадках юридичної форми з метою розв'язання різних юридичних проблем –

- а) професійна діяльність;
- б) просвітницька діяльність;
- в) юридична діяльність;
- г) політична діяльність.

96. Обумовлена рівнем розвитку суспільства система знань, умінь і навичок юриста в галузі інформаційних та інформаційно-правових стосунків, використовуваних для забезпечення його практичної діяльності і надання різноманітних правових послуг в суспільстві – це

- а) професійна культура юриста;
- б) просвітницька культура юриста;
- в) інформаційна культура юриста;
- г) політична культура юриста.

97. Вчення про застосування загальних норм моралі у специфічних умовах діяльності суддів, про дотримання моральних принципів і вимог у розслідуванні й вирішенні справ, підвідомчих суду –

- а) слідча етика;
- б) представницька етика;
- в) судова етика;
- г) професійна етика.

98. Сукупність етичних правил, що містяться в документах, прийнятих добровільно представниками будь-якої професії, галузі, громадського об'єднання і обов'язкові до виконання особами, що до них належать – це:

- а) формальна етика;
- б) представницька етика;
- в) корпоративна етика;
- г) офіційна етика.

99. Ескалація конфлікту – це:

- а) інтенсифікація і загострення конфлікту;
- б) об'єктивно існуюча або уявна (придуманна) проблема, яка є причиною зіткнення суб'єктів конфлікту між собою;
- в) основне протиріччя, для вирішення якого суб'єкти вступають у протиборство;
- г) виникнення нових конфліктів, які на довгий час дестабілізують соціальну систему.

100. Юридичним засобом розв'язання конфліктів не є:

- а) конституційні процедури;
- б) судовий розгляд справ;
- в) адміністративні процедури;
- г) силове (збройне) протиборство.

Ситуативні задачі

1. Організатори ГО «Екологічна Україна» запрошують усіх бажаючих, які розділяють погляди організації про дбайливе ставлення до навколишнього природного середовища, взяти участь у марафоні. Кошти, отримані під час проведення цього заходу, підуть на фінансування освітніх програм з сортування сміття. Чи можете Ви, будучи суддею, взяти участь у марафоні? Обґрунтуйте свою позицію.

2. У місцевому суді розглядається справа за позовом про відшкодування шкоди, яка спричинена позивачці укусами собаки внаслідок порушення відповідачем порядку виходу собак. На запитання судді: *«У чому саме полягає моральна шкода?»* позивачка пояснює, що у результаті ушкодження її руки мають знівечений вигляд, доводиться постійно носити одяг із довгими рукавами для того, щоби прикрити чисельні шрами. Суддя зауважує: *«Жіночка, вам же 60 років! Яка може бути краса у такому віці?!»* Дайте оцінку словам судді з позиції вимог суддівської етики.

3. Після відкриття першого судового засідання у справі суддя вголос звертається до адвоката-жінки з такими словами: *«Пані Н., я б рекомендував вам надалі наряджатися в судове засідання скромніше. Тут не місце для демонстрації коштовних прикрас і дизайнерських суконь».* Дайте оцінку словам судді з позиції вимог судового етикету.

4. Суддя розглядає справу за позовом особи К. до особи В. про усунення перешкод в спілкуванні з дитиною. Під час розгляду справи представник відповідача, заперечуючи проти позовних вимог, вказує, що позивач у справі є калікою, від народження сліпий, тому не може належним чином спілкуватися з дитиною. Як, на вашу думку, повинен вчинити в такій ситуації суддя, що веде судове засідання?

5. Під час судових дебатів прокурор у своєму виступі сказав: *«Я, звичайно, розумію пана адвоката, який всіляко намагається виправдати злочинця. Адже йому за це платять немалі гроші».* На що той відповів: *«Я заробітки пана прокурора не підраховую, хоча, як він, на дорогих іномарках не роз'їжджаю».* Прокоментуйте поведінку прокурора і адвоката. Як, на вашу думку, повинен вчинити в такій ситуації суддя, що веде судове засідання?

6. Представники однієї з газет звернулись до судді з офіційним запитом щодо надання інформації про результати розгляду ним гучної кримінальної справи, яка мала неабиякий суспільний інтерес і з якої суддя ухвалив рішення.

Суддя відмовився надавати інформацію, посилаючись на те, що представники ЗМІ не є учасниками судового розгляду. Чи відповідає така поведінка судді вимогам законодавства та суддівської етики?

7. Суддя ухвалив вирок у кримінальній справі, згідно з яким виправдав особу за отримання неправомірної винагороди у сумі 20000 доларів. Апеляційний суд скасував цей вирок і ухвалив новий, яким визнав раніше виправдану особу винною у вчиненні злочину. Суддя дав інтерв'ю засобам масової інформації, прокоментувавши рішення апеляційного суду та назвавши його незаконним і ухваленим, на його думку, під тиском працівників прокуратури. Чи відповідає така поведінка судді вимогам законодавства та суддівської етики?

8. Ви — голова суду. Працівник прокуратури у розмові з Вами просив звернути увагу на цивільну справу, що знаходиться у провадженні цього суду, про поділ майна подружжя, в якій він є відповідачем, оскільки, на його думку, позов є надуманим, його колишня дружина жодним чином не приймала участі в формуванні спільного майна. Як ви відреагуєте на таке прохання?

9. Ви — суддя. До вас надійшла справа про вчинення тяжкого злочину. Ознайомившись зі справою, ви з'ясували, що досудове розслідування проведено з порушенням процесуальних вимог. Однак справу розслідував колишній ваш однокурсник, з яким у вас досі збереглися дружні стосунки. Товариш просить вас не повертати справу на додаткове розслідування і розглянути її в суді. В обвинуваченого родичів немає, скаржитися нікому, то ж жодних проблем не передбачається. Як ви відреагуєте на таке прохання?

10. Ви – адвокат. До Вас звернулася дружина обвинуваченого з пропозицією вести справу її чоловіка в суді й пообіцяла великий гонорар. Проте з'ясувалося, що на досудовому розслідуванні юридичну допомогу цьому громадянину надавав інший адвокат, відносини з яким обвинувачений розірвав, незважаючи на те, що захисник мав великий досвід у подібних справах. Ви ж такого досвіду не маєте. Що ви зробите в такій ситуації?

11. Під час постановлення суддею вироку у кримінальній справі в нарадчій кімнаті разом з ним перебував адвокат обвинуваченого, з яким суддею обговорювалися питання щодо остаточної кваліфікації дій обвинуваченого та міри покарання, яка йому мала бути призначена. Чи є в цій ситуації порушення, чи є підстава для застосування дисциплінарного стягнення щодо судді?

12. Ви - адвокат і здійснюєте захист клієнта, який проходить у груповій кримінальній справі. Інтереси вашого підзахисного суперечать інтересам іншого підсудного, якого захищає досвідчений і сильний адвокат. Ваші шанси здобути перевагу над цим суперником невеликі. Однак Ваш клієнт повідомляє, що він отримав у своє розпорядження матеріали, які серйозно компрометують адвоката іншого підсудного і пропонує скористатися ними. Як ви відреагуєте на таку пропозицію?

13. Адвокат Б., уклав договір з громадянином К. про представництво його інтересів в суді. Справа стосувалася спадщини. Пообіцявши виграти справу, адвокат свої послуги оцінив сумою 10% вартості спадкового майна, поставивши умову щодо оплати його послуг наперед, в частині третини домовленої суми. К.,

не маючи таких грошей, взяв кредит у банку. Виплатив адвокатові відповідну суму, а через тиждень адвокат відмовився виконувати зобов'язання за договором, мотивуючи тим, що йому клієнтом була надана недостовірна інформація по справі і вирішити її на користь клієнта за таких умов неможливо. Повертати гроші адвокат відмовився, вказуючи, що то відшкодування за моральні збитки, завдані йому клієнтом. Оцініть ситуацію з точки зору правил адвокатської етики.

14. 17-річному Омельку С. батьки за гарне навчання в університеті придбали автомобіль. Омелько отримав права, проте достатньо досвіду їзди на автомобілі ще не мав. Бажаючи похизуватися перед друзями, Омелько долучився до змагальних заїздів нічним містом. У процесі перегонів Омелько не розрахував швидкість і в'їхав у металеву огорожу в приватному секторі міста. Хоча сам юнак не постраждав, але розбив машину і пошкодив огорожу. Побачивши завдані збитки, Омелько покинув розбиту машину і втік додому. Через пару годин додому навідалась поліція, щоб з'ясувати обставини, але Омелько повідомив, що машина була викрадена під час його перебування в клубі, про що він боявся сказати батькам. Дайте морально-правову оцінку даної ситуації.

15. Представляючи інтереси відповідача в процесі судового розгляду житлового спору, адвокат С., обґрунтовуючи свою позицію, посилався на норми закону, який втратив чинність. Суддя вирішив за доцільне звернути увагу адвоката на таку помилку. На що, адвокат, відчуваючи себе ображеним і приниженим, сказав, що суддя не мав права робити йому зауваження, бо це можна розглядати як упереджене ставлення до нього та сторони, інтереси якої він представляє. Суддя, вимкнувши засоби аудіо-фіксації розгляду судової справи, в грубій формі наказав адвокатові покинути залу засідань і спочатку навчитися себе поводити, а вже тоді займатися адвокатською діяльністю. Дайте морально-правову оцінку поведінки учасників судового процесу.

16. До поліцейського Д., що знаходився у патрульній машині біля парку, звернулася громадянка похилого віку К. зі скаргою на жорстоке поводження сусіди з домашніми тваринами, однак побачила, що на її проблему Д. звертає мінімум уваги, зробила йому зауваження. Д. мав звичку одночасно робити декілька справ: гратися на комп'ютері, їсти, розмовляти по телефону. І цього разу Д. ніяк не відреагував на зауваження К., бо зосередився на грі в телефоні. К. продовжила розповідь про сусіду, але була обурена байдужістю Д. Зрештою, Д. запропонував К. звернутися у найближчий відділ поліції і залишити там письмову скаргу. Дайте психологічну, етичну оцінку ситуації. Охарактеризуйте психотипи осіб, задіяних в ситуації.

17. Працівники поліції, які виїхали вночі на виклик (викрадення майна з дачної ділянки), звернулися до потерпілих з проханням пригостити їх чаєм, щоб зігрітись в морозну погоду. На це потерпілий С. в образливій формі їм зауважив, що на чай ще треба заробити, бо ніяких результатів від діяльності поліції немає. У відповідь один з поліцейських вголос висловив побажання потерпілим, що вони заслуговують, щоб викрали все їхнє майно. Власник дачної ділянки, обурений поведінкою правоохоронців, зателефонував на гарячу лінію і повідомив про неналежну, грубу поведінку працівників поліції. На підставі службової перевірки, декілька поліцейських було звільнено. Дайте морально-етичну оцінку ситуації.

18. Адвокат Л., спеціаліст у спадкових справах, у розмові з клієнтом виявив, що останній причетний до вчинення злочинного діяння, яке трапилося 10 років тому і про яке невідомо правоохоронним органам (звалтування неповнолітньої). В адвоката виникла внутрішня суперечність: чи варто продовжувати співпрацю з цим клієнтом. Поміркувавши, зваживши всі «за» і «проти», адвокат дійшов висновку, що його не стосуються давні проблеми клієнта, головне професійно вирішити питання щодо спадщини і отримати оплату своїх послуг, яка виходячи з договору, мала бути досить значною. При цьому, він пообіцяв клієнту, що про його давній злочин ніхто не дізнається, бо це є сфера адвокатської таємниці, яка розголошенню не підлягає. Дайте морально-етичну оцінку ситуації.

19. Ви – слідчий, розслідуєте справу про квартирні крадіжки. У Вашому провадженні три нерозкриті справи, за що керівництво Вам постійно докоряє. Ваш колега, намагаючись допомогти, підкидає Вам ідею - переконати підозрюваного «взяти» крадіжки на себе, натомість пообіцявши останньому свою допомогу в суді. Які моральні проблеми виникають перед Вами? Як Вам слід вчинити?

20. Ви працюєте суддею. У вашому провадженні перебуває кримінальна справа за обвинуваченням громадянина Приходька В.Л. у вчиненні розбійного нападу. За три місяці до розгляду справи ви придбали для всієї родини дорогі квитки на концерт відомого виконавця, який відбудеться у великому концертному залі у Вашому місті. Але напередодні концерту ви завершуєте розгляд справи по суті та як раз на час концерту маєте видалитись у нарадчу кімнату для ухвалення рішення, для чого вам знадобиться щонайменше три дні. Чи зможете Ви за цих умов відвідати концерт? Якщо так, то як Ви діятимете, якщо там випадково зустріли родичів потерпілого і вони звернулись до Вас з проханням призначити максимально суворе покарання? Обґрунтуйте свою позицію.

21. Виступаючи в судових суперечках і полемізуючи з адвокатом у спірних питаннях обвинувачення, прокурор заявляє: «Звичайно, у Вас великий досвід щодо захисту злочинців, тому маєте лише на одному мізинці два перстні з діамантами». На що адвокат відповів: «А у Вас двоповерховий будинок за містом, але ж я про це тут не згадую». Закликаючи до порядку у залі судових засідань, втрутився суддя: «Пан адвокат, прошу не перебувати державного обвинувача». Охарактеризуйте поведінку учасників судового засідання.

22. Ви – адвокат. До Вас звернувся пан Т. із проханням захищати інтереси його сина на досудовому розслідуванні. Останній обвинувачується у вчиненні тяжкого злочину і перебуває в слідчому ізоляторі. Після ознайомлювальної бесіди Ви укладаєте договір про ведення цієї справи. Перед виходом клієнт кладе на стіл конверт із грошима «на витрати» і звертається до Вас із проханням передати сину записку з настановами щодо поведінки зі слідчим. Як Ви відреагуєте відповідно до правил адвокатської етики на дії і прохання клієнта?

23. Суддя місцевого суду, розглядаючи кримінальну справу більше ніж один рік і чотири місяці, заявив собі самовідвід у справі з тих підстав, що його батько є сусідом сім'ї обвинуваченого. У поясненнях Вищій кваліфікаційній комісії суддів суддя зазначив, що, досліджуючи докази, він виявив інформацію, яка

змусила його переживати за життя близьких родичів, а тому заявив самовідвід. Як Ви оцінюєте поведінку судді з точки зору суддівської етики?

24. До судді місцевого суду прокурор району (колишній однокурсник) звернувся з усім проханням виправити допущені у вирокі неточності. Суддя замінив дві сторінки вироку, де (на відміну від попередньої редакції) вирішив питання судових витрат і деяких речових доказів, змінив формулювання додаткового покарання. Як Ви розцінюєте цей факт з морально-правової точки зору?

25. Ваша близька подруга (або друг) стала учасницею популярного телевізійного шоу, яке транслюється на одному з телеканалів. При цьому Ваша подруга запросила Вас разом з нею взяти участь у цьому шоу, виступити в ролі «експерта» з питань сімейних відносин та прокоментувати деякі аспекти «пікантних» питань у відносинах між чоловіком та жінкою. За умовами цього шоу передбачений чималий грошовий приз, який, у разі участі в ньому, Ви маєте шанс виграти. Яке Ви приймете рішення щодо участі у цьому шоу, чи погодитесь на цю пропозицію, розуміючи, що Ви є прокурором? Обґрунтуйте свою позицію.

26. Ви – прокурор. Завтра на суді маєте оголосити обвинувальну промову, в якій проситимете засудити обвинуваченого до максимально можливого за його статтю строку. У провині підсудного ви впевнені, вважаєте її цілком доведеною, а сам підсудний – зізнався. Присівши відпочити на лавку в парку, ви випадково почули уривок розмови, з якого зрозуміло, що це п'яно-відверта бесіда співучасників злочину – саме того, за який тепер судять і з вашою допомогою звинувачують іншу, сторонню і невинну людину. Якими будуть Ваші дії відповідно до прокурорської етики?

27. Ви – суддя. Ваш чоловік (дружина) забажав отримати споживчий кредит в установі банку. Після проходження перевірки службою безпеки банку останньому було відмовлено у наданні кредитних коштів. Не зважаючи на відмову, чоловік звернувся до Вас з проханням поговорити з представником відповідного банку, який приймає участь у судовому процесі, що перебуває у Вас на розгляді. Якими будуть Ваші дії відповідно до Кодексу суддівської етики?

28. Відвідувачі суду знаходилися у приміщенні суду та чекали початку судового засідання. У цей час у приміщенні суду зайшов суддя та пішов до свого кабінету. Водночас з приймальні іншого кабінету вийшла суддя, яка у присутності відвідувачів суду без будь-яких причин почала нецензурно висловлюватися на адресу свого колеги. Чи допустила суддя порушення правил суддівської етики?

29. Адвокат М. 10 років назад розпочав свою професійну діяльність і досяг певної професійної майстерності та авторитету. Відтак він вирішив відсвяткувати цей маленький професійний ювілей: замовив столик в ресторані, запросив своїх колег, друзів, рідних (чисельністю близько 50 чол.). Під час святкування, М. почав згадувати справи, які виграв, своїх іменитих і відомих клієнтів, розказувати присутнім різні деталі та особливості тактики і стратегії. Помічник адвоката пошепки спитав М. чи не є ці розповіді порушенням принципу конфіденційності, чи не таємна ця інформація. На що М. сказав, що це

вже було 10 років назад, тому ніякої актуальності оголошені відомості вже не мають. Оцініть дії адвоката з точки зору їх відповідності правилам адвокатської етики.

30. За результатами розгляду справи суддя неакуратно, непрофесійно, без додержання послідовності та логічності викладеної думки, склала рішення, яке не сприймається не тільки на рівні юридичного документу, а й взагалі як письмена форма вираження думки. Рішення має численні граматичні і орфографічні помилки. Чи можуть бути ці обставини підставою для застосування щодо судді заходів дисциплінарного впливу?

31. Суддя неодноразово допускав прогули – протягом року був відсутній на робочому місці без поважних причин 9 робочих днів. Крім того, суддя не прибув до апеляційного суду для проходження стажування з метою поглиблення знань строком на п'ять календарних днів, куди він був відряджений згідно з наказом голови суду. Чи є зазначені дії порушенням присяги судді, чи можуть вони бути підставою звільнення судді?

32. У провадженні судді перебувала цивільна справа про визнання особи такою, що втратила право користування житловим приміщенням. Перед початком судового засідання суддя вимагала від позивача скласти клопотання про залишення позовної заяви без розгляду, а коли той відмовився, розгляд справи суддею було відкладено. Після судового засідання позивач звернувся в усній формі до голови суду зі скаргою на дії судді. Суддя відреагувала тим, що з'явилась за місцем роботи позивача, намагалась викликати його для бесіди, в присутності співробітників нецензурно висловлювалась і погрожувала позивачу звільненням з роботи. Оцініть дії судді з точки зору відповідності Кодексу суддівської етики.

33. У суді розглядається справа за позовом особи Г. до особи А. про стягнення боргу за договором позики. Позивач надав пояснення в обґрунтування позовних вимог, після чого головуючий звернувся до нього і сказав: *«Знайшли кому дати гроші в борг, це ж цигани. Вони будь-кого в оману введуть»*. Дайте оцінку словам судді з позиції вимог судового етикету та суддівської етики.

34. Суддя, будучи призначеним на посаду, залишився засновником та єдиним учасником Товариства з обмеженою відповідальністю, входив до складу органу управління підприємства, що має на меті одержання прибутку. За ці дії щодо судді було складено протокол про адміністративне правопорушення та постановою суду його визнано винним у вчиненні правопорушення, передбаченого частиною 2 статті 172-4 КУпАП. Дайте морально-правову оцінку дій судді?

35. Суддя є членом громадської організації «Захисники тварин». Підчас проведення акції проти жорстокого поводження з тваринами, яка проходила біля зоопарку, він був одягнутий в костюм зебри, поводить себе неадекватно, бігав вдовж паркану, голосно вигукуючи образливі заклики на адресу керівництва цього зоопарку. Фото з його зображенням та відповідне відео попали в мережу Інтернет та стали об'єктом для коментарів користувачів, які як висловлювали обурення такою поведінкою судді, так схвалювали його стійку позицію. Дайте морально-правову оцінку дій судді?

36. Суддя є членом громадської організації, яка допомагає сім'ям загиблих підчас проведення антитерористичної операції в Донецькій та Луганській областях. Суддя приймає участь у організації концертів, музичних фестивалів та інших благодійних заходів для дітей воїнів АТО. Дайте морально-правову оцінку дій судді?

37. Суддя районного суду наклав арешт на рахунки банку з порушенням правил територіальної підсудності. Його поведінка стала предметом розгляду на засіданні Вищої ради правосуддя. Намагаючись виправдатися, суддя наголошував на тому, що оскільки ухвалу суду не було виконано, жодного негативного наслідку для фінансової установи не настало. При цьому він розповів, що на нього чинили тиск з вимогою постановити відповідну ухвалу, а оскільки на той час у нього закінчувався п'ятирічний термін перебування на посаді, то у разі відмови вчинити такі дії йому обіцяли проблеми з обранням безстроково. Яке рішення, на Вашу думку, постановить Вища рада правосуддя?

38. Суддя розмістив фотографії в соцмережі, на одній з яких суддя сидить в залі судових засідань з ногами на столі. Підпис під фотографією: *«Я, звичайно, не досконалість, але шедевр ще той!»* Оцініть дії судді з точки зору відповідності Кодексу суддівської етики.

39. Суддя на фотознімку, розміщеному у соцмережі, зображена в залі засідання з молотком в руці на тлі державних символів, нижче коментар: *«Дам по лобі всім, хто буде на мене "наїжджати"»*. Оцініть дії судді з точки зору відповідності Кодексу суддівської етики.

40. Владислав Р. подав скаргу на адресу Кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури Тернопільської області, де зазначає, що у провадженні Тернопільського міськрайонного суду знаходиться цивільна справа за його позовом до колишньої дружини Олени Р. про встановлення факту проживання однією сім'єю, визнання майна спільною сумісною власністю та розподіл майна. У цьому процесі адвокат Л. представляє інтереси колишньої дружини Олени. Скаржник вказує на те, що адвокат Л. в одному із судових засідань проявила непрофесійність і нашвидкуруч, від руки написала клопотання про залучення зі сторони своєї довірительки третіх осіб без самостійних вимог та подала його до суду. Скаржник вважає, що такими діями адвокат, як юрист, зганьбила високе звання адвоката, проявила неповагу до суду. Яке рішення, на Вашу думку, має ухвалити КДКА?

41. На адресу КДКА Кіровоградської області надійшла скарга, в якій повідомляється про факт порушення адвокатом О. положень ст. 78 КПК України стосовно встановленого обмеження прийняття участі особи в якості захисника в кримінальному провадженні, оскільки в даному кримінальному провадженні, з самого його початку, приймав участь в якості процесуального керівника прокурор відділу прокуратури Кіровоградської області В. – син адвоката О. Крім цього, в скарзі повідомляється про неявку адвоката О. в судові засідання, що призвело до затягування судового розгляду справи, необхідність невиправданих переносів судових засідань, вжиття судом додаткових організаційних заходів з метою дотримання вимог процесуального законодавства при розгляді даної справи. В скарзі ставиться питання про притягнення адвоката О. до дисциплінарної відповідальності за порушення вимог законодавства щодо

обов'язку відмовитися від виконання договору про надання правової допомоги та систематичний зрив судових засідань. Яке рішення, на Вашу думку, має ухвалити КДКА?

42. Ви працюєте суддею і одночасно маєте хобі – живопис. Ви пишете картини у вільний від роботи час і, буває, даруєте їх своїм друзям. Одного разу Вам запропонували продати картину, яку в соціальній мережі випадкового побачив іноземний колекціонер. Чи погодитесь Ви на цю пропозицію? Обґрунтуйте свою позицію.

43. Джоан Рут Бейдер Гінзбург (народилася 15 березня 1933 року) - член Верховного суду США. Гінзбург була призначена Президентом Біллом Клінтоном і прийняла присягу 10 серпня 1993 року. Вона є другою жінкою-суддею (після Сандри Дей О'Коннор). У 2009 році Forbes включив її в список 100 найвпливовіших жінок. Гінзбург завжди була активною на інтерв'ю, і консервативні коментатори стверджували, що вона іноді була занадто вільною, висловлюючи думку з приводу певних питань. Навіть її прихильники були здивовані коментарями Рут щодо Трампа. Так, влітку 2016 р. Гінзбург назвала його «фальшивкою» і висловила стурбованість долею суду і країни, якщо його оберуть на посаду президента. Через кілька днів вона виступила із заявою: «Мої недавні зауваження у відповідь на запити на прес-конференції були нерозважливими, і я шкодую, що зробила їх. Судді повинні уникати коментарів щодо кандидата на державну посаду. У майбутньому я буду більш обачною». Дайте морально-правову оцінку поведінки судді?

44. Пастафаріанство є зареєстрованою релігією (принаймні в США та Європі), судова й адміністративна практика дозволяє прихильникам цієї релігії носити на голові друшляки (і навіть фотографуватися у такому вигляді на офіційні документи – паспорти, водійські посвідчення тощо). Пастафаріанець з друшляком на голові з'явився у судове засідання як представник позивача, на що представник відповідача висловився про його «клоунський» вигляд та про те, що такий вигляд – неповага до суду. Суддя оголосив відкладення розгляду справи через прояв неповаги до суду. Дайте морально-правову оцінку дій судді?

45. Після судового процесу, в якому інтереси сторін представляли колеги-адвокати, один із них (представник сторони, якій суд відмовив у задоволенні позову) сприйняв правову позицію опонента як спрямовану проти нього особисто, перестав вітатися, відвертався за випадкових зустрічей тощо. Дайте морально-правову оцінку дій адвоката, чи відповідає вона правилам адвокатської етики?

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 2. ЛОГІКА ДЛЯ ЮРИСТІВ

СЕМІНАР 12. Предмет, завдання, методи логіки. Міркування і його структура (2 год.)

Мета: розглянути сучасні наукові підходи до визначення логіки, особливості її становлення як науки та структуру міркування (мислення).

Питання для обговорення:

1. Визначення логіки як науки.
2. Історичні етапи розвитку логічного знання.
3. Міркування (мислення) і його структура.
4. Істинність і правильність міркування.
5. Функції “Логіки для юристів” як науки та її значення для підготовки фахівця-правника.

Термінологічне завдання: логіка, традиційна логіка, сучасна логіка, математична логіка, формальна логіка, діалектична логіка, відчуття, сприйняття, уявлення, міркування, абстрактне мислення, засновки, висновки, логічна форма, закон мислення, штучні мови, мова логіки, метод формалізації.

Методичне завдання:

- ✓ Які значення має термін “логіка” у наш час ?
- ✓ Хто є засновником традиційної логіки ? Що Ви можете про нього розповісти ?
- ✓ Чим відрізняється сучасна логіка від традиційної ?
- ✓ Що таке міркування ? Яка його структура ?
- ✓ Чи може висновок одного міркування стати засновком іншого ? Наведіть приклади.
- ✓ Як можна відрізнити правильне міркування від неправильного ?
- ✓ Що таке логічна помилка ?
- ✓ Чи може правильне міркування мати хибний висновок ?
- ✓ Що таке логічна форма міркування ?
- ✓ У чому полягає сутність методу формалізації в логіці ?

Практичне завдання:

Завдання 1. У якому значенні вживається термін “логіка” в наведених висловах ?

- Логічно, що ремонтна майстерня зможе виконати план лише у тому випадку, якщо вчасно отримає сировину.
- “Вчора я дивився детективний фільм”. – “Сподобалося ?” – “Та ні. В ньому було багато нелогічного !”.
- “Логіка є великим переслідувачем темного і заплутаного мислення, вона розганяє туман, який переховує від нас наше неуцтво і примушує вважати, що ми розуміємо предмет, у той час, коли ми його не розуміємо” (Дж.Ст. Міль).

Завдання 2. З’ясуйте засновки і висновки міркування.

- Іваненко брав участь у крадіжці, оскільки у момент її здійснення він знаходився на місці злочину.

- Доведення людини до самогубства є злочином проти життя. Власенко вчинив злочин проти життя.
- Отримання хабара є посяганням на нормальну роботу державного апарату, тому що отримання хабара – це службовий злочин.
- Це рішення суду не є виправдувальним, тому що воно вимагає звільнення з посади.

Завдання 3. З'ясуйте логічну форму міркування

Якщо правопорушення належить до цивільного права, то спір повинен розглядатись в суді. Це правопорушення належить до цивільного права, тому спір у цьому випадку повинен бути розв'язаний у судовому порядку.

!!! Домашнє завдання !!!

Придумати три типові приклади міркувань з юридичної практики і з'ясувати їх засновки і висновки.

Література для поглибленого вивчення окремих питань:

1. Бандурка О.М. Курс логіки: підручник. К.: Літера ЛТД, 2012. 160 с.
2. Билецкий И.П. Логика: учебник. М.: ЮРКНИГА, 2017. 148 с.
3. Демидов И. Логика: учебник. М.: Дашков и Ко, 2009. 348с.
4. Жеребкін В.Є. Логіка: підручник. К.: Знання, КОО, 2009. 255 с.
5. Ивин А.А. Логика для юристов: учебное пособие. М.: Гардарики, 2015. 288с.
6. Ішмуратов А.Т. Вступ до філософії логіки. К.: А.С.К., 2006. 210 с.
7. Цимбалюк В.І. Логіка для юристів: навчальний посібник. Львів: Новий Світ, 2012. 216 с.
8. Хоменко І.В. Логіка: практикум; навч. посібник. К.: Юрінком Інтер, 2010. 240 с.
9. Ярощук Н.З. Логика: учебник для социологических факультетов и гуманитарных специальностей. М.: ВолтерсКлувер, 2011. 248 с.
10. Яшин Б.Л. Задачи и упражнения по логике. М.: ЮРКНИГА, 2016. 87 с.

СЕМІНАР 13. Поняття як форма мислення. Логічний аналіз понять (2 год.)

Мета: вивчити структуру та види понять як форми мислення

Питання для обговорення:

1. Загальна характеристика поняття. Структура поняття.
2. Види понять за обсягом і змістом.
3. Типи відношень між сумісними поняттями.
4. Типи відношень між несумісними поняттями.
5. Застосування понять та відношень між ними у правовій діяльності.

Термінологічне завдання: поняття, суттєві (істотні) ознаки, несуттєві (неістотні) ознаки, відмітні ознаки, невідмітні ознаки, основні ознаки, похідні ознаки, зміст поняття, обсяг поняття, логічний клас, елементи логічного класу, одиничні поняття, загальні поняття, реєструючі поняття, нереєструючі поняття,

нульові (пусті) поняття, збірні поняття, незбірні поняття, конкретні поняття, абстрактні поняття, позитивні поняття, негативні поняття, безвідносні поняття, співвідносні поняття, логічний аналіз структури понять, порівнянні поняття, непорівнянні поняття, сумісні поняття, несумісні поняття.

Методичне завдання:

- ✓ Що таке поняття? Яка структура поняття?
- ✓ Що таке зміст і обсяг поняття?
- ✓ Який закон регулює відносини між змістом і обсягом поняття? У чому його сутність?
- ✓ Чи зміниться обсяг поняття “сніданок” після того, як його з’їдять?
- ✓ Як можна визначити одиничні, загальні і пусті поняття?
- ✓ Як можна визначити збірні й незбірні поняття?
- ✓ Як можна визначити позитивні і негативні поняття?
- ✓ Як можна визначити відносні і безвідносні поняття?
- ✓ Що таке сумісні і несумісні поняття?
- ✓ Які існують типи відношень між сумісними і несумісними поняттями?

Практичне завдання:

Завдання 1. Дайте логічний аналіз структури понять:

- правова держава;
- громадянське суспільство;
- державна установа;
- кодекс;
- протиправна поведінка;
- дієздатність;
- необережність.

Завдання 2. Визначте тип відношення між сумісними поняттями, зобразіть його за допомогою колових схем:

- європейська держава, федеративна держава;
- покарання, штраф;
- родич, злочинець;
- студент, киянин, спортсмен, відмінник;
- художня література, література, дитяча художня література.

Завдання 3. Визначте тип відношень між несумісними поняттями, зобразіть його за допомогою колових схем:

- винність, невинність;
- прокурор, слідчий, адвокат;
- обвинувальний вирок, виправдувальний вирок;
- революціонер, контрреволюціонер;
- адміністративний проступок, дисциплінарний проступок.
- суб’єкт права, фізична особа, юридична особа, громадянин;
- держава, республіка, парламентська республіка, президентська республіка, федерація, США;
- норма, корпоративна норма, звичай, правова норма, соціальна норма;
- джерело права, нормативно-правовий акт, правило поведінки, правовий звичай, закон, правовий прецедент, адміністративний прецедент;

- галузь права, кримінальне право, кримінально-процесуальне право, фінансове право, адміністративне право;
- право громадянина, громадянське право, політичне право, право на життя, право на охорону здоров'я.

Завдання 4. У яких відношеннях за обсягом перебувають такі поняття?:

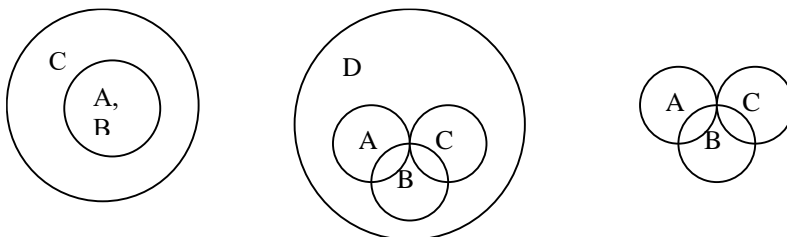
- суспільство, колектив, партія;
- письменник, політик, депутат;
- справедливість, несправедливість;
- республіка, федеративна республіка, демократична республіка, держава;
- джерело права, нормативно-правовий акт, нормативний договір, правовий звичай;
- сімейне право, трудове право, кримінальне право, кримінально-процесуальне право.

!!! Домашнє завдання !!!

1. Наведіть приклади понять, які були б одночасно:

- абстрактними і пустими;
- негативними і загальними;
- конкретними і одиничними;
- конкретними і безвідносними;
- загальними, позитивними, відносними.

2. Підберіть юридичні поняття, які б відповідали таким коловим схемам:

Література для поглибленого вивчення окремих питань:

1. Бандурка О.М. Курс логіки: підручник.. К.: Літера ЛТД, 2012. 160 с.
2. Гетманова А.Д. Учебник логики со сборником задач. М.: КиоРус, 2018. 368с.
3. Конверський А.Є. Логіка: підручник для студ. юридичних ф-тів. К.: Центр навчальної літератури, 2015. 304 с.
4. Лаврикова И.Н. Логика. Учимся решать: учебное пособие для студентов вузов, обучающихся по социально-гуманитарным специальностям. М.: Юнити, 2011. 207 с.
5. Лихтарников Л.М. Математическая логика: курс лекций; задачник-практикум и решения. М.: ЮРКНИГА, 2009. 288 с.
6. Логіка для юристів: навч. посібник. Львів: Новий Світ, 2015. 216 с.
7. Мейдер В.А. Практикум по логике: задачи и упражнения. Волгоград: Изд-во ВолГУ, 2019. 132 с.
8. Орендарчук Г.О. Логіка: навчальний посібник для студентів економічних та юридичних спеціальностей вищих навчальних закладів. Тернопіль: Астон, 2014. 272 с.

9. Повторєва С.М. Логіка: навчальний посібник. Львів: Магнолія 2006, 2017. 188 с.

10. Щербина О.Ю. Логіка для юристів: курс лекцій. К.: Юридична думка, 2014. 264 с.

СЕМІНАР 14. Логічні операції над поняттями (2 год.)

Мета: розглянути особливості механізмів здійснення основних логічних операцій над поняттями.

Питання для обговорення:

1. Узагальнення і обмеження понять.
2. Поділ понять. Види і правила поділу понять. Юридичні приклади поділу понять.
3. Класифікація понять, її види. Класифікація юридичних понять.
4. Визначення понять. Прийоми, подібні до визначень.
5. Правила визначень, типові помилки при визначенні.
6. Визначення в юридичній практиці.

Термінологічне завдання: узагальнення понять, категорії, обмеження понять, одиничне поняття, поділ понять, поділюване, члени поділу, основа поділу, простий поділ, дихотомічний поділ, класифікація понять, допоміжна класифікація понять, природна класифікація понять, штучна класифікація понять, правила поділу понять, визначення понять (дефініція), визначуване (дефінієндум), визначаюче (дефінієнс), номінальні визначення, реальні визначення, номінальні визначення, явні визначення, генетичні визначення, атрибутивно-реляційні визначення, операційні визначення, неявні визначення, звичайні контекстуальні визначення, остенсивні визначення, аксіоматичні визначення, правила визначення, помилки при визначенні, тавтологія, коло у визначенні, прийоми, подібні до визначень (опис, характеристика, порівняння).

Методичне завдання:

- ✓ Що таке узагальнення? Наведіть приклади.
- ✓ Чи існує межа узагальнення для певного поняття?
- ✓ Що таке обмеження? Наведіть приклади.
- ✓ Що таке поділ поняття і яка його структура?
- ✓ У чому різниця між поділом поняття і розчленуванням предмета на частини?
- ✓ Що таке визначення?
- ✓ Які види визначень Ви знаєте?
- ✓ Що таке номінальне визначення? Наведіть приклади.
- ✓ Що таке реальне визначення? Наведіть приклади.
- ✓ Чи може реальне визначення перетворитися на номінальне і навпаки?

Практичне завдання:

Завдання 1. Узагальніть такі поняття:

студент; слідчий; судоустрій; валютний рахунок; людина, яка вивчає логіку; теорія держави і права; конституція; меморандум; нотаріус; слово; приголосна буква; розум.

Завдання 2. Перевірте правильність узагальнення понять:

- Кабінет міністрів – уряд;
- староста курсу – староста групи;
- Конституція України – джерело права;
- договір – угода;
- місяць – рік;
- підручник логіки – підручник – книга;
- клас – школа – середня школа;
- Київ – столиця України – столиця – головне місто держави – місто;
- злочинець – злочинна група – банда;
- Аристотель – давньогрецький філософ – філософ;
- наклеп – брехня – викривлення істини.

Завдання 3. Перевірте правильність обмеження понять:

- держава – республіка;
- злочин – крадіжка;
- олігархія – монархія;
- релігія – християнство;
- юрист – адвокат – адвокат, який веде справу громадянина К.;
- наука – логіка – вчення про дедуктивні міркування;
- вогнепальна зброя – пістолет “Беретта” – пістолет, з якого вбили С;
- ліки – мікстура – ліки в таблетках.

Завдання 4. Визначте логічну структуру поділів понять:

- суб’єктами правовідносин можуть бути: люди (громадяни, іноземці, особи без громадянства), об’єднання (держави, організації, громадські органи), соціальні спільноти (народ, колектив);
- нормативно-правові акти поділяються на закони та підзаконні акти;
- вирок суду може бути обвинувальним або виправдувальним;
- політична діяльність може бути конструктивною або деструктивною;
- за державним устроєм держави поділяються на унітарні і федеративні;
- грошові знаки бувають металевими і паперовими.

Завдання 5. Замініть дихотомічний поділ на поділ за відотвірною ознакою:

- держави поділяються на федерації і нефедерації;
- закони поділяються на конституційні і неконституційні;
- серед галузей права виділяють цивільне право і нецивільне право.

Завдання 6. З’ясуйте структуру наведених визначень:

- функції держави – це основні напрями діяльності держави, що характеризують її призначення в суспільстві;
- федерація – союзна держава, частини якої мають ознаки державності;
- бунт – стихійне повстання;
- сепаратизм – політичний рух за відокремлення частини держави й створення нового державного утворення;
- дієздатність – здатність особи набувати права та створювати для себе юридичні обов’язки, а також нести відповідальність за вчинені злочини.

!!! Домашнє завдання !!!

1. Наведіть три оригінальні приклади неправильного поділу понять.
2. Наведіть три приклади поділу юридичних понять, вкажіть ділене, члени поділу та основу поділу.
3. Складіть по три приклади узагальнення і обмеження понять.

Література для поглибленого вивчення окремих питань:

1. Брюшинкин В.Н. Логика: практикум для студентов гуманитар. Вузов. Калининград: Изд-во КГУ, 2018. 45 с.
2. Галенюк В. Формальная логика для юристов: курс лекцій. М.: Тесей, 2008. 400 с.
3. Гетманова А.Д. Логика: учебник, словарь, практикум. М.: Академический проект, 2009. 720 с.
4. Гладунський В.Н. Логіка для студентів економічних спеціальностей. Львів: Афіша, 2012. 359 с.
5. Демидов И. Логика: учебник. М.: Дашков и Ко, 2019. 348 с.
6. Жеребкін В.Є. Логіка: підручник. К.: Знання, КОО, 2017. 255 с.
7. Ивин А.А. Логика для юристов: учебное пособие. М.: Гардарики, 2005. 288 с.
8. Ивлев Ю. Логика: учебник. М.: Проспект, 2010. 304 с.
9. Конверський А.Є. Логіка: підручник для студ. юридичних ф-тів. К.: Центр навчальної літератури, 2015. 304 с.
10. Орендарчук Г.О. Логіка: навчальний посібник для студентів економічних та юридичних спеціальностей вищих навчальних закладів. Тернопіль: Астон, 2008. 272 с.

СЕМІНАР 15. Судження як форма мислення. Види суджень (4 год.)

Мета: вивчити структуру і види судження як форми мислення.

Питання для обговорення:

1. Загальна характеристика судження.
2. Прості судження, їх види та структура.
3. Поділ простих суджень за якістю і кількістю.
4. Поняття про логічні відношення між простими судженнями.
5. Складне судження. Види складних суджень.
6. Судження в юридичній практиці.

Термінологічне завдання: Істинні судження, хибні судження, суб'єкт, предикат, зв'язка, прості судження, атрибутивні судження, релятивні судження, судження існування, судження належності, виділяючі судження, виключаючі судження, загальноствердні (А), загальнозаперечні (Е), частковоствердні (І), частковозаперечні (О) судження, сумісні судження, несумісні судження, відношення еквівалентності, відношення часткової сумісності, відношення підпорядкування, відношення протилежності (контрарності), відношення суперечності (контрадикторності), логічний квадрат, складні судження, умовні

судження (імплікативні), єднальні судження (кон'юнктивні), розподільні судження (диз'юнктивні), єднально-розподільні судження (слабка диз'юнкція), розподільно-виключаючі судження (строга диз'юнкція).

Методичне завдання:

- ✓ Що таке судження? Яка його структура?
- ✓ Які види простих суджень Ви знаєте?
- ✓ Які види атрибутивних суджень за кількістю і якістю Ви знаєте?
- ✓ Що таке розподіл термінів в атрибутивному судженні?
- ✓ Які терміни судження є розподіленими?
- ✓ Що таке виділяючі і виключаючі судження? Наведіть приклади.
- ✓ Що таке логічний квадрат? Яке його значення в логіці?
- ✓ Які види складних суджень Ви знаєте?
- ✓ Які сполучники використовують в розподільних судженнях?
- ✓ Які сполучники використовують в умовних і єднальних судженнях?

Практичне завдання:

Завдання 1. Визначте вид судження і запишіть його структуру мовою аристотелівської і математичної логіки:

- недійсна угода, яка не відповідає вимогам закону;
- за обсягом тлумачення може бути обмежувальним і поширювальним;
- закон не має зворотньої сили, якщо в ньому немає спеціального застереження;
- потерпілою визнається особа, якій злочином спричинена моральна, фізична чи майнова шкода;
- рішення суду має бути законним і обґрунтованим;
- насильство під час розбою може бути фізичним або психічним;
- спадкування здійснюється за законом і за заповітом;
- майно може перебувати у власності – громадянина, юридичної особи, держави;
- присуд може бути обвинувальним або виправдальним;
- “Власнику належать права володіння, користування і розпорядження майном у межах, визначених законом”;
- позичання може бути на перший строк або без визначення строку.

Завдання 2. Чи можуть у логіці стати предметом дослідження такі висловлювання?: “Київ розташований на Дніпрі”; “Логіка – наука”, “Якщо на вулиці сяє сонце, то студенти складають іспити?” Відповідь обґрунтуйте.

!!! Домашнє завдання !!!

Складіть по п'ять прикладів простих і складних суджень. Для останніх запишіть формулу.

Література для поглибленого вивчення окремих питань:

1. Гладунський В.Н. Логіка для студентів економічних спеціальностей: навчальний посібник. Львів: Афіша, 2012. 359 с.
2. Демидов И. Логика: учебник. М.: Дашков и Ко, 2009. 348 с.
3. Жеребкін В.Є. Логіка: підручник. К.: Знання, КОО, 2009. 255 с.

4. Каверин Б.И. Логика для юристов. Учебное пособие для вузов. М.: ЮНИТИ-ДАНА, 2004. 222 с.
5. Кирилов В.И. Логика: учебник для юридических вузов. М.: Омега, 2006. 255 с.
6. Конверський А.Є. Логіка: підручник для студ. юридичних ф-тів. К.: Центр навчальної літератури, 2015. 304 с.
7. Хоменко І.В. Логіка: практикум; навч. посібник. К.: Юрінком Інтер, 2010. – 240 с.
8. Цалин С.Д. Логика: хрестоматия. К.: Юрінком Інтер, 2018. 862 с.
9. Цалін С. Логічний словник-довідник. К.: Пектораль, 2016. 400 с.
10. Челпанов В.Г. Учебник логики. М.: Научная библиотека, 2010. 128 с.

СЕМІНАР 16. Дедуктивні умовиводи (4 год.)

Мета: розглянути сутність та особливості побудови умовиводів, їх види і структуру, значення і способи застосування в юридичній практиці

Питання для обговорення:

1. Характеристика і структура дедуктивних умовиводів.
2. Категоричний силіогізм, його визначення і склад. Фігури і модуси категоричного силіогізму.
3. Правила фігур і логічні помилки в категоричних силіогізмах.
4. Суто умовні та умовно-категоричні силіогізми.
5. Розділово-категоричні та умовно-розділові умовиводи. Їх застосування в юридичній практиці.
6. Безпосередні силіогізми. Способи їх побудови.
7. Скорочені силіогізми. Складні і складноскорочені силіогізми. Їх застосування в юриспруденції.

Термінологічне завдання: дедуктивний умовивід, силіогізми, категоричний силіогізм, фігури категоричного силіогізму, менший термін, більший термін, середній термін, фігури категоричного силіогізму, модус силіогізму, суто умовні силіогізми, аксіома, умовно-категоричний силіогізм, ствердний модус умовно-категоричного силіогізму, заперечений модус умовно-категоричного силіогізму, суто розділовий силіогізм, розділово-категоричний силіогізм, стверджувально-заперечений модус розділово-категоричного силіогізму, заперечно-ствердний модус розділово-категоричного силіогізму, умовно-розділовий силіогізм, дилема, тримлема, полілема, безпосередні силіогізми, скорочений силіогізм (ентимема), складний силіогізм (полісиліогізм), прогресивний полісиліогізм, регресивний полісиліогізм, складноскорочений силіогізм, сорит, епіхейрема, просиліогізм, епісиліогізм.

Методичне завдання:

- ✓ Що таке дедуктивний умовивід ?
- ✓ Які види дедуктивних міркувань Ви знаєте ?
- ✓ Чи гарантує істинність засновків у дедуктивному міркуванні істинність висновка?
- ✓ Яка схема міркування “зведення до абсурду” ?
- ✓ Що таке суто умовні силіогізми ? Наведіть приклади.
- ✓ Які види безпосередніх силіогізмів Ви знаєте ?

- ✓ Що таке простий категоричний силогізм ?
- ✓ Що таке скорочений силогізм ? Наведіть приклади.
- ✓ Що таке полісилогізм ? Наведіть приклади.
- ✓ Яка різниця між прогресивним і регресивним полісилогізмом ?

Практичне завдання:

Завдання 1. Побудуйте міркування у формі суто умовного міркування. Запишіть його у вигляді логічної формули.

У процесі розслідування обставин смерті К. було встановлено, що квартирні двері були зачинені на ключ. Інших ключів, що належали К., у квартирі не було. Пристрій замка не дозволяв зачинити двері без ключа. Отже, двері зачинили ззовні, у той час, коли К. залишився у квартирі. Це міг зробити тільки Р., який останнім виходив з квартири.

Завдання 2. Визначте, до якого виду належать наведені міркування. Де немає висновка, зробіть його. Якщо в міркуванні є помилка, з'ясуйте яка і чому виникла.

- Якщо людина не винна, то її виправдовують. Цю людину не виправдали. Отже ... .
- Якщо підсудний не є винним, то його виправдовують. Підсудний не є винним. Отже ... .
- Кримінальна справа може бути порушена тільки у тих випадках, коли мають достатні дані, які вказують на наявність складу злочину. Дії М. мають такі ознаки. Отже, кримінальна справа проти М. може бути порушена.
- Якщо обвинувачений займався шахрайством, він повинен бути притягнений до кримінальної відповідальності. Обвинувачений А. займався шахрайством. Отже, він повинен бути притягнений до кримінальної відповідальності.
- До складу суду, який розглядає кримінальну справу, не можуть входити особи, які є родичами. Р. та М. не можуть увійти до складу суду, тому що вони є родичами.
- Кримінальна справа не може бути порушена, якщо відсутній склад злочину. Склад злочину відсутній. Отже, ...
- Суддя не може брати участі у розгляді справи, якщо він брав участь у даній справі як експерт. Суддя А. може брати участь у цій справі. Отже ... .
- На складі, де працювали Іванов, Петров і Сидоров, було вчинено підпал. Відомо, що Іванов був у відрядженні, а Сидоров у цю ніч був дуже п'яний. Отже, підпалення вчинив Петров.
- Діяння, яке карається, може бути або злочином, або проступком. Дії К. кваліфіковані як проступок. Отже ... .

Завдання 2. Зробіть висновки з висловлювань за допомогою перетворення.

- Усі громадяни України мають рівні права перед законом.
- Деякі студенти вивчають логіку.
- Жодна демократична країна не підтримує тероризм.

- Жодний невинний не повинен бути притягнений до кримінальної відповідальності.

Завдання 3. Зробіть висновки з наведених висловлювань за допомогою обернення.

- Кожна людина хоче щастя.
- Деякі злочини неосудні.
- Деякі помилки дають життєвий досвід.

Завдання 4. Зробіть висновки з наведених висловлювань за допомогою протиставлення предикату.

- Кожна людина має бути добропорядною.
- Справжній учений – скромний.
- Ніхто не любить бути переможеним.

Завдання 5. Визначте фігуру і модус категоричного силогізму. Де потрібно, допишіть висновки.

- Обвинувачений має право на захист. Овчаренко – обвинувачений. Отже, він має право на захист.
- Релігійні організації не виконують державних функцій. Церква – релігійна організація. Отже, вона не виконує державних функцій.
- Моральні норми не санкціонуються державою. Моральні норми – це форми соціальної регуляції. Отже, ...
- Суддя, який є родичем потерпілого, не може брати участі у розгляді справи. Суддя К. – родич потерпілого. Отже, він не може брати участь у розгляді справи.
- Усі студенти нашого університету вивчають логіку. Деякі співробітники міліції – студенти нашого університету. Отже, ...
- Будь-який злочин – суспільно небезпечне діяння. Крадіжка – злочин. Отже ... .
- Будь-який договір є угодою. П. уклав угоду. Отже ... .

Завдання 6. Відновіть ентимеми до повних силогізмів.

- Обвинувачений не зобов'язаний доводити свою невинність. Д. обвинувачений.
- Кримінальне провадження не може бути порушена, якщо відсутній склад злочину. У даному випадку карна справа не може бути порушена.
- Злочинна бездіяльність може бути умисною або необережною. У даному випадку мала місце бездіяльність з необережності.
- Цей злочин не є умисним. Отже, він необережний.

!!! Домашнє завдання !!!

1. Наведіть п'ять прикладів дедуктивних умовиводів в роботі слідчого.
2. Визначте менший, більший і середній терміни у таких умовиводах.
✓ Угода, спрямована на обмеження правоздатності, є недійсною. Ця угода обмежує правоздатність громадянина К. Отже, ця угода недійсна.
3. Визначте модус силогізмів.

- Якщо присуд необґрунтований, то його відмінять. Це присуд відмінено. Отже, він необґрунтований.
- Якщо виявлені в автомобілі сліди крові належать дружині власника автомобіля, то група крові цих слідів і група крові дружини власника автомобіля має бути однаковою. Група крові не збігається. Отже, сліди крові в автомобілі не є кров дружини власника автомобіля.
- Правовідносини – відносини вольові. Угоди є правовідносинами. Договори – угоди, а заповіт – договір. Отже, заповіт – це відносини вольові.
- Він не був на місці скоєння злочину, оскільки жодних своїх слідів там не залишив.
- Викрадений мідний дріт могли купити або приватна особа, або держпідприємство, або держустанова. Встановлено, що на держпідприємство, ні держустанова мідного дроту не купляли. Отже, викрадений мідний дріт купила приватна особа.

Література для поглибленого вивчення окремих питань:

1. Берков В.Ф. Логика: задачи и упражнения. Практикум: учеб. пособие. М.: ТетраСистемс, 2010. 224 с.
2. Гетманова А.Д. Учебник логики со сборником задач. М.: КиоРус, 2011. 368с.
3. Жоль К.К. Логика в лицах и символах. М.: Восток-Запад, АСТ, 2017. 320 с.
4. Лаврикова И.Н. Логика. Учимся решать: учебное пособие для студентов вузов, обучающихся по социально-гуманитарным специальностям. М.: Юнити, 2011. 207 с.
5. Ряшко В.І. Логіка: навчальний посібник. К.: Центр учбової літератури, 2015. 328 с.
6. Тер-Акопов А.А. Юридическая логика: М.: Изд-во ОМЕГА-Л.: 2016. 256 с.
7. Титов В.Д. Логіка: підручник студентам-юристам. К.: Пектораль, 2006. – 208 с.
8. Хоменко І.В. Логіка для юристів: [підручник / Хоменко І.В. – К.: ЮрінкомІнтер, 2007. – 224 с.
9. Цимбалюк В.І. Логіка для юристів: [навчальний посібник] / Цимбалюк В.І. – Львів: Новий Світ, 2012. – 216 с.
10. Щербина О.Ю. Логіка для юристів. К.: Юридична думка, 2014. 264с.

СЕМІНАР 17. Недедуктивні (правдоподібні) умовиводи (2 год.)

Мета: розглянути особливості індуктивних умовиводів та умовиводів за аналогією.

Питання для обговорення:

1. Індуктивні умовиводи як вид правдоподібних міркувань. Їх загальна характеристика і структура.
2. Повна і неповна індукція.

3. Популярна і наукова індукція. Методи наукової індукції.
4. Умовиводи за аналогією та їх види.
5. Застосування правдоподібних умовиводів у правовій діяльності.

Термінологічне завдання: правдоподібні умовиводи (міркування), індуктивний умовивід, повна індукція, неповна індукція, популярна індукція, наукова індукція, метод єдиної схожлсті, метод єдиної відмінності, метод супровідних змін, метод остач, аналогія, аналогія предметів, аналогія відносин, точна (строга) аналогія, проста (нестрога) аналогія, аналогія права, аналогія закону.

Методичне завдання:

- ✓ Що таке правдоподібний умовивід (міркування) ?
- ✓ У чому різниця між дедуктивними та індуктивними (правдоподібними) міркуваннями ?
- ✓ Чи можна за схемою правдоподібного (недедуктивного) умовиводу отримати достовірні висновки ?
- ✓ Які види індуктивних міркувань Ви знаєте ?
- ✓ В яких випадках індукцію називають неповною ?
- ✓ Які типові помилки допускаються при індуктивних міркуваннях ?
- ✓ Що таке умовивід за аналогією ? Які види аналогії Ви знаєте ?
- ✓ У чому різниця між аналогією і моделюванням ? Наведіть приклади.
- ✓ Що таке реляційна аналогія (аналогія відносин) ? Наведіть приклади.
- ✓ Як часто, на Ваш погляд, застосовуються схеми недедуктивних міркувань в юридичній практиці ? Відповідь обґрунтуйте.

Практичне завдання:

Завдання 1. Визначте, які з наведених умовиводів є індуктивними, а які дедуктивними.

- а) Пограбовано магазин. У дворі в Петренка було знайдено лом, за допомогою якого виламані двері пограбованого магазину. На цій підставі була висунута версія про те, що Петренко причетний до скоєння злочину.
- б) І Петренко, і Гриценко, і Сидоренко знали, кому належить ця річ. Отже, всі учасники експедиції знали, кому належить ця річ.
- в) Оскільки всі мешканці селища бачили обвинувачуваного, то й Петренко бачив його.

Завдання 2. З'ясуйте вид і ступінь правдоподібності індуктивних умовиводів.

- Перша фігура простого категоричного силлогізму має спеціальні правила. Друга фігура простого категоричного силлогізму має спеціальні правила. Третя фігура простого категоричного силлогізму має спеціальні правила. Четверта фігура простого категоричного силлогізму має спеціальні правила. Отже, всі фігури простого категоричного силлогізму мають спеціальні правила.
- На місці злочину були виявлені сліди взуття і відбитки пальців, що належали К. та О., які зізналися у скоєному і стверджували, що вчинили злочин удвох. Але слідчий висунув версію про те, що у злочині міг брати участь також третій, бо на місці злочину були сліди взуття, які не

могли залишити ні К., ні О. У подальшому це припущення підтвердилося.

- На експертизу надійшло 18 квитанцій. Дослідивши кожен з них, експерт дійшов висновку, що всі вони підроблені.

Завдання 3. З'ясуйте, у яких прикладах має місце умовивід за аналогією. Структуру кожного умовиводу запишіть у вигляді схеми.

1. У листопаді мешканець Києва звернувся до міліції залізничної станції із заявою про викрадення речей з багажу, відправленого у жовтні із станції Т. Ашгабацької залізниці. Невдовзі відділенням міліції станції “Орел” було порушено кримінальну справу про викрадення речей із багажу, відправленого на ім'я В. Мелінка у листопаді із станції Д. Ашгабацької залізниці. На час розслідування цих справ у міліцію надійшла із Краснодару ще одна справа про викрадення речей із багажу, відправленого із станції К. Ашгабацької залізниці. Оглядом документів відправки багажу встановлено, що в усіх трьох випадках багаж відправлявся через курсового роздавача Ф. Він збирав багаж на всіх станціях, а потім здавав його на вузлову станцію К. для подальшої відправки до місця призначення. На цій підставі була висунута версія про можливу причетність Ф. до всіх цих крадіжок.
2. Із складу Першотравневої райспоживспілки шляхом пролому в стіні були викрадені товари на 12 тис. грн. Слідство у справі велося тривалий час, але злочинці не були виявлені. Через деякий час із хати-магазину сусіднього сільпо також шляхом пролому в стіні були викрадені товари на велику суму. Злочинці і на цей раз не були виявлені. Через два місяці у тій же місцевості знову відбулася крадіжка із магазину сільпо. Крадіжка і на цей раз була скоєна таким же чином. Було висунуто версію про те, що всі ці злочини скоєні однією і тією ж групою осіб.
3. У справі про пожежу і вбивство у дворі потерпілої було знайдено 20-тилітровий бутель із залишками гасу, вкритий шаром пилу із засохлими потоками і краплями вапна. Тієї ж ночі в сараї сусіда потерпілої С. були виявлені три 20-тилітрові бутелі, вкриті шаром пилу із засохлими краплями вапна. На підставі схожості ознак бутля, виявленого на місці події, і бутлів С. було висунуто припущення, що бутель, знайдений на місці події, належить С.

!!! Домашнє завдання !!!

1. Наведіть по два приклади для кожного з видів індуктивних міркувань.
2. Наведіть два приклади умовиводів за аналогією.

Література для поглибленого вивчення окремих питань:

1. Ивин А.А. Логика для юристов: [учебное пособие] / Ивин А.А. – М.: Гардарики, 2005. – 288с.
2. Конверський А.Є. Логіка: [підручник для студ. юридичних ф-тів] / Конверський А.Є.; [3-тє видання] – К.: Центр навчальної літератури, 2015. – 304 с.

3. Кузнецова О. Логика. Краткий курс / Кузнецова О. – М.: Юкей-книга, 2010. – 128с.
4. Литвинов А.Н. Логика в следственной и экспертной деятельности: проблемы применения и оценки: [учебное пособие] / Литвинов А.Н., Тагаев Н.Н., Лапта С.П. – М.: ЮРКНИГА, 2005. – 234 с.
5. Логіка для юристів: [навч. посібник] / [за заг. ред. В.І. Цимбалюка]. – Львів: Новий Світ, 2012. – 216 с.
6. Повторева С.М. Логіка: [навчальний посібник] / Повторева С.М. – Львів: “Магнолія 2006”, 2007. – 188 с.
7. Попов Ю.П. Логика: [учебное пособие] / Попов Ю.П.; [3-е изд., перераб. и доп.]. – М.: КлиоРус, 2011. – 304 с.
8. Ряшко В.І. Логіка: [навчальний посібник] / Ряшко В.І. – К.: Центр учбової літератури, 2015. – 328 с.
9. Литвинов А.Н. Логика в следственной и экспертной деятельности: проблемы применения и оценки: [учебное пособие] / Литвинов А.Н., Тагаев Н.Н., Лапта С.П. – М.: ЮРКНИГА, 2005. – 234 с.
10. Логіка для юристів: [навч. посібник] / [за заг. ред. В.І. Цимбалюка]. – Львів: Новий Світ, 2012. – 216 с.

СЕМІНАР 18. Доведення та спростування. Гіпотеза (4 год.)

Мета: вивчити структуру та особливості доведення і спростування, гіпотези, з’ясувати їх значення для юридичної практики.

Питання для обговорення:

1. Поняття доведення. Логічне доведення і судовий доказ.
2. Побудова (структура) доведення. Види доведення.
3. Правила і помилки у доведенні.
4. Поняття спростування та його види.
5. Правила спростування.
6. Гіпотеза, її структура і види.
7. Версія в судовому дослідженні.

Термінологічне завдання: доведення, теза, часткова теза, аргументи, факт, демонстрація, аксіома, теорія, пряме доведення, непряме доведення, апагогічне доведення, розділове доведення, судовий доказ, спростування, спростування тези, спростування аргументів, спростування демонстрації, запитання, гіпотеза, версія.

Методичне завдання:

- ✓ Що таке доведення ?
- ✓ Яка структура доведення ?
- ✓ Що таке демонстрація у доведенні ?
- ✓ У чому різниця між “доведенням” і “суперечкою” ?
- ✓ Які види доведень Ви знаєте ? Наведіть приклади.
- ✓ Що таке непряме доведення ?
- ✓ Які правила доведення ?
- ✓ Як співвідносяться доведення і спростування ?

- ✓ Що таке гіпотеза ?
- ✓ Які види гіпотез Вам відомі ?

Практичне завдання: \

Завдання 1. Доберіть аргументи до тез. Доведіть тези, використовуючи різні види індуктивних міркувань.

- У процесі розслідування справи про пограбування музею з'ясувалося, що у затриманих на місці злочину Н. і П. повинен бути співучасник.
- Експертизою встановлено, що дім на вул. Липовій розвалився від старості.
- Деякі злочини є злочинами з необережності.

Завдання 2. Проаналізуйте наведені доведення. З'ясуйте їх структуру, вид.

- ✓ Виступаючи у справі Бартенєєва, адвокат Ф. Плевако заявив про те, що підсудний не міг вчинити злочин із ревнощів. Цю тезу він доводив таким чином: “Ревнощі до генерала Паліцина або через Паліцина – ось перше припущення. Воно не витримує критики. Якщо б Вісновська цікавилася генералом і надавала йому перевагу, а не Бартенєєву, вона не заплуталася б у своїй історії ... Якщо Бартенєєв ревнував до генерала Паліцина і ненавидів його за залицання до Вісновської, смерть могла загрожувати генералу, а не Вісновській ... Відсутність мотиву з боку Бартенєєва доводять також і зовнішні дані: отруту й знаряддя вбивства везе той, кому вони потрібні для задуманої мети. Однак ми не маємо жодного вагомого доказу, що їх приніс Бартенєєв. Навпаки, покоївка Вісновської бачила револьвер загорнутим у пакунок, коли Вісновська виходила з дому; вона ж визнала отруту, знайдену у кімнаті вбивства, як отруту, яку вона бачила в руках Вісновської”.
- ✓ “Намагатися за допомогою війни вирішувати політичні суперечки між державами, намагатися досягти сили і слави – це все одно, що змусити всіх людей країни пити одні й ті ж ліки для лікування різних хвороб, бо користі від цього, можливо, буде лише чотирьом-п'яти людям” (Мо-Цзи).

!!! Домашнє завдання !!!

Наведіть приклади різних видів доведення та гіпотез.

Література для поглибленого вивчення окремих питань:

1. Бандурка О.М. Курс логіки: підручник О.В. Тягло. – К.: Літера ЛТД, 2012. 160 с.
2. Билецкий И.П. Логика: учебник .: ЮРКНИГА, 2007. 148 с.
3. Демидов И. Логика: [учебник] / Демидов И. – М.: Дашков и Ко, 2009. – 348с.
4. Жеребкін В.Є. Логіка: [підручник] / Жеребкін В.Є. – К.: Т-во “Знання”, КОО, 2009. – 255 с.
5. Ивин А.А. Логика для юристов: [учебное пособие] / Ивин А.А. – М.: Гардарики, 2005. – 288с.
6. Ишмуратов А.Т. Вступ до філософії логіки / Ишмуратов А.Т. – К.: А.С.К., 2006. – 210 с.

7. Цимбалюк В.І. Логіка для юристів: [навчальний посібник] / Цимбалюк В.І. – Львів: Новий Світ, 2012. – 216 с.
8. Хоменко І.В. Логіка: [практикум; навч. посібник] / Хоменко І.В. – К.: Юрінком Інтер, 2010. – 240 с.
9. Ярощук Н.З. Логика: [учебник для социологических факультетов и гуманитарных специальностей] / Ярощук Н.З. – М.: ВолтерсКлувер, 2011. – 248 с.
10. Яшин Б.Л. Задачи и упражнения по логике / Яшин Б.Л. – М.: ЮРКНИГА, 2006.– 87 с.

САМОСТІЙНА РОБОТА ДО ЗМІСТОВОГО МОДУЛЯ № 2

Тести-тренінги

1. Логіка як наука досліджує:

- а) процеси міркування як складну динамічну систему;
- б) форми і закони мислення, відношення між мисленням та предметною дійсністю;
- в) умови, причини розвитку і функціонування мислення;
- г) природничо-матеріальне забезпечення процесів мислення.

2. Вкажіть основні форми абстрактного мислення:

- а) поняття, сприйняття, узагальнення;
- б) поняття, судження, умовивід;
- в) судження, умовивід, відображення;
- г) умовивід, питання, відповідь.

3. Які історичні етапи розвитку логічного знання Ви знаєте?:

- а) аристотелівська логіка, логіка Середньовіччя, нова логіка;
- б) традиційна логіка, сучасна логіка;
- в) давня логіка, сучасна логіка;
- г) логіка найдавніших часів, нова логіка.

4. Який з методів дослідження винайшов Аристотель?:

- а) індуктивний;
- б) правовий;
- в) дедуктивний;
- г) історичний.

5. Хто з вчених вважається засновником сучасної логіки?:

- а) Г. Лейбніц;
- б) А. Уайтхед;
- в) Дж. Буль;
- г) Ч. Пірс.

6. Визначте правильну структуру міркування:

- а) засновки, висновок;
- б) підмет, присудок;
- в) відоме знання, невідоме знання;
- г) аналіз, висновок.

7. Паралогізм – це:

- а) логічні помилки, які допускають в процесі міркування ненавмисно;
- б) логічні помилки, які допускають в процесі міркування навмисно;
- в) логічні помилки, які допускають в процесі міркування навмисно, з метою введення в оману опонента;
- г) логічні помилки, які порушують логічні закони.

8. Софізми – це:

- а) логічні помилки, які допускають в процесі міркування ненавмисно;
- б) логічні помилки, які допускають в процесі міркування навмисно;
- в) логічні помилки, які допускають в процесі міркування навмисно, з метою введення в оману опонента;
- г) логічні помилки, які порушують логічні закони.

9. Сприйняття – це:

- а) одна з форм абстрактного мислення людини;
- б) одна з форм чуттєвого (емпіричного) відображення дійсності;
- в) безпосередній процес міркування людини;
- г) фіксація певної думки за допомогою мови.

10. Логічна істинність думки – це:

- а) інтуїтивна очевидність;
- б) відповідність думки законам і формам мислення;
- в) адекватне відображення у свідомості людини певної ситуації, що існує в реальності;
- г) правильне сприйняття предмета за допомогою органів відчуттів.

11. Логічна правильність думки – це:

- а) адекватне відображення у свідомості людини певної ситуації, що існує в реальності;
- б) правильне сприйняття предмета за допомогою органів відчуттів;
- в) відсутність будь-яких сумнівів;
- г) відповідність думки законам і формам мислення.

12. Процес формалізації думки – це:

- а) виявлення змісту логічних форм мислення;
- б) визначення правильності мислення;
- в) встановлення структури думки;
- г) визначення закономірностей процесу мислення.

13. Знайдіть найбільш точне визначення поняття:

- а) це думка про ознаки предмета;
- б) це форма абстрактного мислення;
- в) це форма мислення, яка відображає предмет в суттєвих ознаках;
- г) це хід думок.

14. Зміст поняття – це:

- а) сукупність суттєвих ознак предмета, що мисляться в даному понятті;
- б) обернене відношення між сторонами поняття;
- в) сукупність елементів, мислимих у понятті;
- г) об'єм поняття.

15. Що є родовою суттєвою ознакою поняття “студент”?:

- а) людина, що навчається;
- б) людина, що ходить в бібліотеку;
- в) людина, що вчить логіку;
- д) людина, що навчається на юридичному факультеті.

16. Що є відмітною ознакою поняття “суддя”?:

- а) мантія;
- б) юридична освіта;
- в) перебування в залі суду;
- г) присяга судді.

17. Клас предметів, які виділяються і узагальнюються в понятті:

- а) обсяг поняття;
- б) зміст поняття;
- в) елемент поняття;
- г) елемент обсягу.

18. Знайдіть правильну логічну характеристику поняття неосудність:

- а) загальне, нерешуюче, незбірне, конкретне, негативне, відносне;
- б) пусте, збірне, решуюче, позитивне, конкретне, безвідносне;
- в) одиничне, незбірне, нерешуюче, конкретне, позитивне, безвідносне;
- г) загальне, решуюче, збірне, абстрактне, негативне, безвідносне.

19. У якому відношенні знаходяться поняття “правопорушення” і “протиправна поведінка”?:

- а) несумісні, у відношенні підпорядкування;

- б) сумісні, у відношенні підпорядкування;
- в) непорівнянні, несумісні;
- г) сумісні, у відношенні тотожності.

20. Поняття, що мають спільні елементи обсягу або їх обсяги частково співпадають – це:

- а) сумісні;
- б) несумісні;
- в) тотожні;
- г) підпорядковані.

21. У якому відношенні перебувають поняття “право” – “кримінальне право”?:

- а) тотожності;
- б) підпорядкування;
- в) перетину;
- г) суперечності.

22. У якому відношенні перебувають поняття “стаття 186 Кримінального Кодексу України” і “стаття Кримінального кодексу України, що передбачає відповідальність за грабiж”?:

- а) підпорядкування;
- б) тотожності;
- в) перетину;
- г) протилежності.

23. У якому відношенні перебувають поняття “свідок” – “суддя”?:

- а) перетину;
- б) тотожності;
- в) підпорядкування;
- г) супідрядності.

24. Виділіть тип відношення між сумісними поняттями:

- а) суперечності;
- б) тотожності;
- в) супідрядності (співпідпорядкування);
- г) протилежності.

25. Вкажіть правильний варіант узагальнення поняття “державна зрада”:

- а) зрада;
- б) зрада громадянина держави;
- в) зрада президенту;
- г) зрада політичній силі.

26. Яке з цих понять не можна узагальнити?:

- а) матерія;
- б) Київ;
- в) місто;
- г) столиця.

27. Вкажіть, де наявна логічна операція поділу понять:

- а) кодекс поділяється на глави, глави на статті;
- б) норма права поділяється на гіпотезу, диспозицію і санкцію;
- в) тиждень поділяється на сім днів;
- г) договори в римському праві поділялися на вербальні і літеральні.

28. Вкажіть правило поділу понять:

- а) поділ повинен бути співмірним;
- б) поділ повинен здійснюватися на одній основі;
- в) члени поділу повинні виключати одні одного;
- г) усі варіанти вірні.

29. Знайдіть два правильні види класифікації:

- а) природна і наукова;
- б) потрібна і непотрібна;
- в) природна і штучна;
- г) суттєва і несуттєва.

30. Як називається логічна операція, за якою визначають зміст поняття?:

- а) обмеження;
- б) класифікація;
- в) визначення;
- г) узагальнення.

31. Яких правил потрібно дотримуватися при визначенні понять?:
 а) правило співмірності; б) правило заборони кола;
 в) правило однозначності; г) усі вказані.
32. Якщо за допомогою визначення розкривається сутність предмета, що матеріально існує, то це визначення:
 а) реальне; б) номінальне;
 в) контекстуальне; г) остенсивне.
33. Знайдіть правильний варіант узагальнення поняття:
 а) Конституція – Закон України “Про Кабінет Міністрів”;
 б) договір – письмова угода;
 в) злочин – крадіжка;
 г) держава – республіка.
34. Виберіть вид логічної операції над поняттями:
 а) характеристика; б) ототожнення;
 в) поділ; г) опис;
35. Вкажіть одне із правил визначення поняття:
 а) очевидність; б) коло у визначенні;
 в) співмірність; г) неоднозначність;
36. Виділіть вид помилки у поділі понять:
 а) стрибок у поділі; б) співмірний поділ;
 в) виразний поділ; г) безперервний поділ.
37. Визначте логічний термін, за допомогою якого з простих суджень утворюють складні:
 а) логічний сполучник; б) логічна зв’язка;
 в) логічна форма; г) логічний метод.
38. Речення в логіці – це :
 а) матеріальний носій судження; б) набір зв’язних слів;
 в) важливе формулювання думки; г) частина мови.
39. Як називається форма мислення, в якій стверджується або заперечується зв’язок між предметами?:
 а) судження; б) поняття;
 в) логічний сполучник; г) думка.
40. З яких понять складається судження?:
 а) підмет, присудок; б) суб’єкт, предикат;
 в) об’єкт, те що вказує на об’єкт; г) суб’єкт, логічний сполучник, об’єкт.
41. Визначте поняття, яке відображає предмет думки:
 а) суб’єкт; б) об’єкт; в) предикат; г) підмет.
42. Визначте поняття, яке відображає ознаки предмета думки:
 а) суб’єкт; б) об’єкт; в) предикат; г) підмет.

43. Знайдіть варіант відповіді з видами простих суджень:
- а) атрибутивне, релятивне, існування;   б) кількісне, якісне, релятивне;
в) атрибутивне, релятивне, розділове;   г) умовне, атрибутивне, належності.
44. Знайдіть варіант відповіді з релятивним судженням:
- а) справедливість існує;   б) право виникло раніше, ніж закон;
в) право – це звичай;   г) поняття – це форма мислення.
45. Знайдіть варіант відповіді з атрибутивним судженням:
- а) Україна – демократична держава;   б) Україна західніше від Росії;
в) Україна вступила в СОТ;   г) всі вище вказані.
46. Вкажіть вірну формулу судження “Тільки Іваненко є очевидцем події”:
- а) Деякі $S \in P$;   б) Тільки $S \in P$;   в) Всі $S \in P$;   г) Не всі $S \in P$.
47. З допомогою якого сполучника утворюється кон’юнкція?:
- а) і;   б) або;   в) або, або;   г) якщо, то.
48. За допомогою якого сполучника утворюється імплікація?:
- а) і;   б) або;   в) або, або;   г) якщо, то.
49. Дедукція – це:
- а) умовивід від загального до часткового;
б) умовивід від часткового до загального;
в) умовивід від конкретного до абстрактного;
г) умовивід від часткового до часткового.
50. Який з видів дедуктивних умовиводів у переліку зайвий?:
- а) категоричний;   б) єднальний;
в) умовний;   г) розподільний.
51. Категоричний силізм передбачає:
- а) обидва засновки є умовними судженнями;
б) обидва засновки є категоричними судженнями;
в) перший засновок – розподільний, а другий – категоричний;
г) перший засновок категоричний, а другий – умовний.
52. Менший термін категоричного силізму – це термін, який:
- а) займає місце предиката у висновку;
б) займає місце суб’єкта у більшому засновку;
в) займає місце суб’єкта у висновку;
г) займає місце предиката у меншому висновку.
53. Більший термін категоричного силізму – це термін, який займає місце:
- а) предиката у висновку;   б) суб’єкта у більшому засновку;
в) предиката у меншому засновку;   г) суб’єкта у меншому засновку.
54. Як формулюється перше правило категоричного силізму?:
- а) у кожному силізмі має бути тільки три терміни;
б) середній термін має бути розподілений хоча б у одному із засновків;
в) із двох заперечних засновків не можна зробити ніякого висновку;
г) термін, не розподілений у засновку, не може бути розподілений у висновку.

55. В якій фігурі категоричного силлогізму середній термін займає місце предиката в обох засновках?:
 а) 1;   б) 2;   в) 3;   г) 4.
56. В якій фігурі категоричного силлогізму середній термін займає місце суб'єкта у більшому засновку і предиката – в меншому:
 а) 1;   б) 2;   в) 3;   г) 4.
57. В якій фігурі категоричного силлогізму середній термін займає місце суб'єкта у меншому засновку і предиката – у більшому:
 а) 1;   б) 2;   в) 3;   г) 4.
58. Зазначте вид умовиводу (силлогізму): “Якщо завтра вівторок, то сьогодні понеділок. Невірно, що сьогодні понеділок. Невірно, що завтра вівторок”:
 а) розділово-категоричний;   б) суто умовний силлогізм;
 в) простий категоричний силлогізм;   г) умовно-категоричний.
59. Скорочений силлогізм – це силлогізм, у якому:
 а) відсутній один із засновків;   б) відсутні висновки;
 в) відсутні засновки;   г) відсутній другий висновок.
60. Розподільно-категоричний силлогізм – це силлогізм, в якому:
 а) більший засновок є судженням розподільним, а менший – категоричним;
 б) менший засновок є судженням умовним, а більший – розподільним;
 в) висновок є умовним, а обидва засновки – розподільними;
 г) висновок розподільний, а обидва засновки – умовні.
61. Індукція – це умовивід:
 а) від часткового до загального;   б) від загального до часткового;
 в) від загального до загального;   г) від часткового до часткового.
62. Вкажіть найдосконаліший вид індукції:
 а) наукова індукція;   б) індукція через спростування фактів;
 в) індукція через відбір фактів;   г) індукція через простий перелік.
63. Вкажіть неіснуючий метод встановлення причинних зв'язків між явищами:
 а) метод єдиної схожості;   б) метод єдиної різниці;
 в) метод заперечення змін;   г) метод остач.
64. Скільки випадків необхідно розглянути для більшої імовірності висновків?
 а) 1;   б) 2;   в) 5;   г) безліч.
65. Скільки засновків можливі в індуктивному судженні:
 а) один;   б) три;   в) безліч;   г) не більше 10.
66. Полісиллогізм – це:
 а) скорочений силлогізм;   б) складний силлогізм;
 в) неповний силлогізм;   г) неправильний силлогізм.
67. Вкажіть вид індуктивного умовиводу, в якому загальний висновок про клас предметів робиться на тій підставі, що серед спостережуваних фактів не траплялося жодного, який би суперечив узагальненню:

- а) індукція через відбір фактів;
- б) індукція через простий перелік;
- в) наукова індукція;
- г) інший вид індукції.

68. Вкажіть вид індуктивного умовиводу, в якому загальний висновок про всі предмети класу робиться на підставі знання необхідних ознак або причинних зв'язків частини предметів класу:

- а) індукція через відбір фактів;
- б) індукція через простий перелік;
- в) наукова індукція;
- г) інший вид індукції.

69. Повна індукція – це умовивід, в якому:

- а) висновок про клас предметів робиться на основі вивчення всіх предметів класу;
- б) висновок про клас предметів робиться на основі вивчення одного предмету класу;
- в) вивчення предмету певного класу робиться на основі даних про частину предметів класу (вибірково);
- г) висновок про декілька предметів робиться на основі даних про весь клас предметів.

70. Неповна індукція – це умовивід, в якому:

- а) висновок виводиться із засновків, які охоплюють всі предмети класу;
- б) висновок виводиться із засновків, які не охоплюють всі предмети класу;
- в) висновок виводиться із першого засновку, який охоплює всі предмети класу;
- г) висновок виводиться з другого засновку, який не охоплює всі предмети класу.

71. Аналогія – це умовивід, у якому рух думки відбувається:

- а) від часткового до часткового;
- б) від загального до загального;
- в) від загального до часткового;
- г) від часткового до загального.

72. Від якої умови не залежить ступінь імовірності висновків в умовиводах за аналогією?:

- а) від довжини суджень;
- б) від кількості порівнюваних предметів;
- в) від зв'язку порівнюваних предметів;
- г) від характеру зіставляваних ознак.

73. Доведення – це:

- а) сукупність упорядкованих фактів;
- б) одна з форм мислення людини, за допомогою якої на основі одних знань розкривається істинність або хибність інших знань;
- в) одна з форм емпіричного відображення дійсності;
- г) логічний засіб фіксації міркувань людини.

74. Словом “доказ” у кримінальному процесі позначають:

- а) логічне доведення;
- б) логічне спростування;
- в) логічний умовивід;
- г) логічне заперечення.

75. Вкажіть неіснуючу частину побудови доведення:

- а) антитеза;
- б) аргументи;
- в) теза;
- г) демонстрація.

76. Аргументом в доведенні називають:

- а) спосіб логічного зв'язку тези з основою;
- б) судження, які наводяться для доведення тези;
- в) положення, істинність якого треба довести;
- г) судження, які потрібно спростувати.

77. Тезою доведення називають:

- а) спосіб логічного зв'язку тези з основою;
- б) судження, які наводяться для доведення тези;
- в) положення, істинність якого треба довести;
- г) судження, які потрібно спростувати.

78. Демонстрація у процесі доведення – це:

- а) спосіб логічного зв'язку тези з основою;
- б) судження, що наводяться для доведення тези;
- в) положення, істинність якого треба довести;
- г) судження, які наводяться для заперечення тези.

79. Непряме доведення – це доказ, у якому:

- а) істинність тези обґрунтовується за допомогою доказу хибності тези;
- б) істинність тези обґрунтовується за допомогою доказу правильності тези;
- в) істинність тези спростовується за допомогою доказу хибності тези;
- г) істинність тези спростовується за допомогою доказу правильності тези.

80. Аргументи – це:

- а) вид понять, в обсягах яких узагальнюється більше одного предмета;
- б) положення, істинність яких обґрунтовується у процесі доведення;
- в) певне положення, істинність або хибність якого обґрунтовується в доведенні;
- г) положення, з яких виводиться істинність або хибність тези.

81. Спростування – це:

- а) порушення законів логіки;
- б) один із видів доведення, в якому обґрунтовується хибність тези;
- в) непряме доведення (таке, що “відводить у бік”), в якому істинність тези доводиться шляхом підтвердження хибності антитези;
- г) вид умовиводів.

82. Тезою доказу називають:

- а) спосіб логічного зв'язку тези з основою;
- б) судження, які наводяться для доведення тези;
- в) положення, істинність якого треба довести;
- г) судження, які потрібно спростувати.

83. Вкажіть вірне визначення робочої гіпотези:

- а) тимчасове припущення або здогад про певне явище чи процес;
- б) гіпотеза, що пояснює закономірності розвитку явищ;
- в) припущення, що пояснює окремий бік чи властивість явища;
- г) припущення, що пояснює причину явищ у цілому.

84. Вкажіть вірне визначення наукової гіпотези:

- а) тимчасове припущення або здогад про певне явище чи процес;
- б) гіпотеза, що пояснює закономірності розвитку явищ;
- в) припущення, що пояснює окремий бік чи властивість явища;
- г) припущення, що пояснює причину явищ у цілому.

85. Вкажіть неіснуючий вид аргументів:

- а) антиноми;   б) аксіоми;   в) закони;   г) факти.

Комплексне практичне індивідуальне завдання з дисципліни «Юридична деонтологія і професійна етика та логіка для юристів»

Комплексне практичне індивідуальне завдання (далі **КПЗ**) є видом позааудиторної індивідуальної роботи студента навчального чи навчально-дослідницького характеру, яке використовується в процесі вивчення програмного матеріалу навчальної дисципліни і завершується оцінюванням.

Основною метою КПЗ є самостійне вивчення частини програмного матеріалу, систематизація, поглиблення, узагальнення, закріплення знань з дисципліни та опанування основними навичками їх застосування в практичній юридичній діяльності.

КПЗ реалізується у формі наскрізної практичної задачі, вирішення якої потребує успішного засвоєння змісту дисципліни та отримання навиків застосування набутих знань, умінь і навичок, отриманих у процесі лекційних, семінарських та практичних занять.

У процесі виконання КПЗ студент виявляє своє вміння відбирати, систематизувати і творчо осмислювати матеріал, працювати із спеціальною літературою, нормативно-правовими актами, робити правильні й обґрунтовані висновки, формулювати та логічно викладати свої думки.

Керівник курсу призначає кожному студенту відповідний варіант КПЗ, який оформляється у відповідності з встановленими вимогами у формі робочого зошита, типова форма якого встановлюється кафедрою. При виконанні та оформленні КПЗ студенти можуть використовувати комп'ютерну техніку.

Варіант КПЗ видається студенту у перші два тижні навчання та виконується впродовж семестру у відповідності до встановлених графіків, дотримання яких є необхідною передумовою допуску до здачі змістових модулів.

Підготовка КПЗ включає такі етапи:

- 1) вивчення навчальної літератури за темою(ми) КПЗ;
- 2) складання структури (схеми) КПЗ відповідно до розділів типового робочого зошита;
- 3) підбір і вивчення спеціальних літературних, наукових джерел та законодавства;
- 4) оформлення списку використаних джерел;
- 5) консультації з викладачем;
- 6) передання роботи викладачеві для оцінювання.

Невиконання вищенаведених вимог є підставою для повернення КПЗ студенту на доопрацювання для уточнення окремих положень та/чи висновків. Після відповідних доробок робота може бути подана для повторної перевірки і остаточної оцінки викладача.

Виконання індивідуального завдання є обов'язковим для кожного студента, що вивчає дисципліну, рівень виконання якого оцінюється за 100-бальною шкалою відповідно до вагового коефіцієнта як окремий заліковий модуль.

Оцінювання КПЗ повинно сприяти реалізації таких завдань:

↗ підвищення мотивації студентів до систематичного активного навчання протягом семестру та навчального року, їх переорієнтація з отримання позитивної оцінки на формування стійких знань, умінь та навичок;

↗ подолання елементів суб'єктивізму при оцінюванні знань, що забезпечується системою контрольних заходів із застосуванням 100-бальної шкали оцінювання, а також врахуванням усіх видів навчальної роботи студента протягом семестру;

↗ забезпечення належних умов для вивчення програмного матеріалу з дисципліни і підготовки до контрольних заходів, що досягається їх чітким розмежуванням за змістом і термінами проведення;

↗ розширення можливостей для всебічного розкриття здібностей студентів, розвитку їх творчого мислення та підвищення ефективності навчального процесу.

Система оцінювання знань студентів по виконанню КППЗ здійснюється шляхом проведення кредитно-модульних контрольних заходів, які включають:

Форма контролю	Напрямки контролю	Об'єкти контролю	Результат
Оцінювання виконання КППЗ	Виконується кожним студентом індивідуально в письмовій формі відповідно до вказівок	✓пізнавальна діяльність студентів, їх творчість, аналітичність; - критичність і самостійність; ✓ефективність вироблення навиків первинної обробки інформації, роботи з документами; ✓уміння узагальнювати та інтегрувати отриману інформацію; ✓робота з першоджерелами, чинним законодавством і матеріалами практики; ✓рівень оволодіння навичками самостійної роботи	Рівень виконання КППЗ оцінюється за 100-бальною шкалою, а оцінка включається до залікового кредиту як окремий заліковий модуль

Завершене КППЗ подається в оформленому робочому зошиті у письмовій формі керівнику курсу або викладачу, який проводить практичні заняття з даної дисципліни в межах зазначеного графіку, як правило, за тиждень до початку залікової сесії. Результати оцінювання КППЗ доводяться до відома студентів на останньому тижні семестру.

ВАРІАНТИ ЗАВДАНЬ КППЗ ТА МЕТОДИЧНІ ПОРАДИ ЩОДО ЇХ ВИКОНАННЯ

Правила обрання варіанту завдань, виконання та захисту результатів КППЗ:

- студент обирає один варіант завдання до кожного залікового модуля із запропонованого списку *відповідно до свого порядкового номера у списку студентів групи*;
- самовільна зміна номера варіанту і виду завдання чи їх невірне зазначення у робочому зошиті має наслідком незарахування відповідного залікового модуля та недопуск до заліку;
- студент виконує КППЗ протягом семестру;
- *студент зобов'язаний надавати викладачеві звіти про виконання завдань КППЗ згідно визначеного графіку (пункт 4.) та вчасно здати остаточно оформлений робочий зошит КППЗ з усіма виконаними завданнями та захистом результатів їх виконання*;
- до структури робочого зошита, який студент здає викладачеві для оцінювання, входять: 1) титульна сторінка; 2) виконані завдання.

!!! Правила оформлення виконання завдань КППЗ !!!

Виконання завдань КППЗ оформляється набором на комп'ютері згідно стандартних вимог (поля – 2:2:3:1; шрифт Times New Roman 14, звичайний; міжрядковий інтервал – 1,5; абзац – 1,25; вирівнювання тексту за шириною). Номер сторінки – у верхньому правому кутку.

Робочий зошит подається до захисту у роздрукованій формі на стандартних листках формату А4, скріплених в окремому файлі.

ЧАСТИНА 1.

Юридична деонтологія і професійна етика

Потрібно виконати три завдання.

Завдання 1. Підготуйте конспект відповіді на питання (до 5 друк. стор.)

Група ПР-11

1. Поняття і предмет юридичної деонтології.
2. Функції юридичної деонтології.
3. Місце юридичної деонтології в системі юридичних наук.
4. Поняття і характеристика основних принципів юридичної деонтології.
5. Значення курсу юридичної деонтології.
6. Сучасні тенденції розвитку юридичної освіти.
7. Поняття і види юридичної діяльності.
8. Функції юридичної діяльності.
9. Система юридичної діяльності.
10. Основні ознаки юридичної практичної діяльності.
11. Характеристика юридичної практичної діяльності.
12. Загальна характеристика юридичної професії.
13. Поняття, основні риси юридичної професії.
14. Конституція – основне джерело деонтологічних вимог.
15. Джерела деонтологічних норм.
16. Міжнародні деонтологічні стандарти юридичної професії.
17. Поняття та основні принципи етичної культури юриста.

18. Поняття внутрішньої культури та її головні елементи.
19. Зміст психологічної культури юриста.
20. Рівні психологічної культури юриста.
21. Принципи психологічної культури.
22. Основні принципи інтелектуальної культури юриста.
23. Особливості психологічних якостей юриста.
24. Сутність інтелектуальної культури.
25. Основні функціональні елементи змісту юридичної практичної діяльності.
26. Характеристика духовної культури.
27. Поняття інформаційної культури та її види.
28. Принципи функціонування інформаційної культури.
29. Поняття естетичної культури юриста.
30. Загальні риси професії адвоката.
31. Поняття професійної моралі.
32. Принципи та функції моральної культури.
33. Професійне мислення юриста, його природа і структура.
34. Формування особистих якостей юриста.

Група ПР-12

1. Поняття та ознаки правової культури юриста.
2. Основні принципи правової культури юриста.
3. Складові елементи національної культури юриста.
4. Принципи та функції національної культури.
5. Характеристика фахів юридичної професії
6. Правова освіта – основа поліпшення деонтологічних якостей юриста.
7. Тенденції підвищення професійної підготовки юристів в Україні.
8. Політична культура юриста.
9. Основні види юридичної практики.
10. Сутність юридичної практичної діяльності.
11. Юридичні дії в практичній діяльності.
12. Конфлікти і їх вирішення у юридичній практиці.
13. Види конфліктів.
14. Юридичні засоби розв'язання конфліктів.
15. Загальна характеристика культури юриста.
16. Поняття правосвідомості юриста.
17. Поняття та різновиди службового етикету у юридичній деонтології.
18. Категорії моральної культури юриста.
19. Моральні проблеми у юридичній діяльності.
20. Місце та соціальне призначення юриста в сучасній правовій державі.
21. Високий професіоналізм юриста як передумова формування правової держави.
22. Поняття службового обов'язку юриста.
23. Професійна культура юриста, її складові елементи.
24. Принципи та функції професійної культури юриста.
25. Інформаційна культура юриста.
26. Принципи окремих видів юридичної практичної діяльності
27. Моральний конфлікт: сутність, способи вирішення.
28. Зміст естетичної культури юриста.
29. Види професійної діяльності нотаріуса.
30. Поняття професії слідчих.
31. Культура робочого місця юриста.
32. Культура мови юриста.
33. Естетична культура зовнішнього вигляду юриста.

34. Естетична культура письма юриста. Вимоги до оформлення правових документів.

Група ПР-13

1. Добро і зло як вихідні категорії етики.
2. Концепція розвитку вищої юридичної освіти в Україні.
3. Професійне мислення юриста, його природа і структура.
4. Формування особистих якостей юриста.
5. Культура робочого місця юриста.
6. Культура мови юриста.
7. Естетична культура зовнішнього вигляду юриста.
8. Естетична культура письма юриста.
9. Вимоги до оформлення правових документів.
10. Комунікативна культура правника.
11. Принцип політичного нейтралітету у професійній діяльності юриста
12. Професійне вигорання юристів.
13. «Симптоми» і профілактика професійної деформації правників.
14. Професійне мислення юриста.
15. Етика та мораль як об'єкт її вивчення. Співвідношення норм моралі і норм права.
16. Професійна таємниця юриста-практика.
17. Присяга юриста.
18. Поняття, зміст і структура культури юриста
19. Вимоги до позаслужбової поведінки працівника прокуратури.
20. Спеціалізація юридичної роботи як невід'ємна риса підвищення її ефективності.
21. Місце професії юриста серед інших професій.
22. Представництво юристом інтересів клієнта.
23. Юристи у соціальних мережах.
24. Нестандартність правового мислення в роботі юриста
25. Шляхи підвищення рівня професійної етики суддів.
26. Вимоги до реклами професійної діяльності адвоката та нотаріуса.
27. Присяга судді та відповідальність за її порушення

Група ПР-14

1. Етика поведінки юриста на керівній посаді.
2. Моральна відповідальність юриста-практика.
3. Зовнішній вигляд юриста.
4. Міжнародні стандарти професійної діяльності юристів.
5. Взаємозв'язок юридичної освіти, юридичної науки і юридичної практики.
6. Система установ юридичної освіти в Україні.
7. Загальні правила притягнення юристів-практиків до дисциплінарної відповідальності.
8. Місце і соціальне призначення юриста в суспільстві і державі.
9. Зміст та правове закріплення принципу незалежності судових органів.
10. Компетентність як показник професійної майстерності юриста.
11. Професійні громадські об'єднання юристів.
12. Професійна атестація юристів-практиків і міжнародні стандарти їх професіоналізму.
13. Психологія в роботі юриста.
14. Значення політичної культури юриста у його професійній діяльності.
15. Шляхи підвищення рівня професійної етики адвокатів.
16. Шляхи вдосконалення юридичної практики в Україні.
17. Засоби правового впливу в діяльності юриста.
18. Шляхи забезпечення успішного функціонування юридичної фірми.
19. Сучасна концепція менеджменту та її використання у юридичній діяльності.

20. Історичні передумови зародження та розвитку деонтології.
21. Функції менеджменту та їх реалізація в юридичній сфері.
22. Професійно важливі якості особистості фахівця юридичного профілю.
23. Психологічні прийоми професійного спілкування юристів з громадянами.
24. Етичні проблеми слідчого.
25. Регулювання соціально-психологічного клімату у юридичній фірмі.
26. Проблеми оплати юридичних послуг.
27. Юридичний консалтинг: сутність та технологія.
28. Інтерв'ювання як безпосереднє спілкування з клієнтом.
29. Поняття психологічної сумісності і її значення для успішної професійної діяльності юриста.
30. Психічні процеси.

Група МП-11

1. Поняття професійної моралі.
2. Принципи та функції моральної культури.
3. Соціально-психологічна характеристика професійної діяльності юриста.
4. Юридична виконавча діяльність: загальна характеристика.
5. Національна культура юриста.
6. Релігійна культура юриста.
7. Моральна культура юриста.
8. Економічна культура юриста.
9. Духовна культура юриста.
10. Фактори формування професійної культури юриста.
11. Внесок римських юристів у світову юридичну теорію та юридичну практику.
12. Юрист як керівник. Основні стилі керівництва.
13. Профілактика професійного вигорання юристів.
14. Спілкування у професійній діяльності юриста.
15. Психологічна сумісність і психологічний клімат в колективі.
16. Міжнародні стандарти професійної діяльності юриста.
17. Принцип політичного плюралізму та формальна позапартійність працівників юридичної сфери.
18. Правова етика і етична культура юриста.
19. Естетичні вимоги до оформлення правових документів.
20. Вимоги до дизайну та ергономіки в юридичних установах.
21. Професійна етика поліцейського.
22. Характеристика основних параметрів конфлікту.
23. Поняття професії слідчого.
24. Конфлікт і компроміс у праві.
25. Психічні особливості особи.
26. Психічні стани.
27. Види юридичної практичної діяльності.
28. Консультування з правових питань: поняття, ознаки та закономірності роботи.
29. Право і мова: мистецтво володіння словом у професійній юридичній діяльності.
30. Культура підготовки юридичних документів.

Завдання 2. Дайте визначення запропонованого поняття (умова: не мени трьох визначень з вказанням джерела, одне визначення обов'язково сформулювати самостійно!)

Група ПР-11

1. Адвокатська практика	2. Юридична освіта
3. Слідча практика	4. Нотаріальна практика
5. Професійна етика	6. Професійний етикет
7. Професійні повноваження	8. Юридична практика
9. Юридична діяльність	10. Підвищення кваліфікації
11. Перепідготовка	12. Деонтологія
13. Професіоналізм	14. Правова політика держави
15. Правоохоронна діяльність	16. Правотворча діяльність
17. Правозастосовча діяльність	18. Правоінтерпретаційна практика
19. Прокурорська практика	20. Консультативна діяльність
21. Толерантність	22. Стрес
23. Фрустрація	24. Стажування
25. Університет	26. Темперамент
27. Юридична справа	28. Юридичний процес
29. Юридичний фах	30. Юрист
31. Юридична деонтологія	32. Культура
33. Професійна культура	34. Правова культура

Група ПР-12

1. Справедливість	2. Престиж
3. Авторитет	4. Юридична наука
5. Конфлікт	6. Відвід
7. Посадова особа	8. Публічна особа
9. Суддівська діяльність	10. Психологічна культура
11. Юридична відповідальність	12. Професійна діяльність
13. Політична культура	14. Національний обов'язок
15. Службовий етикет	16. Національна культура
17. Ергономіка	18. Стаж роботи
19. Воля	20. Компетенція
21. Емоція	22. Інтуїція
23. Почуття	24. Психологія
25. Вміння	26. Юридична техніка
27. Інформаційна культура	28. Юридична діяльність
29. Правова інформація	30. Поліцейська діяльність
31. Світогляд	32. Службовий обов'язок
33. Юридична практична діяльність	34. Професія юриста

Група ПР-13

1. Професійна культура	2. Правова культура
3. Професійна етика	4. Естетика
5. Духовне право	6. Професійне вигорання
7. Конфлікт інтересів	8. Колізія
9. Моральний конфлікт	10. Аморальний проступок
11. Судова промова	12. Чесність
13. Порядність	14. Щирість
15. Емпатія	16. Совість
17. Компетентність	18. Посада
19. Фах	20. Професія
21. Доброчесність	22. Самовідвід
23. Адвокатська етика	24. Етика нотаріуса
25. Афект	26. Депресія
27. Деградація	

Група ПР-14

1. Лідер	2. Інтелект
3. Керівник	4. Юридична деонтологія
5. Культура	6. Конструктивний спір
7. Поліцейська діяльність	8. Культура робочого місця
9. Моральний імператив	10. Професійна таємниця
11. Посадова особа	12. Правова свідомість
13. Ораторське мистецтво	14. Соціальний конфлікт
15. Конфлікт інтересів	16. Консультування
17. Комунікабельність	18. Пунктуальність
19. Ініціативність	20. Акуратність
21. Прокурорська етика	22. Моральний вибір
23. Лідерство	24. Керівна посада
25. Етика поліцейського	26. Слідча етика
27. Детективна діяльність	28. Стажування
29. Стрес	30. Практика

Група МП-11

1. Детектив	2. Естетика
3. Переконавання	4. Ідеологія
5. Світогляд	6. Службовий обов'язок
7. Присяга	8. Юридична практична діяльність
9. Повага	10. Атестація
11. Кваліфікація	12. Службовий етикет
13. Резюме	14. Професія юриста
15. Професійна майстерність	16. Компетентність
17. Конфіденційність	18. Культура спілкування
19. Юрисконсульт	20. Судова етика
21. Суддівська етика	22. Судовий етикет
23. Дисциплінованість	24. Об'єктивність
25. Неупередженість	26. Транспарентність
27. Мораль	28. Слідча діяльність
29. Етика судового процесу	30. Толерантність

Завдання 3. Для студентів групи ПР-11 Підготувати довідку про життя і професійну діяльність відомого юриста на вибір студента (обсяг до двох сторінок формату А4)

Завдання 3. Для студентів групи ПР-12 Придумати 2 ситуативні задачі, вирішення яких вимагає знань правил професійної етики юриста, сформулювати їх правильний розв'язок

Завдання 3. Для студентів групи ПР-13 Обґрунтувати, який вид юридичної діяльності найбільше підходить для вас, виходячи з типу вашого темпераменту і індивідуальних рис характеру. Визначити ті об'єктивні якості, які потрібні для максимально ефективного виконання цього виду юридичної практичної діяльності.

Завдання 3. Для студентів групи ПР-14 Вибрати 5 відомих виразів (афоризмів, цитат, сентенцій), з вказанням автора, у змісті яких закладено деонтологічні, моральні або етичні норми для юристів. Коротко проаналізувати зміст кожного.

Завдання 3. Для студентів групи МП-11 Із ЗМІ (в тому числі Інтернет-джерел) підібрати щонайменше 3 ситуації, які можуть ілюструвати (бути прикладами) дотримання чи недотримання правил професійної етики юристів-практиків, письмово прокоментувати ці ситуації.

ЧАСТИНА 2.

Логіка для юристів

Потрібно виконати три завдання.

Завдання 1. Підготуйте конспект відповіді на питання (вимоги далі)

Група ПР-11

1. Розвиток традиційної логіки.
2. Основні напрями розвитку сучасної логіки.
3. Формальна логіка.
4. Зв'язок логіки з іншими юридичними дисциплінами. Використання логічних методів в юриспруденції.
5. Види дедуктивних умовиводів.
6. Логічне доведення і судовий доказ.
7. Побудова доведення.
8. Правила доведення і спростування.
9. Істинні і хибні міркування.
10. Правильні і неправильні міркування. Поняття про логічну помилку.
11. Семіотика як наука про знаки.
12. Структура знакового процесу.
13. Основні принципи правильного мислення.
14. Прийоми, подібні до визначень.
15. Індивіди та елементи класу в понятті. Відмітні і невідмітні ознаки. Суттєві і несуттєві ознаки. Родові і видові суттєві ознаки.
16. Формалізація як метод логіки.
17. Поняття як форма відображення дійсності.
18. Логічний аналіз структури юридичних понять.
19. Види поділу понять. Поділ понять в юридичній практиці.
20. Види понять. Їх застосування в юридичній практиці.
21. Логічні прийоми формування понять.
22. Види визначення.
23. Узагальнення і обмеження понять: характеристика і застосування в юридичній практиці.
24. Прийоми, подібні до визначень.
25. Категоричний силігізм, побудований із суджень можливості.
26. Категоричні силігізми із імовірними засновками.
27. Фігури і модуси категоричного силігізму.

28. Види відношень між простими судженнями.
29. Роль обмеження та узагальнення поняття в пізнанні.
30. Значення визначення для юридичної теорії і практики.
31. Значення поділу понять для юридичної практики.
32. Класифікація та її значення в науці. Юридична класифікація.
33. Класифікація: визначення, види, застосування в юридичній практиці.
34. Визначення понять. Прийоми, подібні до визначення.

Група ПР-12

1. Типові помилки у визначенні поняття.
2. Правила визначення і приклади їх застосування.
3. Основні види неявного визначення.
4. Типові помилки у поділі понять.
5. Значення визначення поняття в науковому пізнанні.
6. Логічні знання у кримінально-правовій класифікації злочину.
7. Взаємозв'язок індукції та дедукції у процесі пізнання.
8. Безпосередні силлогізми: визначення, способи побудови, застосування в юридичній практиці.
9. Доведення: структура, види, застосування в юридичній практиці.
10. Індуктивні міркування в юридичній практиці.
11. Аргументація в юридичній практиці.
12. Види гіпотез.
13. Значення правил семіотики для юридичної практики.
14. Знаки як засіб підвищення ефективності процесу мислення.
15. Визначення логіки як науки.
16. Мислення і мова.
17. Загальна характеристика поняття. Поняття і слово. Терміни.
18. Явні визначення. Визначення через рід і видову відмінність.
19. Правила визначення і помилки, можливі при визначенні.
20. Правила поділу понять.
21. Значення типології відношення між поняттями в юридичній практиці.
22. Форми мислення. Типова структура мислення (умовиводу).
23. Застосування операцій над поняттями в юридичній практиці.
24. Значення логіки для судового пізнання.
25. Прийоми, подібні до визначення.
26. Правила категоричного силлогізму.
27. Категоричний силлогізм, побудований із суджень можливості.
28. Категоричні силлогізми із імовірними засновками.
29. Схема процесу мислення людини як найвищої форми відображення дійсності.
30. Предмет і завдання логіки для юристів.
31. Значення математичної логіки.
32. Види понять за змістом.
33. Формальна і діалектична логіка.
34. Види і рівні знакового процесу.

ПР-13

1. Класифікація: визначення, види, застосування в юридичній практиці.
2. Визначення понять. Прийоми, подібні до визначення.
3. Значення математичної логіки.
4. Види понять за змістом. Формальна і діалектична логіка.

5. Види і рівні знакового процесу.
6. Значення визначення для юридичної теорії і практики.
7. Категоричний силогізм, побудований із суджень можливості.
8. Прийоми, подібні до визначень.
9. Категоричні силогізми із імовірними засновками.
10. Фігури і модуси категоричного силогізму.
11. Роль обмеження та узагальнення поняття в пізнанні.
12. Класифікація та її значення в науці. Юридична класифікація.
13. Значення поділу понять для юридичної практики.
14. Логічні знання у кримінально-правовій класифікації злочину.
15. Види відношень між простими судженнями.
16. Взаємозв'язок індукції та дедукції у процесі пізнання.
17. Структура знакового процесу.
18. Основні принципи правильного мислення.
19. Прийоми, подібні до визначень.
20. Індивіди та елементи класу в понятті. Відмітні і невідмітні ознаки. Суттєві і несуттєві ознаки. Родові і видові суттєві ознаки.
21. Мислення і мова.
22. Загальна характеристика поняття. Поняття і слово. Терміни.
23. Явні визначення. Визначення через рід і видову відмінність.
24. Правила визначення і помилки, можливі при визначенні.
25. Правила поділу понять.
26. Значення типології відношення між поняттями в юридичній практиці.
27. Форми мислення. Типова структура мислення (умовиводу).

ПР-14

1. Індуктивні міркування в юридичній практиці.
2. Загальна характеристика поняття. Поняття і слово. Терміни.
3. Види гіпотез.
4. Значення правил семіотики для юридичної практики.
5. Визначення логіки як науки.
6. Знаки як засіб підвищення ефективності процесу мислення.
7. Аргументація в юридичній практиці.
8. Мислення і мова.
9. Явні визначення. Визначення через рід і видову відмінність.
10. Узагальнення і обмеження понять: характеристика і застосування в юридичній практиці.
11. Прийоми, подібні до визначень.
12. Правила категоричного силогізму.
13. Категоричний силогізм, побудований із суджень можливості.
14. Категоричні силогізми із імовірними засновками.
15. Схема процесу мислення людини як найвищої форми відображення дійсності.
16. Предмет і завдання логіки для юристів.
17. Значення математичної логіки.
18. Види поділу понять. Поділ понять в юридичній практиці.
19. Види понять. Їх застосування в юридичній практиці.
20. Логічні прийоми формування понять.
21. Види визначення.
22. Узагальнення і обмеження понять: характеристика і застосування в юридичній практиці.
23. Прийоми, подібні до визначень.
24. Категоричний силогізм, побудований із суджень можливості.

25. Категоричні силогізми із імовірними засновками.
26. Фігури і модуси категоричного силогізму.
27. Види відношень між простими судженнями.
28. Типові помилки у поділі понять.
29. Значення визначення поняття в науковому пізнанні.
30. Логічні знання у кримінально-правовій класифікації злочину.

Група МП-11

1. Знаки як засіб підвищення ефективності процесу мислення.
2. Мислення і мова.
3. Форми мислення. Типова структура мислення (умовиводу).
4. Загальна характеристика поняття. Поняття і слово. Терміни.
5. Логічні прийоми формування понять.
6. Явні визначення. Визначення через рід і видову відмінність.
7. Визначення логіки як науки.
8. Види понять. Їх застосування в юридичній практиці.
9. Категоричні силогізми із імовірними засновками.
10. Правила визначення і помилки, можливі при визначенні.
11. Логічний аналіз структури юридичних понять.
12. Види поділу понять. Поділ понять в юридичній практиці.
13. Види визначення.
14. Правила поділу понять.
15. Значення типології відношення між поняттями в юридичній практиці.
16. Застосування операцій над поняттями в юридичній практиці.
17. Правила категоричного силогізму.
18. Значення логіки для судового пізнання.
19. Прийоми, подібні до визначення.
20. Категоричний силогізм, побудований із суджень можливості.
21. Явні визначення. Визначення через рід і видову відмінність.
22. Правила визначення і помилки, можливі при визначенні.
23. Правила поділу понять.
24. Значення типології відношення між поняттями в юридичній практиці.
25. Форми мислення. Типова структура мислення (умовиводу).
26. Застосування операцій над поняттями в юридичній практиці.
27. Значення логіки для судового пізнання.
28. Прийоми, подібні до визначення.
29. Правила категоричного силогізму.
30. Категоричний силогізм, побудований із суджень можливості.

Завдання 2. Розв'яжіть задачу (вимоги далі)

Група ПР-11

1. Дайте логічний аналіз структури понять: Конституція України, екзамен.
2. Дайте логічний аналіз структури понять: держава, суспільно небезпечне діяння.
3. Дайте логічний аналіз структури понять: республіка, неправда.
4. Дайте логічний аналіз структури понять: суд, неправомірне поведінка.
5. Дайте логічний аналіз структури понять: юридична бібліотека, справедливість.
6. Дайте логічний аналіз структури понять: злочин, кара.
7. Дайте логічний аналіз структури понять: правопорушення, поганий закон.
8. Дайте логічний аналіз структури понять: рішення суду, архів.
9. Дайте логічний аналіз структури понять: монархія, стаття закону.

10. Дайте логічний аналіз структури понять: слово, студент Іванов.
11. Дайте логічний аналіз структури понять: “Звід законів Юстиніана”, депутат.
12. Дайте логічний аналіз структури понять: поліцейський, ТНЕУ.
13. Дайте логічний аналіз структури понять: парк, кримінальне право.
14. Дайте логічний аналіз структури понять: Конституційний Суд України, закон.
15. Дайте логічний аналіз структури понять: Закон “Про вищу освіту”, норма права.
16. Дайте логічний аналіз структури понять: Аристотель, книга.
17. Дайте логічний аналіз структури понять: Цивільний кодекс України, конспект.
18. Дайте логічний аналіз структури понять: заява, начальник поліції Тернополя.
19. Дайте логічний аналіз структури понять: прокурор, студент Петренко.
20. Дайте логічний аналіз структури понять
21. Дайте логічний аналіз структури понять: адвокат, Служба безпеки, України.
22. Дайте логічний аналіз структури понять: логіка, наука про мислення.
23. Дайте логічний аналіз структури понять: право, студент.
24. Дайте логічний аналіз структури понять: Кримінальний кодекс, університет.
25. Дайте логічний аналіз структури понять: крадіжка, республіка.
26. Визначте тип відношення між поняттями: поліцейський, адвокат.
27. Визначте тип відношення між поняттями: студент, прокурор.
28. Визначте тип відношення між поняттями: відмінник, спортсмен.
29. Визначте тип відношення між поняттями: республіка, монархія.
30. Визначте тип відношення між поняттями: федерація, конфедерація.
31. Визначте тип відношення між поняттями: кримінальне право, цивільне право.
32. Визначте тип відношення між поняттями: студент, викладач.
33. Визначте тип відношення між поняттями: суддя, адвокат.
34. Визначте тип відношення між поняттями: депутат, вчений.

Група ПР-12

1. Визначте тип відношення між поняттями: Аристотель, засновник логіки.
2. Визначте тип відношення між поняттями: Україна, Європа.
3. Визначте тип відношення між поняттями: релігія, християнство.
4. Визначте тип відношення між поняттями: ТНЕУ, університет.
5. Визначте тип відношення між поняттями: конституція, норма права.
6. Визначте тип відношення між поняттями: логіка, наука про мислення.
7. Визначте тип відношення між поняттями: книжка, бібліотека.
8. Визначте тип відношення між поняттями: закон, джерело права.
9. Визначте тип відношення між поняттями: злочин, грабіж.
10. Визначте тип відношення між поняттями: студент, тернополянин.
11. Визначте тип відношення між поняттями: осудний, неосудний.
12. Визначте тип відношення між поняттями: фізична особа, громадянин.
13. Визначте тип відношення між поняттями: право власності, цивільне право.
14. Визначте тип відношення між поняттями: злочин, правопорушення.
15. Визначте тип відношення між поняттями: студент, спортсмен.
16. Вкажіть, чи це узагальнення, чи обмеження понять: Конституція – форма права.
17. Вкажіть, чи це узагальнення, чи обмеження понять: Місто – країна.
18. Вкажіть, чи це узагальнення, чи обмеження понять: Школа – середня школа.
19. Вкажіть, чи це узагальнення, чи обмеження понять: Вищий навчальний заклад – університет.
20. Вкажіть, чи це узагальнення, чи обмеження понять: Спілка адвокатів України – адвокат Іванов.

21. Вкажіть, чи це узагальнення, чи обмеження понять: Книга – бібліотека.
22. Вкажіть, чи це узагальнення, чи обмеження понять: Закон – норма права.
23. Вкажіть, чи це узагальнення, чи обмеження понять: Народний депутат – Верховна Рада України.
24. Вкажіть, чи це узагальнення, чи обмеження понять: Словник – термін
25. Вкажіть, чи це узагальнення, чи обмеження понять: Злочин – правопорушення.
26. Вкажіть, чи це узагальнення, чи обмеження понять: Логіка – вчення про судження.
27. Вкажіть, чи це узагальнення, чи обмеження понять: Уряд – кабінет міністрів.
28. Вкажіть, чи це узагальнення, чи обмеження понять: Право – цивільне право.
29. Вкажіть, чи це узагальнення, чи обмеження понять: Цивільний кодекс – закони України.
30. Вкажіть, чи це узагальнення, чи обмеження понять: Злочинець – мафія.
31. Вкажіть, чи це узагальнення, чи обмеження понять: Законодавство – закон “Про вищу освіту”.
32. Вкажіть, чи це узагальнення, чи обмеження понять: Економіка – НАК “Нафтогаз-Україна”.
33. Вкажіть, чи це узагальнення, чи обмеження понять: Область – район.
34. Вкажіть, чи це узагальнення, чи обмеження понять: Сільрада – облрада.

ПР-13

1. Визначте тип відношення між поняттями: суддя, адвокат.
2. Визначте тип відношення між поняттями: депутат, вчений.
3. Вкажіть, чи це узагальнення, чи обмеження понять: Законодавство – закон “Про вищу освіту”.
4. Вкажіть, чи це узагальнення, чи обмеження понять: Економіка – НАК “Нафтогаз-Україна”.
5. Вкажіть, чи це узагальнення, чи обмеження понять: Область – район.
6. Вкажіть, чи це узагальнення, чи обмеження понять: Сільрада – облрада.
7. Визначте тип відношення між поняттями: книжка, бібліотека.
8. Визначте тип відношення між поняттями: закон, джерело права.
9. Визначте тип відношення між поняттями: злочин, грабіж.
10. Визначте тип відношення між поняттями: студент, тернополянин.
11. Визначте тип відношення між поняттями: осудний, неосудний.
12. Визначте тип відношення між поняттями: фізична особа, громадянин.
13. Визначте тип відношення між поняттями: право власності, цивільне право.
14. Визначте тип відношення між поняттями: злочин, правопорушення.
15. Визначте тип відношення між поняттями: студент, спортсмен.
16. Вкажіть, чи це узагальнення, чи обмеження понять: Конституція – форма права.
17. Вкажіть, чи це узагальнення, чи обмеження понять: Місто – країна.
18. Вкажіть, чи це узагальнення, чи обмеження понять: Школа – середня школа.
19. Вкажіть, чи це узагальнення, чи обмеження понять: Вищий навчальний заклад – університет.
20. Вкажіть, чи це узагальнення, чи обмеження понять: Спілка адвокатів України – адвокат Іванов.
21. Вкажіть, чи це узагальнення, чи обмеження понять: Книга – бібліотека.
22. Вкажіть, чи це узагальнення, чи обмеження понять: Закон – норма права.
23. Вкажіть, чи це узагальнення, чи обмеження понять: Народний депутат – Верховна Рада України.
24. Вкажіть, чи це узагальнення, чи обмеження понять: Словник – термін
25. Вкажіть, чи це узагальнення, чи обмеження понять: Злочин – правопорушення.

26. Вкажіть, чи це узагальнення, чи обмеження понять: Логіка – вчення про судження.
27. Вкажіть, чи це узагальнення, чи обмеження понять: Уряд – кабінет міністрів.

ПР-14

1. Вкажіть, чи це узагальнення, чи обмеження понять: Спілка адвокатів України – адвокат Іванов.
2. Вкажіть, чи це узагальнення, чи обмеження понять: Книга – бібліотека.
3. Вкажіть, чи це узагальнення, чи обмеження понять: Закон – норма права.
4. Вкажіть, чи це узагальнення, чи обмеження понять: Народний депутат – Верховна Рада України.
5. Вкажіть, чи це узагальнення, чи обмеження понять: Словник – термін
6. Вкажіть, чи це узагальнення, чи обмеження понять: Злочин – правопорушення.
7. Вкажіть, чи це узагальнення, чи обмеження понять: Логіка – вчення про судження.
8. Вкажіть, чи це узагальнення, чи обмеження понять: Уряд – кабінет міністрів.
9. Вкажіть, чи це узагальнення, чи обмеження понять: Право – цивільне право.
10. Вкажіть, чи це узагальнення, чи обмеження понять: Цивільний кодекс – закони України.
11. Дайте логічний аналіз структури понять
12. Дайте логічний аналіз структури понять: адвокат, Служба безпеки, України.
13. Дайте логічний аналіз структури понять: логіка, наука про мислення.
14. Дайте логічний аналіз структури понять: право, студент.
15. Дайте логічний аналіз структури понять: Кримінальний кодекс, університет.
16. Дайте логічний аналіз структури понять: крадіжка, республіка.
17. Визначте тип відношення між поняттями: поліцейський, адвокат.
18. Визначте тип відношення між поняттями: студент, прокурор.
19. Визначте тип відношення між поняттями: відмінник, спортсмен.
20. Визначте тип відношення між поняттями: республіка, монархія.
21. Визначте тип відношення між поняттями: федерація, конфедерація.
22. Визначте тип відношення між поняттями: кримінальне право, цивільне право.
23. Вкажіть, чи це узагальнення, чи обмеження понять: Законодавство – закон “Про вищу освіту”.
24. Вкажіть, чи це узагальнення, чи обмеження понять: Економіка – НАК “Нафтогаз-Україна”.
25. Вкажіть, чи це узагальнення, чи обмеження понять: Область – район.
26. Вкажіть, чи це узагальнення, чи обмеження понять: Сільрада – облрада.
27. Визначте тип відношення між поняттями: книжка, бібліотека.
28. Вкажіть, чи це узагальнення, чи обмеження понять: Вищий навчальний заклад – університет.
29. Вкажіть, чи це узагальнення, чи обмеження понять: Спілка адвокатів України – адвокат Іванов.
30. Вкажіть, чи це узагальнення, чи обмеження понять: Книга – бібліотека.

Група МП-11

1. Дайте логічний аналіз структури понять: Аристотель, книга.
2. Дайте логічний аналіз структури понять: право, студент.
3. Дайте логічний аналіз структури понять: заява, начальник міліції Тернополя.
4. Дайте логічний аналіз структури понять: прокурор, студент Петренко.
5. Дайте логічний аналіз структури понять: Цивільний кодекс України, конспект.
6. Дайте логічний аналіз структури понять
7. Дайте логічний аналіз структури понять: адвокат, Служба безпеки, України.
8. Дайте логічний аналіз структури понять: логіка, наука про мислення.

9. Дайте логічний аналіз структури понять: Кримінальний кодекс, університет.
10. Визначте тип відношення між поняттями: міліціонер, адвокат.
11. Дайте логічний аналіз структури понять: крадіжка, республіка.
12. Визначте тип відношення між поняттями: студент, прокурор.
13. Визначте тип відношення між поняттями: відмінник, спортсмен.
14. Визначте тип відношення між поняттями: книжка, бібліотека.
15. Визначте тип відношення між поняттями: закон, джерело права.
16. Визначте тип відношення між поняттями: злочин, грабіж.
17. Визначте тип відношення між поняттями: студент, тернополянин.
18. Визначте тип відношення між поняттями: осудний, неосудний.
19. Визначте тип відношення між поняттями: фізична особа, громадянин.
20. Визначте тип відношення між поняттями: право власності, цивільне право.
21. Дайте логічний аналіз структури понять: парк, кримінальне право.
22. Дайте логічний аналіз структури понять: Конституційний Суд України, закон.
23. Дайте логічний аналіз структури понять: Закон "Про вищу освіту", норма права.
24. Дайте логічний аналіз структури понять: Аристотель, книга.
25. Дайте логічний аналіз структури понять: Цивільний кодекс України, конспект.
26. Дайте логічний аналіз структури понять: заява, начальник міліції Тернополя.
27. Дайте логічний аналіз структури понять: прокурор, студент Петренко.
28. Дайте логічний аналіз структури понять
29. Дайте логічний аналіз структури понять: адвокат, Служба безпеки, України.
30. Дайте логічний аналіз структури понять: логіка, наука про мислення.

Завдання 3. Сформулюйте два приклади до теми (вимоги далі)

Група ПР-11

1. Єднальні (кон'юнктивні) судження.
2. Виділяючі умовні судження.
3. Невиділяючі умовні судження.
4. Умовне (імплікативне) судження.
5. Розподільні (диз'юнктивні) судження.
6. Розподільно-виключаючі судження.
7. Єднально-розподільні судження.
8. Софізми.
9. Паралогізми.
10. Закон тотожності.
11. Закон суперечності.
12. Закон протилежності.
13. Закон виключеного третього.
14. Закон достатньої підстави.
15. Безпосередні умовиводи.
16. Опосередковані умовиводи.
17. Способи побудови безпосередніх умовиводів: перетворення.
18. Способи побудови безпосередніх умовиводів: обернення.
19. Способи побудови безпосередніх умовиводів: протиставлення.
20. Загальноствердні судження.
21. Загальнозаперечні судження.
22. Неозначені частковоствердні судження.
23. Повна індукція.

24. Неповна індукція.
25. Наукова гіпотеза.
26. Означені частковоствердні судження.
27. Обернення умовних суджень.
28. Судження з протиставленням предикату.
29. Перша фігура категоричного силогізму.
30. Друга фігура категоричного силогізму.
31. Третя фігура категоричного силогізму.
32. Четверта фігура категоричного силогізму.
33. Категоричні силогізми із виділяючими засновками.
34. Категоричні силогізми, в яких більшим засновком є судження визначення.

Група ПР-12

1. Категоричні силогізми із ймовірними засновками.
2. Прямі дедуктивні умовиводи.
3. Суто умовні умовиводи.
4. Умовно-категоричні умовиводи. Модус ствердний.
5. Умовно-категоричні умовиводи. Модус заперечний.
6. Розділово-категоричні умовиводи. Модус ствердно-заперечний.
7. Розділово-категоричні силогізми. Модус заперечно-ствердний.
8. Умовно-розділові умовиводи.
9. Полілема.
10. Скорочені силогізми.
11. Складні силогізми.
12. Складноскорочені силогізми.
13. Перехід дедукції в індукцію.
14. Перехід індукції в дедукцію.
15. Дилема.
16. Полісилогізми.
17. Непрямі дедуктивні умовиводи.
18. Умовиводи із судженням з відношенням.
19. Повна індукція.
20. Неповна індукція.
21. Індукція через простий перелік.
22. Індукція через відбір фактів.
23. Наукова індукція.
24. Взаємне перетворення індукції і дедукції.
25. Проста аналогія.
26. Точна аналогія.
27. Теза доказу.
28. Аргументи доведення.
29. Доведення від супротивного.
30. Спростування.
31. Загальна гіпотеза.
32. Часткова гіпотеза.
33. Наукова гіпотеза.
34. Силогізм із випущеним більшим засновком.

Група ПР-13

1. Категоричні силогізми із виділяючими засновками.
2. Категоричні силогізми, в яких більшим засновком є судження визначення.
3. Загальна гіпотеза.
4. Часткова гіпотеза.
5. Наукова гіпотеза.
6. Силогізм із випущеним більшим засновком.
7. Прямі дедуктивні умовиводи.
8. Суто умовні умовиводи.
9. Загальнозаперечні судження.
10. Неозначені частковоствердні судження.
11. Повна індукція.
12. Перша фігура категоричного силогізму.
13. Неповна індукція.
14. Означені частковоствердні судження.
15. Обернення умовних суджень.
16. Наукова гіпотеза.
17. Закон суперечності.
18. Закон протилежності.
19. Закон виключеного третього.
20. Закон достатньої підстави.
21. Безпосередні умовиводи.
22. Опосередковані умовиводи.
23. Способи побудови безпосередніх умовиводів: перетворення.
24. Способи побудови безпосередніх умовиводів: обернення.
25. Способи побудови безпосередніх умовиводів: протиставлення.
26. Загальноствердні судження.
27. Загальнозаперечні судження.

ПР-14

1. Полілема.
2. Скорочені силогізми.
3. Складні силогізми.
4. Складноскорочені силогізми.
5. Перехід дедукції в індукцію.
6. Перехід індукції в дедукцію.
7. Дилема.
8. Полісилогізми.
9. Непрямі дедуктивні умовиводи.
10. Умовиводи із судженням з відношенням.
11. Повна індукція.
12. Неповна індукція.
13. Індукція через простий перелік.
14. Індукція через відбір фактів.
15. Наукова індукція.
16. Взаємне перетворення індукції і дедукції.
17. Проста аналогія.
18. Точна аналогія.

19. Теза доказу.
20. Умовно-категоричні умовиводи. Модус заперечний.
21. Розділово-категоричні умовиводи. Модус ствердно-заперечний.
22. Розділово-категоричні силлогізми. Модус заперечно-ствердний.
23. Умовно-розділові умовиводи.
24. Полілема.
25. Скорочені силлогізми.
26. Складні силлогізми.
27. Складноскорочені силлогізми.
28. Перехід дедукції в індукцію.
29. Перехід індукції в дедукцію.
30. Дилема.

Група МП-11

1. Неповна індукція.
2. Перехід дедукції в індукцію.
3. Дилема.
4. Полісиллогізми.
5. Непрямі дедуктивні умовиводи.
6. Повна індукція.
7. Умовиводи із судженням з відношенням.
8. Перехід індукції в дедукцію.
9. Індукція через відбір фактів.
10. Наукова індукція.
11. Індукція через простий перелік.
12. Взаємне перетворення індукції і дедукції.
13. Теза доказу.
14. Проста аналогія.
15. Точна аналогія.
16. Закон виключеного третього.
17. Закон достатньої підстави.
18. Безпосередні умовиводи.
19. Опосередковані умовиводи.
20. Способи побудови безпосередніх умовиводів: перетворення.
21. Закон достатньої підстави.
22. Безпосередні умовиводи.
23. Опосередковані умовиводи.
24. Способи побудови безпосередніх умовиводів: перетворення.
25. Способи побудови безпосередніх умовиводів: обернення.
26. Способи побудови безпосередніх умовиводів: протиставлення.
27. Загальноствердні судження.
28. Загальнозаперечні судження.
29. Неозначені частковоствердні судження.
30. Повна індукція.

- 1) Завдання передбачає підготовку конспекту із визначеного питання. Студент повинен викласти у письмовій формі основні положення зазначеної проблеми, опрацювавши тексти підручників і посібників, наукову літературу. Обов'язковим при виконанні кожного завдання є поєднання теоретичного матеріалу із конкретними прикладами і задачами.
Мінімальний обсяг тексту конспекту – 3 повні друковані сторінки формату А4.
- 2) Завдання передбачає розв'язок запропонованої кожному студенту задачі. Потрібно у письмовій формі дати на неї відповідь, за необхідності подавши його пояснення.
- 3) Завдання передбачає складання двох прикладів на задану у списку тему.

**Тематика самостійної роботи з дисципліни
«Юридична деонтологія і професійна етика та логіка для юристів»**

1. Поняття та зміст навчальної дисципліни «Юридична деонтологія та професійна етика».
2. Поняття «деонтологія». Природа юридичної деонтології.
3. Поняття «юридична деонтологія», «юридична етика».
4. Історичний аспект становлення системи деонтологічних знань.
5. Внесок римських юристів у світову юридичну теорію та юридичну практику.
6. Виникнення деонтології як науки.
7. Юридична деонтологія як наука і юридична дисципліна.
8. Завдання науки «Юридична деонтологія та професійна етика».
9. Предмет юридичної деонтології та професійна етика.
10. Методи юридичної деонтології та професійна етика.
11. Структура юридичної деонтології та професійна етика.
12. Принципи юридичної деонтології та професійна етика.
13. Функції юридичної деонтології та професійна етика.
14. Внутрішній імператив службового обов'язку юриста і його суть.
15. Джерела юридичної деонтології та професійна етика.
16. Загальна характеристика юридичної професії.
17. Атестація юриста.
18. Якості юриста як особи, що визначають рівень його кваліфікації.
19. Соціалізація юриста та соціальна діяльність.
20. Поняття юридичної діяльності.
21. Юридична діяльність як різновид соціальної діяльності.
22. Діяльність римських юристів і її види.
23. Зміст юридичної діяльності.
24. Види юридичної діяльності.
25. Система юридичної діяльності.
26. Суб'єкти юридичної діяльності
27. Об'єкти юридичної діяльності.
28. Засоби юридичної діяльності.
29. Сфери юридичної діяльності та їх характеристика.
30. Поняття юридичної справи.
31. Соціальне регулювання юридичної діяльності.
32. Поняття та структурна характеристика моралі.
33. Моральна діяльність, моральні відносини та моральна свідомість.
34. Місце моралі серед інших соціальних норм.
35. Роль моральних принципів у процесі регулювання юридичної діяльності та їх загальна характеристика.
36. Застосування норм права за різними сферами юридичної діяльності.
37. Поняття "юридична практика" та відмінності юридичної практики від юридичної діяльності.
38. Основні види юридичної практики та їх характеристика.
39. Духовність як основа діяльності юриста
40. Вимога позапартійності щодо окремих видів юридичної діяльності.
41. Компоненти політичної культури юриста.
42. Вироблення юристом політичного імунітету.
43. Принципи політичної культури юриста.
44. Політична культура – складова професійної культури юриста
45. Поняття та роль моральної культури в житті суспільства.
46. Структурна характеристика (рівні) моральної культури.

47. Деонтологічні проблеми обов'язку людини.
48. Моральна культура як елемент професійної культури юриста.
49. Вплив релігії і здобутків духовності на формування правової культури.
50. Компоненти правової культури юриста.
51. Принципи правової культури юриста.
52. Вплив національного характеру (духу) народу на сучасні закони.
53. Правова культура – складова професійної культури юриста.
54. Особа і формування її свідомості та культури.
55. Особисті і професійні якості юриста.
56. Позитивні і негативні якості юриста.
57. Професійне мислення юриста.
58. Професійна діяльність і внутрішній імператив службового обов'язку юриста.
59. Зміст повсякденної роботи юриста.
60. Загальна характеристика основних юридичних спеціальностей.
61. Діалектичний взаємозв'язок основних юридичних спеціальностей із загальностратегічними завданнями професії юриста в цілому.
62. Внесок Аристотеля у розвиток логічного знання.
63. Внесок західноєвропейських мислителів Нового часу в розвиток логіки.
64. Сучасний етап розвитку логіки як науки.
65. Основні напрями сучасної логіки.
66. Зв'язок логіки з іншими юридичними дисциплінами. Використання логічних методів в юриспруденції.
67. Зв'язок чуттєвих та логічних форм пізнання.
68. Міркування і його структура.
69. Мислення та мова.
70. Поняття про знак. Види знаків.
71. Правильні і неправильні міркування. Поняття про логічну помилку.
72. Семіотика як наука про знаки. Структура знакового процесу.
73. Основні принципи правильного мислення.
74. Семіотика як наука про знаки.
75. Формалізація як метод логіки.
76. Поняття як форма відображення дійсності.
77. Види поділу понять. Поділ понять в юридичній практиці.
78. Класифікація: визначення, види, застосування в юридичній практиці.
79. Визначення понять. Прийоми, подібні до визначення.
80. Просте судження: види, застосування в юридичній практиці.
81. Закон тотожності в практиці юридичного мислення.
82. Закон суперечності як принцип правильного юридичного мислення.
83. Закон виключеного третього і його роль в обґрунтуванні істинних тверджень.
84. Закон достатньої підстави і його роль в юридичній діяльності.
85. Значення законів логіки для судового дослідження.

ПЕРЕЛІК ТЕМ КОНТРОЛЬНИХ РОБІТ

Виконання контрольної роботи передбачає виконання студентом 2 завдань (з кожної групи по одному), тобто 1 тема із групи “Завдання 1” і 1 тема із групи “Завдання 2”. Вибір завдань можливий у довільній формі (за бажанням студента).

Обсяг письмової (набраної на комп'ютері) роботи повинен становити не менше 12 сторінок формату А 4. Структура роботи стандартна (титульний аркуш, вступ, основна частина, висновки, список використаних джерел).

Контрольна робота здається студентом на кафедрі за тиждень до складання екзамену.

Завдання 1.

1. Юридична професія в Україні: історія і сучасність.
2. Роль права в соціально-культурному житті України.
3. Особливості деонтологічної характеристики спеціальності «юрисконсульт».
4. Деонтологічна характеристика спеціальності «адвокат».
5. Загальна характеристика правил адвокатської етики, як основа повноцінного функціонування і виконання соціальної ролі адвокатури в демократичному суспільстві.
6. Деонтологічний аналіз професії «прокурор».
7. Деонтологічна характеристика поліцейського.
8. Особливості деонтологічних властивостей і специфіка професії «слідчий».
9. Зміст деонтологічної характеристики судді.
10. Деонтологічні властивості і специфіка професії нотаріуса.
11. Психологічні антіякості юриста, способи їх усунення.
12. Характеристика службового етикету юриста.
13. Конфлікти і їх вирішення в юридичній практиці.
14. Характеристика конфлікту в правовому середовищі (причини виникнення, стадії розвитку та припинення).
15. Юридичні способи розв'язання конфліктів.
16. Оплата праці юристів, їх правовий та соціальний захист.
17. Професійний обов'язок юриста.
18. Характеристика основних джерел деонтологічних норм.
19. Етика поведінки державного службовця.
20. Система юридичної освіти в Україні.
21. Незалежність як принцип здійснення адвокатської діяльності.
22. Види правової діяльності адвокатів.
23. Порівняльний аналіз прийняття присяги спеціалістів різних юридичних професій.
24. Посадові обов'язки юрисконсульта.
25. Конфіденційність як основна вимога юридичної практичної діяльності.
26. Освітньо-кваліфікаційні рівні підготовки юристів в Україні.
27. Основні тенденції правової освіти громадян.
28. Проблеми гуманізації юридичної діяльності.

Завдання 2

1. Міркування і його структура.
2. Розділово-категоричні силіогізми: модуси, застосування в юридичній практиці.
3. Загальна характеристика законів логіки.
4. Доведення: структура, види, застосування в юридичній практиці.
5. Умовне судження: характеристика, види, застосування в юридичній практиці.
6. Наукова індукція.
7. Категоричні судження: види, застосування в юридичній практиці.
8. Аналогія в судовому пізнанні.
9. Етапи розвитку логіки як системи наукових знань.
10. Види поділу понять. Поділ понять в юридичній практиці.
11. Види понять. Їх застосування в юридичній практиці.

12. Складні і складноскорочені силогізми.
13. Типи відношень між поняттями.
14. Індуктивні міркування в юридичній практиці.
15. Просте судження: характеристика, види, застосування в юридичній практиці.
16. Правила визначення.
17. Мислення і мова.
18. Види понять, їх застосування в юридичній практиці.
19. Безпосередні силогізми: визначення, способи побудови, застосування в юридичній практиці.
20. Зв'язок дедукції та індукції.
21. Визначення понять. Прийоми, подібні до визначення.
22. Види індуктивних міркувань, їх застосування в юридичній практиці.
23. Поняття про знак. Види знаків.
24. Види простих суджень за якістю і кількістю.

ПЕРЕЛІК ПИТАНЬ НА ЕКЗАМЕН

1. Поняття, предмет юридичної деонтології. Функції юридичної деонтології.
2. Місце юридичної деонтології в системі юридичних наук.
3. Поняття і загальна характеристика основних принципів юридичної деонтології.
4. Значення курсу юридичної деонтології.
5. Поняття і види юридичної діяльності. Функції юридичної діяльності.
6. Система юридичної діяльності.
7. Сучасні тенденції розвитку юридичної освіти.
8. Основні ознаки юридичної практичної діяльності.
9. Основні складові та характеристики правової практичної діяльності.
10. Зміст юридичної практики.
11. Поняття юридичної професії. Загальна характеристика юридичної професії.
12. Основні риси юридичної професії.
13. Нормативно-правова база як основа джерел юридичної деонтології.
14. Конституція – основне джерело деонтологічних вимог.
15. Джерела деонтологічних норм.
16. Міжнародні деонтологічні стандарти юридичної професії.
17. Основні принципи етичної культури юриста.
18. Поняття внутрішньої культури та її головні елементи.
19. Зміст психологічної культури юриста.
20. Рівні психологічної культури юриста.
21. Принципи психологічної культури.
22. Основні принципи інтелектуальної культури юриста.
23. Особливості психологічних якостей юриста.
24. Сутність інтелектуальної культури.
25. Основні функціональні елементи змісту юридичної практичної діяльності.
26. Гарантії юридичної практичної діяльності .
27. Поняття внутрішньої культури.
28. Характеристика духовної культури.
29. Поняття інформаційної культури та її види.
30. Принципи функціонування інформаційної культури.
31. Ознаки правової культури юриста.
32. Основні принципи правової культури юриста.
33. Складові елементи національної культури юриста.
34. Принципи та функції національної культури.
35. Характеристика фахів юридичної професії
36. Правова освіта – основа поліпшення деонтологічних якостей юриста.
37. Тенденції підвищення професійної підготовки юристів в Україні.
38. Політична культура юриста.
39. Система психологічних властивостей особи.
40. Основні види юридичної практики.
41. Правові форми діяльності держави
42. Юридичні дії в практичній діяльності
43. Конфлікти і їх вирішення у юридичній практиці.
44. Види конфліктів.

45. Юридичні засоби розв'язання конфліктів.
46. Загальна характеристика культури юриста.
47. Поняття правосвідомості юриста.
48. Поняття та різновиди службового етикету у юридичної деонтології.
49. Категорії моральної культури юриста.
50. Моральні проблеми у юридичній діяльності.
51. Принципи та функції моральної культури.
52. Місце та соціальне призначення юриста в сучасній правовій державі.
53. Професійне мислення юриста, його природа і структура.
54. Високий професіоналізм юриста як передумова формування правової держави.
55. Поняття службового обов'язку юриста.
56. Професійна культура юриста, її складові елементи.
57. Поняття професійної моралі.
58. Принципи професійної культури юриста.
59. Функції професійної культури.
60. Інформаційна культура юриста.
61. Характерні риси юридичних професій.
62. Зміст деонтологічної характеристики юриста.
63. Правила адвокатської етики.
64. Професійно-особисті якості юриста.
65. Професійна таємниця юриста.
66. Значимість присяги в діяльності правників.
67. Принципи окремих видів юридичної практичної діяльності.
68. Моральний конфлікт: сутність, способи вирішення.
69. Зміст естетичної культури юриста.
70. Види професійної діяльності нотаріуса.
71. Короткі професіограми юридичних професій.
72. Поняття професії слідчого.
73. Загальні риси професії адвоката.
74. Культура робочого місця юриста.
75. Культура мови юриста.
76. Формування особистих якостей юриста.
77. Поняття етичної культури юриста. Елементи етичної культури юриста.
78. Поняття естетичної культури юриста.
79. Естетична культура зовнішнього вигляду юриста.
80. Естетична культура письма юриста. Вимоги до оформлення правових документів.
81. Роль зовнішньо естетичних факторів у підвищенні ефективності праці юриста.
82. Визначення логіки як науки. Історичні етапи розвитку логічного знання.
83. Міркування і його структура. Істинність і правильність міркування. Поняття про логічну помилку. Типові логічні помилки у міркуванні.
84. Загальна характеристика поняття. Структура поняття та ознаки в понятті.
85. Типи відношень між сумісними і несумісними поняттями.
86. Логічна характеристика юридичних понять (види понять за обсягом і змістом).

87. Логічні операції над поняттями. Узагальнення й обмеження понять. Граничні поняття.
88. Поділ понять і його види. Правила поділу. Типові помилки при поділі понять.
89. Класифікація та її види.
90. Визначення понять. Структура визначення і його застосування в юридичній практиці.
91. Види визначень понять.
92. Правила визначень понять. Типові помилки при визначенні. Прийоми, подібні до визначень.
93. Загальна характеристика суджень. Структура судження. Просте і складне судження.
94. Закони логіки.
95. Види простих суджень.
96. Види складних суджень.
97. Відношення між простими судженнями. Логічний квадрат.
98. Складні судження, їх види.
99. Сутність, механізм і структура методу дедукції. Дедуктивні умовиводи і їх значення в правовій діяльності.
100. Категоричні силогізми, їх фігури і модуси.
101. Суто умовні силогізми та умовно-категоричні силогізми, їх модуси.
102. Розділово-категоричні та умовно-розділові силогізми, їх модуси.
103. Непрямі дедуктивні умовиводи. Складні і складноскорочені силогізми.
104. Поняття про індуктивні умовиводи. Їх види. Індуктивні умовиводи в правовій діяльності.
105. Умовиводи за аналогією. Їх види і структура. Умовиводи за аналогією в правовій діяльності.
106. Доведення, його структура і види. Поняття про критику.
107. Правила, помилки, хитрощі в аргументації/критиці.
108. Спростування, його структура. Значення доведення і спростування в правовій діяльності.
109. Гіпотеза. Її види і структура.
110. Версія в правовому процесі.

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

До змістового модуля 1. Юридична деонтологія і професійна етика

1. Біленчук П.Д., Сливка С.С. Правова деонтологія. К.: Атіка, 1999. 320 с.
2. Богатирьов І.Г. Юридична деонтологія [Текст] / І. Г. Богатирьов, П. В. Макушев, В. М. Торяник. Х.: Харків юрид., 2009. 212 с.
3. Бризгалов І.В. Юридична деонтологія. К.: МАУП, 2003.
4. Василевська Т. Е. Етика державних службовців і запобігання конфлікту інтересів: навч.-метод. матеріали. К.: НАДУ, 2013. 76 с.
5. Ведерніков Ю.А., Кульбач С.О., Кучук А.М. Юридична деонтологія: навч посіб. для студ. вищих навч. закл. Дніпропетровськ, 2011. 205 с.
6. Горшенев В.М., Бенедик І.В. Юридическая деонтология. К., 1988.
7. Гребеньков Г.В. Фіолевський Д.П. Юридична етика: Навч. пос. К., 2007. 211 с.
8. Гусарев С.Д., Тихомиров О.Д. Юридична деонтологія (Основи юридичної діяльності): Навч. посібник. К.: Знання, 2010. 655 с.
9. Кацавець Р. С. Культура мови у професійному спілкуванні юристів. Навчальний посібник. К.: Алерта, 2007. 143 с.
10. Кацавець Р. С. Мова у професії юриста. Підручник. [для студ. вищ.навч.закл.] К.: 2010. 304 с.
11. Кацавець Р. С. Ораторське мистецтво. Підручник [для студ. вищ.навч.закл.] К.: Правова єдність. 2018. 216 с.
12. Кацавець Г. М., Паламар Л. М. Мова ділових паперів. Підручник. 4-те вид., перероб. і доп. К.: Алерта, 2008. 320 с.
13. Кацавець Р. С. Професійна етика юристів. Навч. посібник. К.: 2017.
14. Кацавець Р.С. Юридична деонтологія. Навчальний посіб. К.: Алерта, 2016. 126 с.
15. Кацавець Р. С. Юридична психологія. Навчальний посібник. К.: 2017.
16. Коваль М.Г., Запорожець А.М. Юридична деонтологія: Методичні вказівки. Миколаїв: НУК, 2006. 28 с.
17. Коцар С.В. Православна християнська етика: Навч. посіб. К.: МАУП, 2007. 240 с.
18. Лемківський Б.К. Юридична етика та деонтологія: Навчально-методичний посібник. К.: СПД Юсип'юк В.Д., 2009. 126 с.
19. Лозовой В.О. Петришин О.В. Професійна етика юриста. Х.: Право, 2004. 176 с.
20. Лєко Б. Юридична етика: Навч. посіб. Чернівці, 2008. 280 с.
21. Макаренко О. Л. Юридична деонтологія : [навчально-методичний посібник для студентів юридичного факультету] / О.Л. Макаренко, Л.Г. Удовика. Запоріжжя: ЗНУ, 2015. 102 с.
22. Михайлюк В.І., Грабовська Г.М. Юридична деонтологія і професійна етика: Навчально-методичні матеріали з курсу. Тернопіль: Вектор, 2009.
23. Молдован В.В., Молдован А.В. Юридична деонтологія. Навчальний посібник. К., 2010. 128 с.
24. Организация професійної діяльності юриста: теорія і практика: Пер. з 2-го англ. вид. / Ф. Бойл, Д.Каппс, Ф. Плауден, К. Сендфорд; Наук. ред. пер. В.І.Андрейцев. К.: Знання, 2006. 478 с. (Європейське право).
25. Орзіх М.П., Крусян А.Р. Юридична деонтологія [Текст]: навч.-метод. посіб. О.: Юридична література, 2011. 48 с.
26. Осауленко О.І. Юридична деонтологія: Навчальний посібник. К.: Істина, 2012. 224с.
27. Петришин О. В., Зінченко О. В. Юридична деонтологія : посіб. для підгот. до заліків та іспитів. Харків : Право, 2018. 84 с.
28. Пилипенко К.М., Соловійова В.В. Юридична деонтологія: Навчальний посібник. Донецьк: ТОВ «Юго-Восток Лтд», 2006. 86 с.

29. Погоріло В.Ф., Малишко М.І. Юридична деонтологія. К.: ДУІКТ, 2004. 80 с.
30. Права людини і громадянина в афоризмах і прислів'ях / Праця Львівської лабораторії прав людини і громадянина / Упорядник П.М. Рабинович. К., 2001. Серія II. Коментарі прав і законодавства. Вип. 2. 112с.
31. Професійна етика юриста : навчально-методичний посібник (у схемах) / за наук. ред. В. С. Бліхара. Львів: ПП «Арал», 2018. 108 с.
32. Свиридюк Н. П. Юридична деонтологія: навчально-методичний посібник. К. : «Хай-Тек Прес», 2012. 336 с.
33. Скакун О.Ф. Юридическая деонтология: Учебник. Издание 2-е, с изменениями и дополнениями. Х.: Эспада, 2002. 504 с.
34. Скакун О.Ф., Овчаренко И.Н. Юридическая деонтология. Учебник. Х.: Основа, 2010. 304 с.
35. Сливка С. Юридична деонтологія. Підручник. Вид. 2-е, переробл. і доп. К.: Атіка, 2003. 320 с.
36. Сливка С.С. Юридична деонтологія. Правнична етика. Професійна культура. 3-є видання. К.: Атіка, 2012. 296 с.
37. Сливка С.С. Професійна культура юриста (теоретико-методологічний аспект). Львів: Світ, 2000. 336 с.
38. Ткаченко В.Д., Погребняк С.П., Лук'янов Д.В. та ін. Юридична деонтологія: підручник / За ред. В.Д. Ткаченка. Х.: Одиссей. 2006. 256 с.
39. Ухач В. З. Юридична деонтологія і професійна етика: навчальний посібник. Тернопіль: Вектор, 2015. 336 с.
40. Хрестоматия по юридической деонтологии. Сборник нормативных актов (международных, отечественных, зарубежных) об основных стандартах профессиональной деятельности юристов (с общими комментариями к разделам). Для юридических вузов и факультетов.: Сост. и общ. ред. д-р юрид. наук. проф., чл.-корр. АпрН Украины О.Ф. Скакун. Х.: Эспада, 2002. 448 с.
41. Цифра Г.О. Юридична деонтологія: навч. посіб. Для дистанційного навчання / За наук. ред. Н.В. Климента. 2-ге вид., переробл. і допов. К.: Університет «Україна», 2009. 169 с.
42. Юридична деонтологія. Методичні вказівки до самостійної роботи для бакалаврів денної форми навчання спеціальності 081 «Право». Луцьк: Луцький НТУ, 2017. 20 с.
43. Юридична деонтологія [Текст] : навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. / [А. Є. Шевченко та ін.]. Донецьк: Юго-Восток, 2013. 338 с.
44. Юридична деонтологія: підручник / С.П. Погребняк, О. О. Уваров, Г.О.Христова; за заг. ред. О. В. Петришина. Харків: Право, 2014. 248 с.
45. Юридична деонтологія і професійна етика та логіка для юристів: [навчально-методичний практикум для студентів денної та заочної форм навчання на пряму підготовки «Правознавство»] / А. В. Грубінко; В. М. Кравчук. Тернопіль, 2016. 109 с.
46. Юридична деонтологія: робоча програма навчальної дисципліни / розробник М. А. Бурдоносова. Київ: Видавництво Ліра-К, 2018. 32 с.

До змістового модуля 2. Логіка для юристів

Основна література

1. Бандурка О.М. Курс логіки: підручник. Київ: Літера ЛТД, 2017. 160 с.
2. Билецкий И.П. Кузь О.Н., Черненко В.А. Логика: учебник. М.: ЮРКНИГА, 2015. 148 с.
3. Бочаров В.А., Маркин В.И. Основы логики. Москва: ЮРКНИГА, 2013. 220с.

4. Галенюк В. Формальная логика для юристов: курс лекцій. Москва: Тесей, 2008. 400 с.
5. Гладунський В.Н. Логіка для студентів економічних спеціальностей: [навчальний посібник] / Гладунський В.Н. – Львів: Афіша, 2012. – 359 с.
6. Демидов И. Логика: учебник М.: Дашков и Ко, 2014. 348 с.
7. Жеребкін В.Є. Логіка: підручник. Київ: Знання, КОО, 2014. 255 с.
8. Ивин А.А. Логика для юристов: учебное пособие. Москва: Гардарики, 2012. 288 с.
9. Каверин Б.И. Логика для юристов. Учебное пособие для вузов / Б.И. Каверин, И.В. Демидов; под ред. проф. Б.И. Каверина. Москва: ЮНИТИ-ДАНА, 2004. 222 с.
10. Кирилов В.И. Логика: учебник для юридических вузов .Москва: Омега, 2016. 255 с.
11. Грубінко А.В. Логіка для юристів (навчально-методичні матеріали для студентів напряму підготовки “Правознавство”); 2-ге вид., перероб. і доповн. Тернопіль: Вид. відділ ТНПУ ім. Володимира Гнатюка, 2010. 62 с.
12. Грубінко А.В. Логіка для юристів. Тернопіль: Вид. відділ ТНПУ ім. В. Гнатюка, 2010. 60 с.
13. Конверський А.Є. Логіка: підручник для студ. юридичних ф-тів; 3-те вид. Київ: Центр навчальної літератури, 2012. 304 с.
14. Кузнецова О. Логика. Краткий курс. М.: Юкей-книга, 2019. 128 с.
15. Литвинов А.Н. Логика в следственной и экспертной деятельности: проблемы применения и оценки: учебное пособие. Киев: ЮРКНИГА, 2015. 234с.
16. Логіка для юристів: навч. посібник / за заг. ред. В.І. Цимбалюка. Львів: Новий Світ, 2007. 216 с.
17. Литвинов А.Н. Логика в следственной и экспертной деятельности: проблемы применения и оценки: учебное пособие. Киев: ЮРКНИГА, 2015. 234с.
18. Мозгова Н.Г. Логіка: [навч. посіб.]. Київ: Каравелла, 2016. 248 с.
19. Орендарчук Г.О. Логіка: навчальний посібник для студентів економічних та юридичних спеціальностей вищих навчальних закладів; 2-ге вид, перероб. і доп. Тернопіль: Астон, 2008. 272с.
20. Повторєва С.М. Логіка: [навчальний посібник]. Львів: Магнолія 2006, 2007. 188 с.
21. Попов Ю.П. Логика: [учебное пособие]. 3-е изд., перераб. и доп. Москва: КлиоРус, 2011. 304 с.
22. Ряшко В.І. Логіка: [навчальний посібник]. Київ: Центр учбової літератури, 2018. 328 с.
23. Тер-Акопов А.А. Юридическая логика: [учеб. пособие]. 2-е изд., стер. Москва: Изд-во ОМЕГА-Л.: 2006. 256 с.
24. Тетарчук І. Логіка для юристів. Київ: Центр навчальної літератури, 2019. 150 с.
25. Титов В.Д. Логіка: [підручник студентам-юристам]. Київ: Пектораль, 2016. 208 с.
26. Хоменко І.В. Логіка для юристів: підручник. Київ: Юрінком Інтер, 2017. 224 с.
27. Цимбалюк В.І. Логіка для юристів: навчальний посібник. Львів: Новий Світ, 2012. 216 с.
28. Щербина О.Ю. Логіка для юристів: курс лекцій. Вид. 4-е. Київ; Юридична думка, 2016. 264 с.

Збірники вправ і задач

29. Берков В.Ф. Логика: задачи и упражнения. Практикум: учеб. пособие; 3-е изд., стер. М.: ТетраСистемс, 2018. 224 с.
30. Брич Л.П., Навроцький В.О. Кримінальне право України. Особлива частина. Тести. Задачі: навчальний посібник. К.: Атіка, 2015. 208 с.
31. Брюшинкин В.Н. Логика: практикум для студентов гуманитар. вузов. Калининград: Изд-во КГУ, 2015. 45 с.
32. Гетманова А.Д. Логика: учебник, словарь, практикум. Москва: Академический проект, 2018. 720 с.
33. Гетманова А.Д. Учебник логики со сборником задач. М.: КиоРус, 2011. 368 с.

34. Лаврикова И.Н. Логика. Учимся решать: [учебное пособие для студентов вузов, обучающихся по социально-гуманитарным специальностям] / Лаврикова И.Н. М.: Юнити, 2011. 207 с.
35. Лихтарников Л.М., Сукачева Т.Г. Математическая логика: [курс лекций; задачник-практикум и решения]. 4-е изд., стер. М.: ЮРКНИГА, 2009. 288 с.
36. Мейдер В.А. Практикум по логике: задачи и упражнения. Волгоград: Изд-во ВолГУ, 2009. 132 с.
37. Хоменко І.В. Логіка: [практикум; навч. посібник]. К.: Юрінком Інтер, 2018. 240 с.
38. Цалин С.Д. Логика: [хрестоматия]. К.: Юрінком Інтер, 2011. 862 с.
39. Яшин Б.Л. Задачи и упражнения по логике. М.: ЮРКНИГА, 2016. 87 с.

Додаткова література

40. Алексеев А.П. Аргументация. Познание. Общение. Москва: Омега, 2001. 267 с.
41. Асмус В.Ф. Логика. Москва: ЮНИТИ, 2005. 334 с.
42. Брюшкин В.Н. Практический курс логики для гуманитариев. Москва: ЮНИТИ, 2014. 145 с.
43. Гвоздік О.І. Логічні числення: принципи побудови та застосування в юриспруденції. Київ: Атіка, 2008. 134 с.
44. Герасимова А.И. , Новоселов М.М. Аргументация как методология убеждения. *Вопросы философии*. 2003. № 10. С. 72-84.
45. Гончаренко В.Г. Юридичний словник. К.: Форум, 2005. 473 с.
46. Грубінко А.В. Історія держави і права зарубіжних країн: навчальний посібник. Тернопіль: Вид. відділ ТНПУ ім. В. Гнатюка, 2010. 392 с.
47. Грубінко А.В. Історія держави і права зарубіжних країн. Тернопіль: Навчальна книга Богдан, 2014. 656 с.
48. Грубінко А.В. Філософія права. Тернопіль: Вид. відділ ТНПУ ім. В. Гнатюка, 2010. 60 с.
49. Грубінко А. Формування історико-правових компетенцій у майбутнього правника. *Юридичний журнал*. 2009. № 11. С. 123-127.
50. Грубінко В.В., Грубінко А.В. Стратегії модернізації організації та змісту вищої освіти в контексті реалізації Болонських принципів. *Вища освіта України. Додаток 3, том III (10) 2008 р. Тематичний випуск "Вища освіта України у контексті інтеграції до європейського освітнього простору"*. Київ: Гнозис, 2008. С. 91-101.
51. Ішмуратов А.Т. Вступ до філософії логіки. Київ: А.С.К., 2006. 210 с.
52. Иванькова М., Иваньков А. Логика. Учебный минимум. М.: Юриспруденция, 2015. 32 с.
53. Ивин А.А. Основы теории аргументации. М.: Гардарики, 2008. 123 с.
54. Жоль К.К. Логика в лицах и символах. М.: Восток-Запад, АСТ, 2007. 320 с.
55. Навроцький В.О. Основи кримінально-правової кваліфікації злочинів: [навчальний посібник]. К.: Юрінком Інтер, 2006. 704 с.
56. Рассел Б. Искусство мыслить. М.: Гардарики, 2012. 187с.
57. Светлов В.А. Практическая логика. СПб.: Консум, 2012. 155 с.
58. Сучасний словник із суспільних наук / за ред. О.Г. Данильяна, М.І. Панова. Х.: Прапор, 2006. 432 с.
59. Титов В.Д. Історичні взаємозв'язки між логікою і правом. Харків: Консум, 1994. 134 с.
60. Токарська А.С., Кочан І.М. Культура фахового мовлення правника: навч. посіб. Львів: Світ, 2013. 312 с.
61. Тростюк З.А. Понятійний апарат Особливої частини Кримінального кодексу України: монографія. Київ: Атіка, 2003. 144 с.
62. Уемов А.И. Основы практической логики. Одесса: Омега, 2013. – 185 с.
63. Цалін С.Д. Логічний словник-довідник. Київ: Пектораль, 2006. 400 с.

64. Челпанов В.Г. Учебник логики. Москва: Научная библиотека, 2017. 128с.
65. Ярошук Н.З. Логика: [учебник для социологических факультетов и гуманитарных специальностей]. Москва: ВолтерсКлувер, 2013. 248 с.

Интернет-ресурси

- ✓ <http://www.rada.gov.ua> - Офіційний веб-сайт Верховної Ради України
- ✓ <http://kmu.gov.ua> - Офіційний веб-сайт Кабінету Міністрів України
- ✓ <http://court.gov.ua/> - Офіційний веб-портал судової влади України
- ✓ <http://ccu.gov.ua> - Офіційний веб-сайт Конституційного Суду України
- ✓ <http://www.president.gov.ua> - Офіційний веб-сайт Президента України
- ✓ <http://www.nau.ua> – Інформаційно-пошукова правова система «Нормативні акти України (НАУ)».
- ✓ <http://www.nbu.gov.ua> – Національна бібліотека України ім. В.І.Вернадського
- ✓ <http://www.nbu.gov.ua/db/ref.html> - реферативна база даних НБУ ім. В.І.Вернадського (включаючи юридичні науки)
- ✓ <http://www.nbu.gov.ua/portal/libukr.html> - каталог національних бібліотек та інформаційних центрів України
- ✓ <http://www.nbu.gov.ua/portal/libweb.html> - каталог національних бібліотек країн світу
- ✓ <http://www.nbu.gov.ua/portal/books.html> - каталог електронних бібліотек України
- ✓ <http://www.rada.kiev.ua/LIBRARY/index.htm> – Національна парламентська бібліотека України.
- ✓ <http://www.ukma.kiev.ua/ukmalib> – Наукова бібліотека національного університету “Києво-Могилянська академія”.
- ✓ <http://luki.luki.kiev.ua/win/indw.html> – Публічна бібліотека ім. Лесі Українки.
- ✓ <http://www.pravo.biz.ua> – юридична бібліотека
- ✓ <http://law.biz.ua/books/0023/0204.htm> - юридична бібліотека (Україна)
- ✓ <http://www.lib.com.ua/> - електронна бібліотека
- ✓ <http://www.ebk.net.ua> – повні тексти юридичних книг (бібліотека Князева)
- ✓ <http://www.vuzlib.net/> - економіко-правова бібліотека (оцифровані підручники)
- ✓ <http://lawbook.by.ru/> - бібліотека юриста
- ✓ <http://allbest.ru/union/> - перелік безкоштовних бібліотек повних текстів
- ✓ <http://chitalka.info/pravoznavstvo.html> - безкоштовна студентська бібліотека юридичних ресурсів
- ✓ <http://forum-pravo.com.ua/> - правовий форум України «Правознавець»
- ✓ <http://www.legalactivity.com.ua/> - "Актуальна юриспруденція" Міжнародні юридичні науково-практичні конференції
- ✓ <http://pravoua.com.ua/ua/> - Юридичний журнал «Право України»

Методи оцінювання

У процесі вивчення дисципліни “Юридична деонтологія і професійна етика та логіка для юристів” використовуються такі методи оцінювання навчальної роботи студентів:

- поточне тестування та опитування;
- підсумкове тестування по кожному заліковому модулю;
- виконання ректорської контрольної роботи;
- оцінювання виконання КПЗ;
- підсумковий письмовий екзамен.

Підсумковий бал (за 100-бальною шкалою) визначається як середньозважена величина, в залежності від питомої ваги кожної складової залікового кредиту:

Заліковий модуль 1	Заліковий модуль 2 (ректорська контрольна робота)	Заліковий модуль 3 (підсумкова оцінка за (КПЗ))	Заліковий модуль 4 (письмовий екзамен)	Разом
20 %	20 %	20 %	40 %	100
Тиждень (7)	Тиждень (14)	Тиждень (15)	За розкладом	

Шкала оцінювання:

За шкалою Університету	За національною шкалою	За шкалою ECTS
90-100	відмінно	A (відмінно)
85-89	добре	B (дуже добре)
75-84		C (добре)
65-74	задовільно	D (задовільно)
60-64		E (достатньо)
35-59	незадовільно	FX (незадовільно з можливістю повторного складання)
1-34		F (незадовільно з обов'язковим повторним курсом)

Грубінко А.В., Кравчук В.М.

Юридична деонтологія і професійна етика та логіка для юристів

**Навчально-методичний практикум для студентів
денної та заочної форм навчання**

Видавництво

Тернопільського національного педагогічного університету

імені Володимира Гнатюка

46027, Тернопіль, вул. М. Кривоноса, 2, тел. 43-57-97

Свідоцтво про державну реєстрацію ТР № 241 від 18.11.97

Підписано до друку 26.05.2019 р.

Формат 60x90 1/16. Ум. друк. арк. 5,5. Папір офсетний. друк Rezo.

Замовлення № 53. Наклад 100 прим.